

โครงการย่อยที่ 5

เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเด็ก
ในชุมชนชนบทอีสาน

The Model of Empowering Caregiver For Child Development
in Esan Rural Community

ชุดโครงการ

ชุมชนกับการพัฒนาการเด็กไทยในท้องถิ่นอีสาน :

กรณีศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม

(Community and Child Development in the Northeast, Thailand :A
Case Study in Mahasarakham)

เวทินี สุขมาก

รัตน์สิริพร นาสุรวงค์

สังคม บุญหล้า

ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2548



บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กในท้องถิ่น ชีซานโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสวัสดิการของเด็กตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยได้จัดประชุมและหาแกนนำเพื่อประสานงานและถ่ายทอดความรู้พื้นฐานและแนวปฏิบัติด้านการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กระทำได้จัดประชุมผู้นำในตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 49 คน ที่ประชุมได้มีมติจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กประจำตำบล จำนวน 23 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านละ 1 คน เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กในตำบลขามเรียง

แกนนำจำนวน 5 คน และคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 23 คนได้จัดทำแผนงานได้ข้อสรุปดังนี้ จะมีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง มีการจัดทำแผนประจำปี ที่ประชุมได้พัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและอบรมแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กรวม 5 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ด้านประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำ ด้านความรู้ต่อการทำงานในชุมชน แบบสอบถามทัศนคติการเลี้ยงดูเด็ก และแบบวัดพัฒนาการเด็ก

ผลการสำรวจศักยภาพในการเลี้ยงดูเด็กหลังการอบรม พบว่า ทั้งผู้นำและผู้ดูแลเด็กต่างยอมรับว่า ขณะนี้ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่กันมากขึ้น ถึงแม้จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกันหาวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการจัดโครงการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากขึ้น แต่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้านลดลง แต่ก็ยังมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และตนเองยังคงให้ความร่วมมือในการพัฒนาตำบลต่อไป ด้านทัศนคติในการเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ผู้เลี้ยงดูมีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงดูเด็ก

ผลกระทบของการอบรมของแกนนำและคณะกรรมการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กต่อพัฒนาการเด็กวัย 0-5 ปี จำนวน 362 คน พบว่า ผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก พบว่า พัฒนาการเด็กวัย 0-5 ปี มีพัฒนาการดีกว่าระยะที่ 1 ในทุกด้าน ยกเว้น ด้านการเคลื่อนไหวในเด็ก 0-1 ปี และ 3-5 ปี อีกรั้งในเด็กวัย 2-3 ปี และ 3-5 ปี พบว่าเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ผลจากพัฒนาศักยภาพการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมอื่นของหมู่บ้านและตำบลต่อไป ทำให้ชาวบ้านยอมรับว่าหมู่บ้านของตนยังต้องพัฒนาด้านสังคมอีกมาก



กิตติกรรมประกาศ

การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กในท้องถิ่นอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
อีสาน ในเขตตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความ
เรียบร้อยด้วยทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2548 และได้รับความร่วมมือเป็น
อย่างดีจากประชาชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ บุคคลผู้เป็นที่นับ
ถือในหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย บ้านขามเรียงและบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง อำเภอกันทร
วิชัย จังหวัดมหาสารคาม คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้วิจัย



บทคัดย่อ	i
กิตติกรรมประกาศ	ii
สารบัญ	iii
สารบัญตาราง	vii
สารบัญรูปภาพ	ix
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	1
ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินการ	2
คำจำกัดความ	2
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
แนวคิดการสร้างเสริมศักยภาพ	3
การพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	16
การสร้างเสริมกับพัฒนาการเด็ก	39
ศักยภาพของผู้เลี้ยงดูกับพัฒนาการเด็ก	42
ลักษณะชุมชนที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	47
ประชากร	47
กลุ่มตัวอย่าง	47
การเลือกพื้นที่	47
วิธีการรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 ผลการวิจัย	47
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน	47
ผลการศึกษาระยะที่ 1	71
ผลจากการสนทนากลุ่มและเวทีชาวบ้าน	76
ผลการเปรียบเทียบศักยภาพผู้เลี้ยงดูหลังการอบรม	82



บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	109
ภาคผนวก	112
เอกสารอ้างอิง	131



ตารางที่ 4.1 ข้อมูลประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านขามเรียง	68
ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านขามเรียง	68
ตารางที่ 4.3 จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านขามเรียง	69
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านมะกอก	69
ตารางที่ 4.5 จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านมะกอก	70
ตารางที่ 4.6 ประชากรแยกตามกลุ่มเป้าหมาย เขตรับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านมะกอก	70
ตารางที่ 4.7 สรุปผลพัฒนาการเด็กด้านต่างๆจำแนกตามกลุ่มอายุ	75
ตารางที่ 4.8 ระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงดูแลเด็ก	82
ตารางที่ 4.9 สถานภาพสมรสของผู้เลี้ยงดู	83
ตารางที่ 4.10 อาชีพของผู้เลี้ยงดู	83
ตารางที่ 4.11 รายได้ของผู้เลี้ยงดูเด็ก	84
ตารางที่ 4.12 ลักษณะครอบครัว	84
ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก	84
ตารางที่ 4.14 จำนวนสมาชิกในครอบครัว	85
ตารางที่ 4.15 ทักษะคติในการเลี้ยงดู	86
ตารางที่ 4.16 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน	88
ตารางที่ 4.17 ประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน	89
ตารางที่ 4.18 ความรู้สึกต่อการทำงานในชุมชนของผู้เลี้ยงดูเด็ก	90
ตารางที่ 4.18 เปรียบเทียบความเชื่อที่ก่อให้เกิดผลเสียต้องปรับเปลี่ยนระยะที่ 1 และระยะที่ 2	90
ตารางที่ 4.19 ลักษณะการคลอดของเด็ก	90
ตารางที่ 4.20 โรคประจำตัวของเด็ก	91
ตารางที่ 4.21 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 0-1 ปี ระยะที่ 1	92
ตารางที่ 4.22 ค่าคะแนนรายได้ของพัฒนาการเด็กอายุ 0-1 ปี ระยะที่ 2	92
ตารางที่ 4.23 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 0-1 ปี	92
ตารางที่ 4.24 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 1-2 ปี ระยะที่ 1	95
ตารางที่ 4.25 ค่าคะแนนรายได้ของพัฒนาการเด็กอายุ 1-2 ปี ระยะที่ 2	95
ตารางที่ 4.26 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 1-2 ปี	95



ตารางที่ 4.27 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 2-3 ปี ระยะที่ 1	97
ตารางที่ 4.28 ค่าคะแนนรายได้ของพัฒนาการเด็กอายุ 2-3 ปี ระยะที่ 2	98
ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 2-3 ปี	98
ตารางที่ 4.30 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี ระยะที่ 1	103
ตารางที่ 4.31 ค่าคะแนนรายได้ของพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี ระยะที่ 2	103
ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 3-5 ปี	103



รูปภาพที่ 4.1 ลักษณะบ้านของประชากรตำบลขามเรียง	53
รูปภาพที่ 4.2 ลักษณะบ้านของประชากรตำบลขามเรียง	54
รูปภาพที่ 4.3 การเลี้ยงดูเด็กศูนย์พัฒนาการเด็กบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง	67
รูปภาพที่ 4.4 สื่อการสอนศูนย์พัฒนาการเด็กบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง	67
รูปภาพที่ 4.5 การประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำ	76
รูปภาพที่ 4.6 การประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำ	77
รูปภาพที่ 4.7 การประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำ	77
รูปภาพที่ 4.8 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาเด็กประจำตำบล จัดอบรมแก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก	79
รูปภาพที่ 4.9 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาเด็กประจำตำบล จัดอบรมแก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก	80
รูปภาพที่ 4.10 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาเด็กประจำตำบล จัดอบรมแก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก	80



บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการวิจัยในระยะที่ 2 ของโครงการการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องจากการศึกษาในระยะที่ 1 (ตุลาคม 2546-กันยายน 2547) พบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนมีศักยภาพในการเลี้ยงดูเด็กอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจากการสำรวจ ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่เป็นแม่ ป้า ย่า และยาย

โครงสร้างของครอบครัวและการอบรมด้านระเบียบวินัยแก่ลูก ครอบครัวประชากรบ้านชามเรียงส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย แต่จากภาวะเศรษฐกิจทำให้ประชากรวัยหนุ่มสาวต้องเข้าเมืองหรือจังหวัดใหญ่ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เพื่อทำมาหากิน ทำให้ต้องฝากลูกให้ญาติซึ่งเป็นผู้สูงอายุเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกค่อนข้างห่างเหิน เด็กจะสนิทกับผู้เลี้ยงดูมากกว่าพ่อแม่ตนเอง ผู้เลี้ยงดูบางคนไม่กล้าควบคุมความประพฤติของเด็กมากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากคิดว่าพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กอาจไม่พอใจ หรือสงสารที่ไม่มีพ่อแม่คอยเลี้ยงดู ทำให้เด็กมีค้อยมีวินัยในตนเอง ผู้เลี้ยงดูคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า เด็กไม่ค่อยนับถือตนเนื่องจากไม่ใช่พ่อแม่ และตนเองต้องได้รับเงินจากพ่อแม่ของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นเข้าโรงเรียน เด็กก็สามารถกู้ยืมเงินจากรัฐได้ ทำให้เด็กยังไม่นับถือตนมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าเด็กจะถูกอบรมให้รู้จักสัมมาคารวะ และนับถือผู้ใหญ่

ผู้นำและแกนนำท้องถิ่นในตำบลมีศักยภาพในการปกครองเป็นอย่างดี แต่มักเป็นมองข้ามการส่งเสริมสุขภาพบุคคลในตำบล โดยมองว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ขบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นไปเพื่อการสร้างระบบสาธารณูปโภค เช่น การก่อสร้างถนน ไฟฟ้า น้ำประปา หรือก่อสร้างอาคารต่างๆ เมื่อประชากรในตำบลไม่สบายมักไปรักษาที่แพทย์ที่คลินิก ส่วนการให้บริการกับสถานเอนามัยมักใช้บริการเมื่อมีอาการเล็กน้อย เช่น เป็นแผล หรือฉีดวัคซีน ซึ่งการวิจัยในระยะที่ 2 ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำ แกนนำ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ในการสร้างเสริมศักยภาพ อันส่งผลกระทบไปถึงพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น



3. ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินการ

3.1 ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ดูแลเด็กซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการกระตุ้นพัฒนาการเด็กโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของชาวอีสานอย่างแท้จริง

3.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้สมัยใหม่แบบองค์รวมซึ่งจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

3.3 หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. คำจำกัดความ

4.1 ศักยภาพในการเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถกำหนดแนวทางการดูแลสุขภาพและควบคุมสุขภาพของเด็กด้วยตนเอง

4.2 ผู้เลี้ยงดู หมายถึง ผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูตลอดจนให้การศึกษากับเด็ก ให้ความรักความเอาใจใส่ จัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุกๆ ด้าน สามารถแก้ปัญหาต่างๆ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งได้แก่

พ่อ หมายถึง ผู้ชายเป็นผู้ให้กำเนิด

แม่ หมายถึง หญิงในฐานะที่ให้กำเนิด

ผู้เลี้ยงดูอื่นๆ หมายถึง บุคคลอื่นอาจเป็นญาติ หรือ ผู้อื่นที่พ่อแม่ไว้ใจให้ดูแลเลี้ยงดูเด็ก

4.3 ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส หมอสูต หมอพรานหมณิ แพทย์พื้นบ้าน ครู กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ



บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาถึง รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเด็กในชุมชนชนบทอีสาน ในบทนี้แบ่งหัวข้อวรรณกรรมศึกษา ดังนี้ 1. แนวคิดการสร้างเสริมศักยภาพ 2. การพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน 3. การสร้างเสริมกับพัฒนาการเด็ก 4. ศักยภาพของผู้เลี้ยงดูกับพัฒนาการเด็ก 5. ลักษณะชุมชนที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก

1. แนวคิดการสร้างเสริมศักยภาพ

1.1 ความหมาย

การเสริมสร้างสุขภาพ มาจากรากศัพท์ในภาษาลาติน "Passe" หมายถึง อำนาจ และ เสรีภาพ คำว่าอำนาจ มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน "Potere" หมายถึง ความสามารถที่จะเลือก ดังนั้น การเสริมสร้างศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะเลือกอย่างอิสระ

แนวคิดการสร้างเสริมสร้างศักยภาพมีรากฐานในความคิดของ ปฏิบัติการด้านสังคม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 และแนวคิดด้านการช่วยเหลือตนเองในปี 1970 ซึ่งเกิดจากนักปรัชญาชาวบราซิล ชื่อ เปาโล แฟร์ (Paulo Freire) โดยแฟร์ได้พัฒนาวิธีการสอนให้คนยากจนในประเทศบราซิลเกิดจิตสำนึก ด้วยการทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมแบบเท่าเทียมกันและเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีนักทฤษฎีได้ให้คำจำกัดความที่สำคัญ ได้แก่

แรพพพอร์ท (Rappaport, 1985) อธิบายว่า การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการซึ่งบุคคล องค์กร และชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ และสามารถควบคุมสิ่งที่ตนเองสนใจหรือเกี่ยวข้อง และ การเสริมสร้างศักยภาพเป็นความสามารถของบุคคลที่จะได้รับ เข้าใจ ควบคุมด้านความเป็นส่วนตัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และการผลักดันด้านการเมือง และลดการพึ่งพา เพื่อที่จะปฏิบัติการใด ๆ ในการที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น โดยการเสริมสร้างศักยภาพมีนัยของความสามารถหลายด้าน เช่น การสร้างโอกาสและให้ความช่วยเหลือ โดยทำให้บุคคลมีความเข้มแข็ง สิทธิ และความสามารถที่จะกระทำในสิ่งต่างๆ

ซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 1990) กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร หรือความสามารถที่จะเพิ่มการควบคุมต่อชีวิตของบุคคลและบรรลุเป้าหมายที่สำคัญของชีวิต การเสริมสร้างศักยภาพ คือ การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ทักษะและพัฒนาความรู้สึกถึงความสามารถในการควบคุมผลของปัญหาที่มีต่อการดำรงชีวิต



กิบสัน (Gibson, 1991, 1995) ได้ให้คำจำกัดความของศักยภาพว่า หมายถึง กระบวนการของบุคคลในอันที่จะพัฒนาและใช้ความรู้ที่จำเป็น ความสามารถและความเชื่อมั่นที่จะทำให้ความคิดของตนเองมีความหมาย การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการทางสังคมที่ให้การยอมรับ ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของบุคคลเพื่อให้บุคคลสามารถแสวงหาวิธีการเพื่อให้บรรลุความต้องการและแก้ปัญหาของตนเอง รวมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการควบคุมความเป็นอยู่ของตนเอง

โครงสร้างอำนาจตามแนวคิดของแคนเตอร์ ประกอบด้วย การได้รับอำนาจ ได้แก่ การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับทรัพยากร ทรัพยากร หมายถึง ปัจจัยภายนอกและภายในที่จะสนับสนุนให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย เงินทุน (funds) ขอบเขต (space) วัสดุอุปกรณ์ (material) และเวลา (time) (Kanter, 1977 cited in Chally, 1992)

ปัจจัยภายในประกอบด้วยคุณสมบัติของบุคคล ซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่มีความสำคัญเช่นกัน (Hirayama & Cetingok, 1988) ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก (positive self concept) ทักษะการรับรู้ (cognitive skill) ภาวะสุขภาพที่ดี ความสามารถในการปรับตัว ความกล้าหาญอดทน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือความยึดมั่นต่อกันในกลุ่ม การได้รับโอกาส ตามแนวคิดของแคนเตอร์ การได้รับการส่งเสริมให้เพิ่มพูนความสามารถและทักษะ (competence and skill) การได้รับค่ายกย่องชมเชยและรางวัลในการปฏิบัติงาน (rewards and recognition)

แจค (Jack, 1995) กล่าวว่า การสร้างศักยภาพมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรับผิดชอบในการดูแลความเป็นอยู่ของตนเอง ต้องมีการจัดสรรทรัพยากร มีหุ้นส่วนที่จะร่วมกันคิด มีการวิจัย ทั้งนี้เพราะการสร้างศักยภาพนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อนไม่ชัดเจน

เคอร์แมน (Kieman, 1993) กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพ หมายถึงการที่บุคคลได้รับการมอบหมายความรับผิดชอบในงาน มีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถแสดงออกถึงความเป็นผู้นำในบริษัท ทั้งนี้เคอร์แมนชี้ว่าการสร้างศักยภาพถูกกล่าวอ้างอย่างกว้างขวางในลักษณะของกลยุทธ์การบริหารในอเมริกาเหนือแต่ความพยายามในการปฏิบัติมีน้อยมาก

แนวคิดการสร้างเสริมศักยภาพเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและยากแก่การให้คำจำกัดความ หากสามารถสื่อความหมายในทางที่ขาดศักยภาพ เช่น ไม่มีอำนาจ การช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ หรือรู้สึกว่าเป็นลูกน้อง เป็นรอง หรือเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจากการศึกษา พบว่า แนวคิดของการสร้างเสริมศักยภาพ เป็นแนวคิดที่รวมหลายๆแนวคิดเข้าไว้ด้วยกัน เช่น การรู้สึกมีคุณค่า การตัดสินใจด้วยตนเอง อำนาจ พลัง ความสามารถในการควบคุมตนเอง การควบคุม ระบบการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วม และองค์กรของชุมชน เป็นต้น โดยการสร้าง



เสริมศักยภาพเป็นทั้งแนวคิดของการแลกเปลี่ยนและความสัมพันธ์ระหว่างกัน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เน้นกระบวนการที่เกิดขึ้นของหลายฝ่าย

การสร้างเสริมศักยภาพเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเป็นพลวัตร โดยมีทั้งการให้และการรับหรือการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะทำให้กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพดำรงอยู่ การให้ความนับถือซึ่งกันและกันในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยที่สำคัญ โดยความสัมพันธ์นั้นต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน มิใช่ฝ่ายหนึ่งรู้สึกเสียเปรียบหรือรู้สึกต่ำต้อยกว่า และอีกฝ่ายอยู่สูงกว่า ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการด้านสาธารณสุขและผู้รับบริการ

การสร้างเสริมศักยภาพ จึงสามารถให้ความหมายว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคล ชุมชนและองค์กร สามารถควบคุมประเด็นปัญหาต่างของตนเองได้ (Rappaport, 1987; Zimmerman, 1995) ซึ่งเป้าหมายของการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงความสามารถของตนเองในการป้องกันภาวะคุกคามต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมภาวะสุขภาพที่ดีของชีวิต ในกรณีนี้การสร้างเสริมศักยภาพ คือ กระบวนการ ส่วนคุณภาพชีวิต คือ ผลลัพธ์ของการกระทำนั้น อย่างไรก็ตาม ทั้งการสร้างเสริมศักยภาพและคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์และพลวัตรซึ่งกันและกัน

การสร้างเสริมศักยภาพมีโครงสร้างหลายระดับ ดังนั้นการวิเคราะห์วิธีและผลลัพธ์ของการสร้างเสริมศักยภาพจึงควรวัดทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล (Psychological empowerment) ระดับชุมชน (community empowerment) และระดับองค์กร (Organizational empowerment) วิธีการสร้างเสริมศักยภาพ หมายถึง โปรแกรมหรือกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพทั้ง 3 ระดับ การสร้างเสริมศักยภาพในระดับบุคคลมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มระดับความคิดวิจารณ์ญาณ ความเชื่อมั่นของบุคคล ความรู้ในแหล่งของปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต การสร้างเสริมศักยภาพระดับชุมชน มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มแหล่งประโยชน์ในชุมชน เช่น การพัฒนาผู้นำ การสื่อสาร การช่วยเหลือในชุมชนและการสร้างระบบเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ การสร้างเสริมศักยภาพระดับองค์กร มีเป้าหมายเพื่อสร้างหรือเพิ่มอำนาจและแหล่งประโยชน์ขององค์กร เช่น อาสาสมัครในองค์กร ภาควิชา เป็นต้น

จากคำจำกัดความข้างต้น สามารถสรุปแนวคิดของการสร้างเสริมศักยภาพ ดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการเพิ่มความสามารถ

การเสริมสร้างศักยภาพเป็นการเพิ่มความสามารถให้บุคคลกำหนดแนวทางการดูแลสุขภาพด้วยตนเองและควบคุมสุขภาพของตนเองด้วยการพัฒนาทักษะและจิตสำนึกให้เกิดขึ้น เมสัน เบคเกอร์ และจอร์ส (1991) ให้ความเห็นว่า การเสริมศักยภาพ หมายถึงการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้ตระหนักถึงจุดแข็งของตนเอง



2. การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการของการเป็นหุ้นส่วนและการยอมรับในคุณค่าของบุคคล

การเสริมสร้างเป็นการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการเพิ่มความสามารถด้านประสบการณ์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจตามเป้าหมายของครอบครัวและผู้ป่วย แบรมเลทท์ กรุนด์เนอร์ และไซเวลล์ ให้ความเห็นว่าระบบการดูแลแบบพ่อแม่ห่วงใยลูก หมายถึงการกระทำบางอย่างให้กับบุคคลอื่นโดยปราศจากการยินยอมของบุคคลนั้น โดยเชื่อว่าเป็นผลดีแก่บุคคลนั้น พฤติกรรมในลักษณะนี้ได้รับการยอมรับในสถานการณ์ที่ผู้ป่วยไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง

3. การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นความร่วมมือของชุมชนในระดับการดูแลที่บูรณาการเข้าสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน ที่รวมทั้งด้านกายและจิตใจในบริบทของสังคมทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ซึ่งการสร้างเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างบุคคลและชุมชน ทำให้เกิดเครือข่ายของการดูแล โดยกระบวนการนี้ประกอบด้วย การดูแลและการช่วยเหลือในกิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นภายใน

4. การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการเพิ่มแหล่งพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นการเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพให้กับบุคคลองค์ประกอบของพลังอำนาจได้แก่ ความรู้

5. การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการมีส่วนร่วม

การเพิ่มความสามารถให้บุคคลมีโอกาสในการกำหนดแนวทางการดูแลและควบคุมสุขภาพของตนเองในฐานะหุ้นส่วนของระบบบริการสุขภาพ โดยการช่วยให้บุคคลตระหนักถึงจุดแข็ง ความสามารถและอำนาจในตน การได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมแบบเท่าเทียมกัน การสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยเหลือบุคคล การให้ข้อมูลและการส่งเสริมการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้กับผู้ป่วย

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพ

ถึงแม้ว่าจะมีทฤษฎีต่างๆมากมาย แต่ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการติดต่อทางสังคม (Social Contagion) ทฤษฎีกลุ่มสังคม (Theory of Collective Socialization) ทฤษฎีแหล่งประโยชน์ทางสังคม (Theory of Neighborhood Resource Use) ทฤษฎีการแข่งขันการใช้แหล่งประโยชน์ (Theory of Competition for Scarce Resources) ทฤษฎีการขาดแคลน (Theory of Relative Deprivation) (Furstenberg, FF. Jr., และ Hughes, ME., 1995; Jencks, C และ Susan, EM, 1990)

1.2.1 ทฤษฎีการติดต่อทางสังคม (Social Contagion) หรือ Epidemic Model

ทฤษฎีการติดต่อทางสังคม กล่าวถึง พฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นมาจากการเลียนแบบ การ



เอาเป็นตัวอย่าง และการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนๆด้วยกันของเด็กในชุมชนซึ่งเป็นพฤติกรรม ทั้งด้านบวกและด้านลบ ตัวอย่างเช่น เพื่อนบ้านมีลูกเรียนหนังสือเก่ง เด็กก็จะนำมาเป็น ตัวอย่างต้องการเรียนเก่งอย่างนั้นบ้าง หรือเด็กข้างบ้านชอบหนีโรงเรียน เด็กก็จะหนี โรงเรียนด้วย

1.2.2 ทฤษฎีกลุ่มสังคม (Theory of Collective Socialization) กล่าวถึง อิทธิพล ของผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างสำหรับเด็ก ดังนั้นเด็กจะเลียนแบบพ่อแม่หรือญาติที่ใกล้ชิด ใน ทฤษฎีนี้ ผู้ใหญ่มีหน้าที่ 2 ประการ ได้แก่ ผู้ใหญ่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็ก ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่สมควร และผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือในการควบคุมเด็กและช่วยเด็กในการ แก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เห็นได้ว่าทั้งสองทฤษฎีมีจุดเน้นที่การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ เลี้ยงดูในชุมชนกับเด็ก

1.2.3 ทฤษฎีการใช้ทรัพยากรในชุมชน (Theory of Neighborhood Resource Use) คุณภาพและปริมาณทรัพยากรต่างๆที่มีในชุมชน เช่น สนามเด็กเล่น โรงเรียน ศูนย์ เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งทฤษฎีนี้กล่าวถึง การเพิ่มขึ้นของทรัพยากรต่างๆในชุมชนทำให้เพิ่มโอกาส ในการพัฒนา เพิ่มประสบการณ์และลดโอกาสที่จะเกิดปัญหาต่างๆในชุมชน ซึ่ง Sampson (1992) เชื่อมโยงการใช้ทฤษฎีนี้ต่อเด็กว่าทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้าง พัฒนาการของเด็กในชุมชน

1.2.4 ทฤษฎีการสูญเสีย (Theory of Relative Deprivation) และ ทฤษฎีการ แข่งขันด้านแหล่งเอื้อประโยชน์ (Theory of Competition for Scarce Resources) มีส่วน คล้ายกันในการเน้นผลกระทบด้านลบของโครงสร้างชุมชนต่อพัฒนาการของเด็ก ซึ่งการ แข่งขันในการใช้แหล่งประโยชน์ที่มีอยู่น้อยในชุมชนเป็นตัวหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กที่อยู่ใกล้บ้านที่มีฐานะดีเด็กจะประเมินสถานการณ์ของตนเองว่าแยกว่า เพื่อนบ้าน ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานต่ำ และจากทฤษฎีการ แข่งขัน พบว่า เด็กที่อยู่ในชุมชนที่บุคคลมีความแตกต่างกันมากจะมีปัญหาด้านพฤติกรรม มาก เช่น ชุมชนที่มีความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ

1.2.5 ทฤษฎีความเชื่อในพลังอำนาจของตนเอง (Locus of Control) เป็นความ เชื่อในความสามารถด้านบวกว่าตนมีความสามารถเผชิญกับแรงกดดันหรือปัญหาต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้เสนอไว้ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1977) แบนดูรากล่าวไว้ว่าหากบุคคลมีความเชื่อที่ตนเองมีพลังอำนาจสูง จะไม่เกิดความ วิตกกังวลในการทำงาน และไม่ห่อถอยเมื่อเจออุปสรรค การรับรู้ในพลังอำนาจของตนเอง เป็นกลไกทางปัญญาและทางจิต ที่เชื่อว่าตนเองมีอิทธิพลต่อการเลือกกระทำ การใช้ความ



อุตสาหพยายาม รูปแบบการคิดและปฏิกิริยาทางอารมณ์ และการยอมรับในผลของการกระทำมากกว่าโทษในโชคชะตา

การเลือกกระทำ เป็นกระตักตัดสินใจที่จะเลือกกระทำพฤติกรรมใด ทำนานแค่ไหน และจะทำพฤติกรรมใดก่อน การที่บุคคลเลือกกระทำพฤติกรรมใดๆ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ในความสามารถของตนเอง บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงงานหรือสถานการณ์หากรู้สึกว่าจะเกินความสามารถของตน บุคคลที่เชื่อว่าตนเองมีพลังอำนาจสูง มักเลือกงานที่ทำหาย และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาความสามารถของตนให้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามหากบุคคลประเมินพลังอำนาจของตนสูงเกินกว่าความเป็นจริง มักเกิดความเครียด ผิดหวัง ประสบความล้มเหลว และรู้สึกว่าความล้มเหลวนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ ส่วนบุคคลที่เชื่อว่าตนเองมีพลังอำนาจต่ำกว่าความเป็นจริง จะขาดความพยายามและมุ่งมั่นในการทำงาน เกิดความสงสัยเกี่ยวกับพลังอำนาจของตนเอง

ความเชื่อในพลังอำนาจของตนเองมีผลต่อการกำหนดว่าบุคคลจะใช้ความพยายามมากเท่าใดในการทำงาน หากบุคคลเชื่อว่าตนเองมีพลังอำนาจมากพอก็จะพยายามมากขึ้นและต้องการเอาชนะงานนั้น หากบุคคลเชื่อว่าตนเองไม่มีความสามารถเมื่อพบอุปสรรคก็จะล้มเลิกการทำงานนั้น

ความเชื่อในพลังอำนาจของตนเองมีอิทธิพลต่อรูปแบบการคิดและปฏิกิริยาทางอารมณ์ของบุคคลในระหว่างการทำงาน และมีผลต่อการคาดคะเนถึงเหตุการณ์ภายนอก บุคคลที่เชื่อว่าตนเองไม่มีพลังอำนาจจะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ต่อตนเองในทางลบ เช่น ไม่มีความสุข หวาดหวั่น มีความเครียดวิตกกังวลสูง และกระทำการต่างๆอย่างไม่เต็มความสามารถ บุคคลที่มีความเชื่อในพลังอำนาจของตนเองสูงจะเลือกงานที่ทำหาย และใช้ความพยายามเป็นอย่างมาก บางครั้งงานอาจล้มเหลว ก็จะไม่ย่อท้อ ไม่โทษในโชคชะตา แต่จะใช้ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นมาช่วยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ

อนุพงษ์ สุธรรมนิรันดร์ และคณะ (2544) ได้ศึกษาความภูมิใจแห่งตนและภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นที่ใช้ยาบ้า โดยความภูมิใจแห่งตนมีการประเมินด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ มุมมองรวม การศึกษา ภาพลักษณ์ ครอบครัว และสังคม พบว่าความภูมิใจแห่งตนในกลุ่มที่ใช้ยาเสพติดต่ำกว่ากลุ่มไม่ใช้ยาเสพติด ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ติดยามีความพึงพอใจในตนเองต่ำ รู้สึกตนเองการเรียนไม่ดี ไม่เป็นที่พึงพอใจของครู พ่อ แม่ และเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

ศรีรัตน์ ธีบุญกุลสัจจา (2542) พบว่าความเชื่ออำนาจภายในตนด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ



แต่ความเชื่ออำนาจผู้อื่นและความเชื่ออำนาจความบังเอิญ ไม่มีความสัมพันธ์กับ
พฤติกรรมหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติด

1.2.6 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation Theory) แอนดรูว์ เพียร์ส และมาทีเยส สไตเฟล (Andrew Pearse & Mathias Stiefel) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่างๆตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่ โคฮันและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3
ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจ

ปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย 3
ขั้นตอน คือ การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสาน
ขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย
ผลประโยชน์ 3 ด้าน คือ ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทาง
สังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

นักคิดได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ต่างหาก เช่น การมีส่วนร่วมใน
การบริหารการเงิน การเป็นกรรมการ การประชุม การร่วมเป็นผู้นำ เป็น
ต้น ซึ่ง แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้กล่าวว่า การกระทำ เป็น
พฤติกรรมทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและไม่เปิดเผย ซึ่งบุคคลผู้กำหนดให้มีความ
หมายเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ เวเบอร์ ได้กล่าวอีกว่า การกระทำ
ทางสังคมมี 4 ชั้น คือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational Action) เป็นการกระทำที่ใช้
วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายที่เลือกไว้
อย่างมีเหตุผล
2. การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม (Valuable Action) เป็นการ
กระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดใน
ชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมการกระทำ



3. การกระทำที่ทำตามประเพณี (Traditional Action) เป็นการกระทำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรม
4. การกระทำที่แฝงด้วยความเสแสร้ง (Affective Action) เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ

การมีส่วนร่วม เป็นการกระทำร่วมกันของบุคคลในกระบวนการพัฒนา 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการ หมายถึง การนำเอาทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้ก่อนแล้ว
2. การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมาย หมายถึง การมุ่งให้ประชาชนได้มีกิจกรรมร่วมกันเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความสมัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถและมีศักยภาพในกระบวนการแก้ไขปัญหาและร่วมกันทำกิจกรรมซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำนั้น แม้โครงการจะเสร็จสิ้นไปแล้ว การมีส่วนร่วมยังคงอยู่ตลอดไปและทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างยั่งยืน

กิจกรรมสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังอาศัยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น ความต้องการและเจตคติของประชาชน
2. ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและวางแผนการพัฒนาแล้ว จะทำให้พวกเขายอมรับแผนงานและโครงการพัฒนานั้นๆ
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองนับเป็นหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย
4. ความรู้สึกของประชาชนที่ว่าพวกเขามีหุ้นส่วน หรือเป็นเจ้าของโครงการพัฒนานั้นๆ เป็นหลักการสำคัญอันหนึ่ง ที่การพัฒนาต้องสร้างให้เกิดขึ้น โดยการสร้างวัตถุประสงค์ร่วม มีแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการยอมรับความเท่าเทียมกันของบุคคล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของกันและกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนับเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีความสำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน



2. การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนมีคุณภาพดีขึ้น
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอนช่วยให้ประชาชนมีพลังการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับและการให้ความคิดใหม่ หรือนวัตกรรมนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนา
6. การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทางการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชน

เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

การวางแผนแบบมีส่วนร่วมมีด้วยกันหลายแบบ ได้แก่

1. การประชุมเพื่อระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control: AIC)
2. การสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference: FSC)
3. การจัดการคุณภาพในภาพรวม (Total Quality Management: TQM)

การประชุมเพื่อระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control: AIC)

หมายถึง การประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ หมายถึง กิจกรรมที่ควรดำเนินการก่อนที่จะจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ข้อมูลหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม การเมือง การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย การจัดการประชุมกรรมการหมู่บ้าน การเตรียมอุปกรณ์และสถานที่จัดประชุม
2. ขั้นการสร้างความรู้ หมายถึง ขั้นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกัน โดยการใช้อการวาดภาพเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น ในการวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน และการกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด
3. ขั้นการสร้างแนวทางการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้สามารถพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ



การสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference: FSC) หมายถึง การทำงานร่วมกันโดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องนั้น และได้แผนหรือแนวทางปฏิบัติให้ไปถึงวิสัยทัศน์ร่วมของกลุ่ม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ

1. ร่วมกันทำความเข้าใจสถานการณ์ในอดีต และปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยง ซึ่งจะมีผลกระทบในอนาคต
2. เพื่อเสนอภาพรวมของสถานการณ์ในปัจจุบัน
3. เพื่อลงมติและสร้างพันธะสัญญาในการมีวิสัยทัศน์ของอนาคตร่วมกัน
4. เพื่อรวบรวมแนวคิด ความเข้าใจ ข้อมูลพื้นฐาน แผนปฏิบัติการที่จะใช้ในการสร้างอนาคตร่วมกัน

กระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีต เพื่อเชื่อมโยงกับสภาพการณ์และแนวโน้มในปัจจุบัน
2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการปัจจุบันเพื่อความเข้าใจในทิศทาง และอิทธิพลในประเด็นหลักของการประชุม
3. การสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาในประเด็นหลักของการประชุมเพื่อร่วมกันกำหนดความคิดเห็นร่วมและสร้างแผนปฏิบัติการไปสู่อนาคตร่วมกัน

การจัดการคุณภาพในภาพรวม (Total Quality Management: TQM) หมายถึง การบริหารมุ่งเน้นคุณภาพในทุกด้าน ทุกขั้นตอนในทุกกิจกรรม ทุกกระบวนการ ทุกผลิตภัณฑ์และทุกบริการ โดยให้ทุกคนและทุกส่วนขององค์การ มีส่วนร่วมในการบริหารที่มุ่งเน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ให้มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า

หลักการพื้นฐานที่สำคัญของ TQM คือ

1. มุ่งให้ความสำคัญต่อลูกค้า
2. ปรับปรุง

นอกจากนี้ วิลเลียม ดับบลิว ริดเดอร์ (William W. Reeder) ได้อธิบายว่า การกระทำทางสังคม ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดโดยเฉพาะ ได้แก่

1. เป้าประสงค์
2. ความเชื่อที่สืบทอดกันมา
3. ค่านิยม



4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี
5. ความคาดหวัง
6. ความผูกพัน
7. แรงเสริม
8. โอกาส
9. ความสามารถ
10. การสนับสนุน

รีดเดอร์ ได้ให้คำอธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำทางสังคมไว้ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ
3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางอย่างอาจต่อต้านการตัดสินใจ
4. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง หรือทั้งหมด
6. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส
7. กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
8. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ
9. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง
10. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้เลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้จัดกระทำโดยตรงกับผู้เลี้ยงดู แต่เป็นการกระทำผ่านแกนนำและคณะกรรมการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กประจำตำบล ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดูมากที่สุด และได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของการส่งเสริมสุขภาพแบบใหม่ ดังนั้นจึง



มีโอกาสอย่างมากที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรัชญาของการให้คุณค่าและการเสริมสร้างศักยภาพให้กับแก่นนำและคณะกรรมการพัฒนาการเด็กประจำตำบล และการที่จะทำให้การเสริมสร้างศักยภาพเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานได้นั้น แก่นนำและคณะกรรมการต้องการการจัดการและกระบวนการศึกษาซึ่งสนับสนุนและกระตุ้นการพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้พยาบาลที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ได้รับรู้ถึงการเสริมสร้างศักยภาพด้วยตนเอง

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า

1. ผู้ใหญ่เรียนรู้ผ่านการสะท้อนจากประสบการณ์ของตน เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมาย การเรียนรู้นั้นจะต้องตั้งอยู่บนประสบการณ์

2. ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสิ่งที่มีความค่าและผู้เรียนมีส่วนในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของการวางแผน เนื้อหา กลุ่มการเรียนรู้และองค์กรทั้งหมด

แฟร์ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เกิดการตระหนักรู้ อย่างมีวิจารณญาณ โดยแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้จัดการเรียนรู้ได้ตระหนักถึงระบบคุณค่าและให้เห็นถึงอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ที่มีต่อการศึกษา วิธีการและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ งานของโนว์ได้พัฒนาเงื่อนไขของการเรียนรู้และเน้นไปที่การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ โนว์ได้เน้นไปที่บทบาทของการชี้แนะตนเองของผู้เรียนสำหรับ การศึกษาในผู้ใหญ่ ซึ่งโรเจอร์เน้นไปที่ความต้องการของผู้เรียนที่เข้าร่วมใน การเรียนรู้จากการสนทนา และสำหรับมาสโลว์ที่เรียกว่า การรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง งานวิจัยของเมจิโรว์และคณะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของผู้ใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยโคโลัมเบีย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาที่ได้รับการมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโลกในฐานะ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ คือ การคำนึงถึงคุณค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้วิธีการที่หลากหลายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและเป็นบริบทที่สำคัญของกระบวนการ

หลักการของแฟร์สำหรับการจัดการศึกษาอยู่บนหลักการที่ว่า

1. ไม่มีการศึกษาใดที่เป็นกลาง กล่าวคือ ถ้าไม่ครอบงำก็ปล่อยเป็นอิสระ การศึกษาถูกออกแบบมาเพื่อดำรงไว้ซึ่งสภาพที่แท้จริง ยกย่องคุณค่าของบุคคลและวัฒนธรรมของชนชั้นที่มีอำนาจหรือไม่มีก็ออกแบบเพื่อให้อิสระเสรีแก่ประชาชน ช่วยให้ผู้คนมี วิจารณญาณ สร้างสรรค์ อิสระ ตื่นตัวและรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม



2. บุคคลจะกระทำการใดๆบนประเด็นที่เขาสนใจ การรับฟังเพื่อพิจารณาประเด็นที่สมาชิกของชุมชนพูดไม่ว่าเป็นเรื่องตื้นตื้น ความหวัง ความกลัว ความวิตกกังวลหรือความโกรธ เป็นหลักการของกระบวนการมีส่วนร่วม
3. การศึกษาหรือการพัฒนาทั้งหมดถูกมองว่าเป็นการค้นหาปัญหา ผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนจะถูกกำหนดให้เป็นผู้คิดและสร้างสรรค์ตามความสามารถในการกระทำ เป้าหมายของวิทยากร คือ การช่วยให้บุคคลพิจารณาในด้านความเป็นอยู่ของตอนที่เขาปรารถนาจะเปลี่ยนแปลง พิจารณาถึงปัญหา ค้นหารากเหง้าของสาเหตุแห่งปัญหา และลงมือปฏิบัติ จะช่วยให้พวกเขาได้เปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่เป็นอยู่
4. การสนทนาอย่างแท้จริงเป็นสิ่งสำคัญ การเรียนรู้ที่แท้จริง คือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รับฟังและเรียนรู้จากคนอื่น
5. การสะท้อนและการกระทำเป็นสิ่งจำเป็น วิทยากรสามารถที่จะช่วยสร้างโอกาสสำหรับผู้เรียนที่จะหยุดสะท้อนความคิดอย่างมีวิจารณญาณกับสิ่งที่พวกเขากำลังทำอยู่ พิจารณาถึงข้อมูลหรือทักษะใหม่ที่พวกเขาต้องการ แสวงหาข้อมูล ฝึกอบรม และวางแผนดำเนินการ
6. การเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนสำหรับแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อม ชุมชนและทั้งสังคม การศึกษาประเภทนี้มุ่งหวังที่จะให้ทั้งชุมชนปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิต

วิธีการของแฟร์เน้นในเรื่องของการลงมือปฏิบัติ และการพิจารณาทบทวนสะท้อนกลับกับการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีขึ้น จากการปฏิบัติสู่การพิจารณาทบทวนสะท้อนกลับ การปฏิบัติและนำไปสู่การปฏิบัติเป็นวัฏจักรต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน

กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

อิรศรา ชูชาติ และคณะ (ม.ป.ป.:59) ได้นำเสนอกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ได้แก่

1. กิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของบุคคล การพัฒนาศักยภาพของบุคคล เป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม บุคคลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและศึกษายอมรับความสามารถและความคิดของผู้อื่น การสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกัน การสร้างความเชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการฝึกอบรม ผู้ฝึกอบรมจำเป็นต้องวางรากฐานในส่วนนี้ให้ได้เป็นอันดับแรก ดังนั้นในช่วงแรกของกรอบกิจกรรมในส่วนนี้จะจัดใน



ส่วนต้นของการอบรม เพื่อช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงความคาดหวังของตนต่อการฝึกอบรม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิก พัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกัน เข้าใจ ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม

2. กิจกรรมการวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผน สิ่งที่คาดหวังจากการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วม คือ ผู้เข้ารับการอบรมสามารถที่จะเลือกปัญหาที่สำคัญ วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหาลงจนสามารถวางแผนแก้ไขปัญหาได้ภายหลัง ผู้เข้ารับการอบรมได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมที่ได้จัดไว้ให้ นอกจากสมาชิกสามารถเลือกปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาแล้ว ผลพลอยได้ คือ สมาชิกมีความมั่นใจยิ่งขึ้นในการปฏิบัติงานต่อไป
3. กิจกรรมเสริม/นันทนาการ เพื่อการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ กิจกรรมในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ลดความแตกต่างระหว่างชั้นทางสังคมของบุคคลเพราะเรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในการปกครองที่แท้จริง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะต้องเป็นไปในระดับเดียวกัน ไม่ใช่ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้น นอกจากนี้กิจกรรมต่างๆเหล่านี้ยังช่วยลดภาวะเครียดระหว่างการฝึกอบรมด้วย

1.2.7 ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ของ Duvall (1962) เชื่อว่า ครอบครัวมีการเคลื่อนไหวและจะส่งผลต่อพัฒนาการของครอบครัว พัฒนาการของครอบครัวมีผลต่อสังคมและได้รับผลกระทบจากสังคม เช่น การยอมรับหรือต่อต้าน (พิมพีใจ นาสมผีน, 2540:212) ทั้งนี้ในการแบ่งพัฒนาการครอบครัวนั้นแบ่งออกเป็น 8 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะครอบครัวเริ่มต้น 2)ระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตร 3) ระยะมีบุตรวัยก่อนเรียน 4) ระยะมีบุตรวัยเรียน 5)ระยะมีบุตรวัยรุ่น 6)ระยะแยกครอบครัวใหม่ 7)ระยะครอบครัววัยกลางคน 8) ระยะครอบครัววัยชรา

2. การพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

2.1 ความหมายของพัฒนาการ

สุภัทธา บินตะแพทย์ (2527) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการว่า หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ละช่วง ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติในรูปลักษณะเดียวกันหมดทุกคน เรียกว่า เป็นไปตามกฎเกณฑ์สากลตามธรรมชาติ

ประภาพันธ์ กรโกสยกาจ (2527) ได้กล่าวถึงความหมายของพัฒนาการว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งในโครงสร้าง (Structure) และแบบแผนของอินทรีย์ทุกส่วน การ



เปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เป็นขั้น ๆ จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคม

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ (2529) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการว่า หมายถึง กระบวนการที่เป็นระเบียบของการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปร่างและส่วนต่าง ๆ ของร่างกายรวมทั้งการรวมส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมาทำหน้าที่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคล

พัฒนาการ (Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) ในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างมีระเบียบแบบแผน ที่ต่อเนื่องกันไปตามลำดับขั้น ตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตลอดชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นไปในแง่บวก คือ เพิ่มขึ้นหรือพอกพูนขึ้น และเป็นไปในแง่ลบ คือ ร่วงโรย หลุดร่วง หรือหายไปก็ได้โดยมีการเจริญเติบโตเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านบวกคือเพิ่มขึ้น พอกพูนขึ้น หรือมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน โดยที่ลักษณะการเพิ่มขึ้นมิได้เป็นผลมาจากการเรียนรู้ แต่เกิดจากสภาวะปกติธรรมดาตามลำดับขั้น (เดริมเกียรติ พรหมยุย, 2544)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างมีระเบียบแบบแผนสืบเนื่องกันไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ การพัฒนานั้น ไม่เพียงแต่เพิ่มในด้านขนาด รูปร่าง หรือน้ำหนักเท่านั้น แต่รวมถึงการที่จะต้องมีลักษณะใหม่ ๆ เกิดขึ้นและมีความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้นด้วย

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการ

เด็กวัยก่อนเรียน เป็นวัยที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่ง เพราะเป็นวัยของการวางรากฐานบุคลิกภาพของมนุษย์ ระยะเวลาที่เป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้มากที่สุดในชีวิต นักจิตวิทยาหลายท่านให้ความสนใจและศึกษาพัฒนาการของเด็ก ที่สำคัญ ได้แก่

2.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud : 1856-1939)

ฟรอยด์เป็นผู้นำทฤษฎีจิตวิเคราะห์มาใช้อธิบายถึงโครงสร้างและพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล โดยพบว่าประสบการณ์ในวัยเด็กนั้น เป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของบุคคลเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฟรอยด์เชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูในวัย 6 ปีแรกของชีวิต จะมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จในวัยเด็ก โครงสร้างทางบุคลิกภาพประกอบด้วย อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) การทำงานของบุคลิกภาพอยู่ภายใต้หลัง 3 ประการนี้ มีอีโก้ทำหน้าที่บริหาร ควบคุม



กับอิด ซึ่งเป็นความต้องการของร่างกายและซุเปอร์อีโก้ ซึ่งคอยควบคุมอิด และ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสำนึกทางศีลธรรม มโนธรรม

ฟรอยด์เน้นว่าชีวิตเพศเริ่มตั้งแต่วัยเด็กโดยมีพลังงานพื้นฐานทางจิต คือ สัญชาตญาณทางเพศ (Libido) ซึ่งเกิดมาพร้อมชีวิต พลังงานนี้เป็นแหล่งของแรง ขับทางเพศ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ แสวงหาความสุข โดยขั้นต่างๆของการพัฒนาการ ทางเพศ แบ่งออกเป็น 5 ขั้น คือ

- **ขั้นปาก (Oral Stage)** ระยะ 1 ปีแรก เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยใช้ปาก เป็นอวัยวะรับรู้สิ่งแวดล้อม เด็กมีความสุขกับการรับประทาน ปากจะทำหน้าที่เป็นอวัยวะระบายความเครียด ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองหรือถูก ขัดขวาง บุคคลจะติดอยู่กับที่ เมื่อโตขึ้นจะมีบุคลิกภาพชอบกินจุบกินจิบ ชอบบ่น ฟังผู้อื่น พูดมาก ติดหน้า ชอบนุหรือ ชอบนินทาผู้อื่น รักตนเองมาก ผิดปกติ ขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความไว้วางใจในสิ่งแวดล้อม อาจเป็น อัมพาต เป็นต้น
- **ขั้นทวารหนัก (Anal Stage)** ระยะ 2-4 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มฝึกการขับถ่าย มี ความสุขกับการขับถ่าย ถ้าการขับถ่ายถูกเข้มงวดกวดขันอาจทำให้เด็กไม่ สบายใจ ถ้าพ่อแม่จู้จี้มากเกินไป เมื่อโตขึ้นเด็กจะมีบุคลิกภาพแบบตระหนี่ ห่วง สมบัติ จู้จี้ เคร่งต่อระเบียบ ต้อรัน ก้าวร้าว สกปรก ซ้ำอัย และมีความผิดปกติ ทางสรีรวิทยาของร่างกายเมื่อมีปัญหาทางอารมณ์
- **ขั้นอวัยวะสืบพันธุ์ (Phallic Stage)** ระยะ 4-6 ปี เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น เรื่องเพศ มีความสุขกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง มีความรู้สึกผูกพัน ระหว่างเด็กผู้ชายกับแม่ และเด็กผู้หญิงกับพ่อ ซึ่งความผูกพันระหว่างลูกสาว ที่มีต่อพ่อเรียกว่า Electro Complex และความรู้สึกของลูกชายที่มีต่อแม่ เรียกว่า Oedipus Complex การพัฒนาในขั้นนี้ถือว่าเป็นการสิ้นสุดของการ พัฒนาการทางเพศในวัยทารก เด็กวัยนี้รู้สึกที่ตนเองต้องการแข่งขันกับพ่อ แม่ที่เป็นเพศเดียวกับตน ทำให้เด็กผู้ชายมีความกังวลว่าพ่อจะตัดอวัยวะเพศ ของตน (Castration anxiety) เพราะคิดว่าลักษณะของอวัยวะเพศหญิงซึ่ง ต่างจากของตนนั้นเนื่องมาจากถูกตัดขาด ส่วนเด็กผู้หญิงจะอิจฉาเด็กผู้ชาย ซึ่งมีองคชาติ (Penis envy) เพราะเข้าใจว่าอวัยวะเพศของตนไม่ปกติเหมือน ของเด็กผู้ชาย เด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น พ่อแม่ควรสนองความ ต้องการของเด็กโดยการตอบคำถามต่างๆและเป็นจริง



- **ขั้นอารมณ์แฝง (Latency Period)** ระยะเวลา 5-11 ปี เด็กเริ่มเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทางสังคม มีความสุขกับการเล่น จะมีการฝึกทักษะความสามารถ เด็กวัยนี้จะมีจิตที่เหนืออึดตายสูง และติดกับความขัดแย้งภายในน้อย เด็กจะสนใจโลกภายนอกน้อยกว่าตัวเอง
- **ขั้นการรักผู้อื่น (Genital Stage)** ระยะเวลา 12-60 ปี ขั้นนี้เป็นระยะที่เด็กเข้าสู่วัยรุ่น เริ่มมีวุฒิภาวะทางเพศ เริ่มสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีความสุขกับการรักผู้อื่น ชอบเข้าสังคม

2.2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ อีริก เฮอ อีริกสัน (Erik H. Erikson : 1902)

อีริกสัน เป็นนักจิตวิทยาและจิตแพทย์ อีริกสันมีความคิดเห็นสอดคล้องกับ فروยด์ ในเรื่องของความรักความอบอุ่นในวัยทารก อิทธิพลของการเลี้ยงดูของพ่อแม่จะมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กในวัยต่อมา อีริกสันแบ่งระยะพัฒนาการดังนี้

- **วัยทารก (Oral Stage-Infancy)** เป็นระยะที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจและขาดความไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) อีริกสันเชื่อว่าความไว้วางใจเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ เด็กที่ขาดความไว้วางใจจะกลายเป็นคนที่ก้าวร้าว ตีตัวออกจากสิ่งแวดล้อม
- **วัยหัดเดิน 2-3 ปี (Anal Stage-Early Childhood)** เป็นระยะที่เกี่ยวข้องกับความเป็นตัวของตัวเองและสงสัยในตนเอง (Autonomy vs Shame & Doubt) ระยะเวลาี้เด็กมีความอิสระ อยากรู้อยากเห็น อยากรับผิดชอบเพื่อสำรวจสิ่งของต่างๆว่าคืออะไร
- **วัยก่อนเรียน 3-5 ปี (Phallic Stage-Mid Childhood)** เป็นระยะความคิดสร้างสรรค์และความสำนึกผิด (Initiative vs Guilt) เป็นวัยริเริ่มอยากทำอะไรด้วยตนเอง การพูดและการกระทำ เด็กชายต้องการทำอะไรเหมือนพ่อ เด็กหญิงต้องการทำอะไรเหมือนแม่
- **วัยเรียน 6-11 ปี (Latency Stage-Late Childhood)** เป็นระยะที่มีความพยายามและรู้สึกด้อยค่า (Industry vs Inferiority) เป็นวัยที่ต้องการทำอะไรอยู่เสมอมิได้เคยว่าง ผู้ใหญ่ควรให้การส่งเสริมเพื่อให้เขารู้สึกว่าตัวเองมีความสามารถและมีความรู้สึกที่ดีต่อตัวเอง



- วัยรุ่น 12-18 ปี (Genital Stage-Teens) เป็นระยะที่แสดงเอกลักษณ์ของตนเองและความสับสนในบทบาท (Identity vs Role Confusion) เด็กจะรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างรวดเร็ว บางครั้งสับสนต่อการเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก อยากตัดสินใจด้วยตัวเอง จริงจ้งในการคบเพื่อน หาเอกลักษณ์ของตนเอง บางครั้งเกิดความไม่แน่ใจในตนเองไม่รู้ว่าทำอะไรหรือจะอยู่ที่ไหน
- วัยผู้ใหญ่ (Early Adulthood) เป็นระยะที่ต้องการคนที่ใกล้ชิดและเกิดการแยกตัวเอง (Intimacy vs Isolation) เริ่มรู้ว่าตัวเองมีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร เป็นวัยที่พร้อมที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ คิดจะตั้งตนเป็นหลักเป็นฐาน ดังนั้นหากวัยนี้สามารถเชื่อมความเป็นเอกลักษณ์และยอมรับเอกลักษณ์ของกันและกันได้ก็จะแต่งงานและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข หากไม่สามารถเชื่อมเอกลักษณ์ได้มักจบชีวิตการแต่งงานด้วยการหย่าร้าง
- วัยกลางคน (Middle Adulthood) เป็นระยะสร้างครอบครัวและการหยุดนิ่ง (Generativity vs Stagnation) เป็นวัยห่วงเพื่อนร่วมโลก หรือเยาวชนรุ่นหลัง อยากให้ความรู้สอนคนรุ่นหลัง แต่บางคนสนใจแต่ตนเอง ชอบอยู่คนเดียว
- วัยสูงอายุ (Late Adulthood Ego) เป็นระยะบูรณาการแห่งตนและความสิ้นหวัง (Integrity vs Despair) เป็นวัยบั้นปลายของชีวิต บางคนยอมรับความแก่และมีชีวิตอย่างเป็นสุข เป็นนายของตนเองมีความพอใจในสภาพชีวิตของตนเอง แต่บางคนไม่สมหวังก็ไม่มี ความพอใจในตนเอง มีความผิดหวังในชีวิต

2.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ ฌ็อง เพียเจต์ (Jean Piaget)

เปียเจต์ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 280 - 282) นักจิตวิทยา เป็นผู้สร้างทฤษฎีทางสติปัญญา และความคิดที่แพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน โดยมีแนวความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีความสัมพันธ์กับความคิดความเข้าใจของบุคคล ซึ่งมีการพัฒนาตามลำดับขั้น ความคิดความเข้าใจเป็นผลจากการปรับระบบความคิดหรือปรับตัวด้วยการรับประสบการณ์ใหม่ เข้าใจระบบความรู้ความเข้าใจให้สอดคล้องกับประสบการณ์ใหม่ เปียเจต์พบว่าความสามารถในการทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ และความถูกต้องของการกระทำจะขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางสมองและปัญญาของบุคคล เปียเจต์ได้แบ่งขั้นต่างๆของพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้น คือ



1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) เป็นขั้นตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กรู้จักการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก นู ตา
2. ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Preoperational Thought) เป็นขั้นที่มีอายุระหว่าง 2-6 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจเครื่องหมายท่าทางที่สื่อความหมาย เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น แต่ยังอาศัยการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถคิดหาเหตุผลและยกเหตุผลขึ้นมาอ้างอิงได้
3. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Stage) เป็นขั้นที่มีอายุระหว่าง 7-11 ปี โดยเด็กสามารถใช้เหตุผลกับสิ่งที่เห็นได้ เช่น การจัดแบ่งกลุ่ม
4. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) เป็นขั้นที่มีอายุระหว่าง 11-15 ปี ในช่วงนี้เด็กจะรู้จักคิดหาเหตุผล และเรียนรู้เกี่ยวกับนามธรรมได้ดีขึ้น สามารถตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหาได้ การคิดหาเหตุผลแบบตรรกศาสตร์ เด็กวัยนี้มีความคิดเท่าผู้ใหญ่อาจแตกต่างกันที่คุณภาพเนื่องจากประสบการณ์แตกต่างกัน

เพียเจท์ยังแบ่งขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมเป็น 2 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นการมีจริยธรรมโดยการบังคับ (Heteronomous stage)

จริยธรรมในลักษณะนี้จะพบในเด็กที่ต่ำกว่า 8 ปี ในขั้นนี้จะเชื่อฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่โดยไม่มีข้อสงสัยและไม่ต้องการเหตุผล ลักษณะความคิดความเข้าใจเชิงจริยธรรมของเด็กจะมีลักษณะเด่นที่สำคัญคือ การเชื่อว่ามีดี เลว ถูก ผิด อยู่ที่ผลที่ได้รับหรือความเสียหายที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นผลของการกระทำ โดยไม่ใส่ใจกับเจตนาของผู้กระทำ และเด็กก็จะเชื่อด้วยว่าในเวลาทีตนกระทำผิดหรือไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ก็จะได้รับโทษที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ผู้ใหญ่จะไม่เห็นและไม่ลงโทษแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจลึกลับที่มองไม่เห็นก็จะลงโทษ ดังนั้นเด็กก็จะเชื่อว่าการถูกลงโทษเป็นการชดใช้ความผิด ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษตามความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ เช่นเด็กที่ทำไข่แตกไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามต้องถูกลงโทษตามจำนวนไข่ที่แตก เด็กที่แอบเล่นไฟและถูกไฟไหม้มือ ก็จะเข้าใจว่า ไฟที่ไหม้มือนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ลงโทษตนฐานไม่เชื่อฟังข้อห้ามของผู้ใหญ่ กล่าวคือจริยธรรมในขั้นนี้ คือการยอมทำดีเพราะกลัวการถูกลงโทษ



2. ขั้นการมีจริยธรรมด้วยตนเอง (Autonomous stage) เป็นการพัฒนาของเด็กที่มีวัยสูงกว่า 8 ปี ความรู้ความเข้าใจของเด็กจะพัฒนามากขึ้น เข้าใจในเรื่องนามธรรมมากขึ้นใช้เหตุผลมากขึ้น เด็กในวัยนี้จะเข้าใจเรื่องความร่วมมือ การตอบแทน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันและสามารถจะเข้าใจได้ว่าข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นเรื่องที่มีพื้นฐานมากจากการให้และการรับ (Give and Take) ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นได้ เด็กยอมรับสิทธิของผู้อื่นรู้จักการพิจารณาความถูกผิดด้วยการกระทำควบคู่ไปกับการพิจารณาเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง รู้จักใช้เหตุผลหลักความยุติธรรมในการตัดสินความหนักเบาของการลงโทษ กับความรุนแรงของความมากน้อยของการกระทำผิดรวมทั้งรู้จักการให้อภัย การยินยอมให้ผู้กระทำผิดได้ทำความดี ความชอบ การที่จะพัฒนา จริยธรรมให้แก่เด็กนั้น ควรให้เด็กได้มีประสบการณ์ และปล่อยให้เขาได้จัดและปรับระบบของประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจและตัดสินด้วยตัวของเขาเอง

2.2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1996)

โคลเบอร์ก (ประสาธ อิศรปริดา, 2538 : 96 – 100) ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย รวมทั้งหมดเป็น 6 ขั้นย่อย ดังนี้

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre – conventional Level)

1.1 จริยธรรมจากภายนอกหรือการใช้จริยธรรมของผู้อื่น (Heteronomous Morality) พบมากในเด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี การกระทำที่ดี คือ กิจกรรมที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษเด็กจะเชื่อฟังและทำตามผู้ใหญ่ เพื่อตนจะได้ไม่ถูกลงโทษ

1.2 บั๊จเจกบุคคลนิยม เป็นการตอบสนองความต้องการและการแลกเปลี่ยนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ (Individualism, Instrumental Purpose and Exchange) เป็นลักษณะของการเห็นความสำคัญและพอใจที่จะประพฤติซึ่งเป็นผลให้ตนได้รับรางวัลและสิ่งตอบแทนและคำนึงถึงการได้รับการตอบแทนเป็นหลัก พบมากในเด็กระหว่าง 7 – 10 ปี

2. ระดับทำตามเกณฑ์ (Conventional Level)

2.1 การทำตามความคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์และการคล้อยตาม (Mutual Interpersonal Expectations, Relationships and



Interpersonal Conformity) การทำตามความคาดหวังของบุคคลที่มีความสำคัญในทัศนะของเด็ก เด็กจะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ทำให้เด็กคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อนหรือผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด ถือว่าพฤติกรรมดีเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มหรือคนที่เด็กนับถือเห็นว่าดี พฤติกรรมไม่ดีคือพฤติกรรมที่คนอื่นเห็นว่าไม่ดีพบในเด็กอายุ 10 – 13 ปี

2.2 การทำตามระบบของสังคมและมโนธรรม (Social System and Conscience) เป็นขั้นที่ถือเอาหน้าที่และการรักษากฎระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นหลักในการปฏิบัติ เด็กจะเข้าใจถึงหน้าที่ความรับผิดชอบและศรัทธาต่อเกณฑ์ของสังคมจนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ โดยขาดการยืดหยุ่นพบมากในวัย 13 – 16 ปี

3. ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Post – conventional Level)

3.1 การทำตามสัญญาสังคมหรือประโยชน์ทางสังคมและสิทธิส่วนบุคคล (Social Contract or Utility and Individual Right) บุคคลที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไปจะพัฒนาได้ถึงขั้นนี้โดยเขาถือว่าการกระทำตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ที่สังคมและคนส่วนใหญ่ยอมรับเป็นการกระทำที่ถูกต้องแต่ต้องยอมรับว่าค่านิยม ปทัสถานและเกณฑ์ทางสังคม จะยืดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ บุคคลที่มีการพัฒนาถึงขั้นนี้จะมีหลักในการตัดสินใจ เคารพตนเองและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม

3.2 การทำตามคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principles) เป็นขั้นที่บุคคลสามารถพัฒนากฎเกณฑ์และหลักการทางจริยธรรมต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีหลักยึดถือของตนเช่นความยุติธรรม คุณภาพ ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นหลักการที่เขาได้พิจารณาและตัดสินใจที่จะเลือกทำในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องดีงามแล้วและสามารถจัดเข้าในระบบจริยธรรมจนเป็นอุดมการณ์โดยไม่ต้องผูกพันกับกฎเกณฑ์ของสังคมและผู้อื่น

พัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นนี้จะพัฒนาต่อเนื่องกันไป เริ่มจากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูงตามลำดับ เด็กแต่ละคนจะพัฒนาผ่านขั้นต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกัน แต่ไม่เคยปรากฏว่าขั้น 3 – 4 จะเกิดขึ้นก่อนขั้นที่ 1 – 2 หรือไม่เคยมีใครที่จะพัฒนาไปถึงขั้นที่ 6 ก่อนขั้นที่ 4 ผู้ที่มีจริยธรรมถึงขั้นที่ 6 จะต้องผ่านขั้นที่ 4 ขั้น



ที่ 5 มาแล้วทั้งนั้น ดังนั้นการนำทฤษฎีของโคลเบอร์กไปใช้ จะช่วยครูในการจัด
วิชา จริยธรรมให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กนักเรียน รวมทั้งระดับการศึกษา
ของเด็กก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อระดับจริยธรรมของเขา การสอนจริยธรรมใน
โรงเรียนจึงควรจัดระบบในลักษณะหลักสูตรต่อเนื่องเพราะจะได้ไม่ขาดช่วงตอน
และยังลึกลงในตัวผู้เรียน

2.2.5 ทฤษฎีวุฒิภาวะ

อาร์โน ก็เซลส์ (Arnold Gesell) ผู้ซึ่งมีความสำคัญมากต่อทฤษฎีวุฒิภาวะ ย้ำว่า
พัฒนาการจะเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นเป็นขั้นๆ การเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวนี้มิได้มีความหมายเฉพาะการเพิ่มเติมเนื้อเยื่อและโครงสร้างของร่างกายเท่านั้น หากยัง
หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางหน้าที่และพฤติกรรมด้วย พฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ก็จะไปโดย
ธรรมชาติด้วยตัวของมันเอง ไม่ต้องการฝึกฝนหรือเตรียมพร้อม ก็เซลส์มีความเห็นว่าวัฒนธรรม
สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้จัดว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม รองลงมาจากวุฒิ
ภาวะทั้งสิ้น วุฒิภาวะจะเกิดตามกฎของการเจริญเติบโตอย่างมีระเบียบ เราไม่สามารถที่จะเร่งให้
เกิดเร็วหรือช้าลงได้ นอกจากนี้วุฒิภาวะยังมีความสำคัญในการกำหนดทิศทางของพัฒนาการว่า
จะดำเนินไปอย่างไร เขาเชื่อว่าแบบแผนการพัฒนานี้จะเป็นอิสระและไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการ
ฝึกฝนเรียนรู้ ก็เซลส์ได้เสนอกฎทิศทางของพัฒนาการไว้ดังนี้

1. พัฒนาการจะแผ่ขยายจนทั่วร่างกายจากศีรษะลงสู่เท้า
2. พัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใกล้ตัวสู่ส่วนไกลตัว โดยเริ่มจากแกนกลางของ
ร่างกาย ออกสู่ข้างนอกตรงไปยังส่วนปลายสุด

2.3 พัฒนาการเด็กวัยทารกถึงวัยก่อนเรียน

การพัฒนาการของเด็กในการทำหน้าที่ต่างๆของร่างกาย ขึ้นอยู่กับการเจริญเติบโตของ
สมอง นอกจากนี้ยังขึ้นกับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลักษณะของพัฒนาการได้แก่

1. พัฒนาการเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนโต
2. พัฒนาการจะเป็นไปตามแบบแผนเริ่มจาก ศีรษะไปเท้า
3. พัฒนาการทำเป็นขั้นตอน คือ ชันคอ คอว่า นั่ง เดิน ตามลำดับ
4. การเคลื่อนไหวต่างๆเริ่มจาก เคลื่อนไหวตามสิ่งเร้า แล้วเปลี่ยนเป็นเคลื่อนไหวเอง
5. ความสามารถด้านการเคลื่อนไหวและใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การคืบ คลาน
6. ความสามารถในการใช้มือ การควบคุมกล้ามเนื้อเล็ก
7. ความสามารถในการใช้เสียง การใช้ภาษา



8. การพัฒนาการจะเป็นไปในลักษณะรวมๆกว้างๆ ก่อนที่จะจำเพาะเจาะจงไปในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เด็กจะเคลื่อนไหวทั้งตัวก่อนที่จะเคลื่อนไหวเฉพาะแขนขา
9. พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป
10. พัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของสมองซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม
11. พัฒนาการส่วนต่างๆของร่างกายแตกต่างกัน ส่วนต่างๆของร่างกายไม่ได้เจริญในอัตราเดียวกัน
12. พัฒนาการลักษณะต่างๆจะมีความสัมพันธ์กันทุกๆด้าน เช่น เด็กที่มีสติปัญญาสูงก็จะพัฒนาด้านอื่นๆสูงด้วย
13. พัฒนาการของเด็กสามารถทำนายได้บ้าง
14. พฤติกรรมบางอย่างที่เป็นปัญหา ที่เกิดขึ้นระหว่างพัฒนาการ ถือว่าเป็นเรื่องปกติ เช่น ในระดับอายุหนึ่งเด็กอาจมีพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ไม่พอใจแต่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามปกติของเด็ก
15. ความสามารถที่จะช่วยตัวเอง มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ
16. เด็กปกติทุกคนจะผ่านการพัฒนาแต่ละขั้นไปโดยสะดวก ถ้าเด็กคนใดไม่ผ่านการพัฒนาขั้นสำคัญๆมักจะเกี่ยวข้องกับสติปัญญาหรือไม่ก็เนื่องมาจากเด็กไม่มีปฏิริยาสะท้อนทางร่างกาย

2.3.1 การพัฒนาการของบุคคลโดยทั่วไปสามารถแบ่งออกตามระดับอายุ ดังนี้

1. ระยะก่อนคลอด
2. วัยทารก
3. วัยเตาะแตะ
4. วัยก่อนเรียน
5. วันเรียน
6. วัยรุ่น

2.3.2 การพัฒนาการเด็กวัยทารก ถึงวัยก่อนเรียน

ทารกจะมีพัฒนาการความสามารถเพิ่มขึ้นเรื่อยๆเป็นลำดับตามอายุ ดังนี้



2.3.2.1 การพัฒนาด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็ก โดยพิจารณาจากน้ำหนักและส่วนสูงเมื่อเทียบกับอายุตามปฏิทินของเด็ก และการพัฒนาทักษะด้านร่างกายต่างๆ ดังนี้

แรกเกิด ยกหัว เคลื่อนไหวเท่าๆกันทั้งซ้ายและขวา

2 เดือน แขนขายังกระตุกตกใจอยู่บ้าง การเคลื่อนไหวค่อยนิ่มนวลขึ้น เมื่อนอนคว่ำ ยกศีรษะขึ้นได้ 45 องศาเพียงชั่วคราว เมื่ออุ้มให้ตัวขนานพื้น หรือนอนหงายจะพยายามยกศีรษะขึ้น เมื่อจับนั่งศีรษะจะตั้งขึ้นได้ แต่ยังโงกเงกอยู่ กล้ามเนื้อเล็ก การหยิบฉวยเป็นไปตามการสั่งของสมองมากขึ้นกว่าการเป็นปฏิริยาสะท้อนกลับ จับถือของได้นาน 2-3 นาที หรืออาจจะนานกว่านั้น อาจจะคว้าสิ่งของและพยายามจะหยิบฉวย มองดูเงามือของตัวเองโดยคิดว่าเป็นสิ่งของ และพยายามจะหยิบฉวย อาจจะเริ่มแสดงให้เห็นว่าชอบหรือถนัดข้างใดข้างหนึ่ง จะทำอะไรได้เพียงอย่างเดียวในเวลาเดียวกัน

3 เดือน การควบคุมการทำงานของร่างกายดีขึ้น ไม่ใช่เป็นปฏิริยาสะท้อนเหมือนเดือนก่อน มองและหันหน้าตามของที่เคลื่อนไหว ถ้ากำลังดูคนนิ้วหรือตุ๊กตาก็จะหยุดดูเพื่อฟังเสียง และพยายามค้นหาแหล่งที่เกิดเสียง สามารถดูคนมหรือดูนิ้ว และมองสิ่งของรอบข้างได้พร้อมกัน มองตามเลยแนวกลางได้รู้ถึงความแตกต่างของเสียงพูดกับเสียงชนิดอื่น เมื่อนอนคว่ำ คอเริ่มแข็ง จะชันคอได้นานหลายนาที แต่ชันหน้าอกได้ไม่กี่นาที อาจยกแขนทั้งคู่หรือขาทั้งคู่ หรือบางครั้งยกแขนและขาได้ เมื่อจับยื่น จะเหยียดขาค้นพื้นและยื่นเพียงครึ่งเดียว การนั่ง จับนั่งฟังได้ นั่งได้มั่นคงขึ้น ศีรษะโงกเงกเล็กน้อย กล้ามเนื้อเล็ก เริ่มตีสิ่งของและคว้าด้วยมือทั้งสองข้าง อาจจะจับของจากข้างตัวแล้วดึงเข้าหาตัว

4 เดือน ตั้งศีรษะได้ตรงและหมุนคอหันไปทิศต่าง ๆ ได้ นอนคว่ำ ยกศีรษะได้ 90° ขาเหยียด บางครั้งจะยกสะโพกหรือแขนขาทำท่าเครื่องบิน นอนหงายจะก้มหน้ามองมือ จับขา ถ้าจับยื่นจะเหยียดขาและรักษาแนวลำตัวเป็นแนวตั้งกับพื้น นั่งฟังได้ 10-15 นาที โดยศีรษะและหลังตรง กล้ามเนื้อเล็ก ใช้มือได้มากขึ้นแต่ยังจับของได้ไม่คล่องนัก อาจจับของด้วยนิ้วชี้และนิ้วโป้ง

5 เดือน นอนคว่ำยกศีรษะ ยันหน้าอกได้สูง แขนเหยียดออก บางคนจะทำท่าเครื่องบิน ร่อน หรือขยับขา ยันแขนทำท่าตีบ เมื่อนอนหงายยกศีรษะและไหล่ และมักจะจับนิ้วเท้าเข้าปากดูด บางคนชอบตีขาลงบนพื้นนอน ดึงขึ้นยื่นได้ง่าย บางคนชอบขมดด้วย การนั่ง นั่งฟังอะไรได้นานกว่า 30 นาที เมื่อดึงให้นั่ง ศีรษะจะตั้งตรงได้ ขณะนั่ง คว้าของเล่นได้ กล้ามเนื้อเล็ก หยิบของด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้ เล่นของในมือโดยถือของได้ทั้งมือเดียวหรือสองมือ คว้าของเล่นได้แม่นยำขึ้น ถ่ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่ง คว้าหรือเขย่าของได้ทั้งสองมือ



6 เดือน หันหน้าและเอี้ยวตัวไปมาได้ดี ยืน ถ้ามีคนพยุงตัว พลิกคว่ำได้คล่อง คืบไปข้างหน้าหรือข้างหลัง การนั่ง ทรงตัวได้ดี แต่ควรมืออะไรมาช่วยพยุง เพราะอาจจะล้มคว่ำ ภายหลังหรือลงข้างใต้ อาจพลิกคว่ำมาเป็นท่ากึ่งนั่ง เมื่อนั่งอยู่บนเก้าอี้เด็ก มือจะเป็นอิสระ นั่งฟัง นั่งทำแขน เล่น หรือถือของได้ กล้ามเนื้อเล็ก ถือขวดนมได้ จับของเล่น ถ่ายของระหว่างมือ ส่งของจากมือหนึ่งไปยังอีกมือหนึ่ง เอื้อมหยิบของได้ทันที (แม่นยำขึ้น) เกาะช้อนได้

8 เดือน นั่งได้เอง ถือของเปลี่ยนมือได้

10 เดือน คลาน เกาะยืน หยิบของด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ได้

1 ปี เกาะเดิน รุกเดินได้ ถือแก้วดื่มตนเองได้

1 ปี 6 เดือน เดินคล่อง วิ่งได้ ต่อไม้ 2-4 อัน ใช้ช้อนตักกินหกละตะกั่ว

2 ปี พัฒนาการลักษณะหน้าตาแบบทารกจะหมดไป นั่นคือ ส่วนแขนและขาจะยาวออกไป ศีรษะจะได้ขนาดกับลำตัว ไหล่กว้าง มือและเท้าก็เริ่มใหญ่ขึ้นด้วย โครงกระดูกแข็งขึ้น กล้ามเนื้อเติบโตและแข็งแรงขึ้น ในระยะนี้เด็กจะรับประทานอาหารน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มมีทักษะต่างๆในการเคลื่อนไหว เช่น เตะลูกบอลได้ ขว้างลูกบอล วิ่งได้คล่อง ต่อไม้ 4-8 อัน ซีดเขียนบนกระดาษได้

3 ปี เดินถอยหน้าถอยหลังได้ ขึ้นลงบันไดได้ วิ่ง กระโดด 2 ขา ได้ ปีนปายและแกว่งตัวได้ ซักจักรยาน 3 ล้อ เขียนวงกลมได้ รับประทานอาหารได้ อาบน้ำ แต่งตัวได้ เข้าห้องน้ำเองได้ ยกถาดอาหารเล็กหรือเก้าอี้ตัวเล็กๆได้ เทน้ำจากเหยือกลงสู่แก้วได้ ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ ตอกตะปูได้ ร้อยลูกปัดอันโตๆได้ ต่อแท่งลูกบาศก์ได้ 8-10 แท่ง จับดินสอลากเส้นได้ บันดินเหนียวหรือดินน้ำมันได้

4 ปี ยืนขาเดียวได้ 10 วินาที เดินบนไม้กระดานกว้าง 6 เซนติเมตรได้ ขึ้นลงบันไดได้คล่อง เตะลูกบอลขณะกำลังได้ ห้อยโหน ปีนป่านบันไดหรือตาข่ายได้ เขียนวงกลม กากบาท เขียนสี่เหลี่ยมผืนผ้าได้ ซักกระดาษเป็นชิ้นใหญ่ได้ ขยำกระดาษเป็นก้อนได้ เขียนรูปคนตามคำสั่งได้ แต่ไม่สมบูรณ์ พุดได้ประมาณ 1,500 คำ รู้จักสีได้มากกว่า 1 สี

5 ปี ทรงตัวได้ด้วยปลายนิ้วเท้า ยืนบนขาขาเดียวได้นานประมาณ 5 วินาที ตบลูกบอลได้ เขียนสามเหลี่ยมได้ ถีบจักรยานได้รวดเร็ว ลากเส้นตรงได้ดี วาดรูปคนได้ ตบมือ เคาะจังหวะได้ดี ร้อยลูกปัดใสไม้ ใสเชือกได้ กางนิ้วมือ งอหัวแม่มือจรดนิ้วมืออื่นๆได้ พุดได้ครั้งละ 10 คำ หรือมากกว่านั้น พุดและรู้จักคำพุดได้ประมาณ 2,000 คำ รู้จักสีมากขึ้น

2.3.2.2 การพัฒนาด้านสติปัญญา

การพัฒนาด้านสติปัญญา หมายถึง การเจริญเติบโตด้านความคิด ความมีเหตุผล ความจำ ความคิดสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ตามอายุ ดังนี้



แรกคลอด ทารกสามารถมองเห็นในระยะ 20 เซนติเมตร จะหยุดร้องไห้เมื่ออุ้ม ดูนมได้ มีปฏิกริยาตอบสนองต่อเสียง มีความสามารถในการมองและการเลียนแบบสีหน้าพ่อแม่ได้

1 เดือน ชอบของที่มีสีสดใสขนาดใหญ่ๆ กรอกตาไปข้างๆเพื่อมองสิ่งของหรือแสงสว่าง เียบเสียงเวลาถูกอุ้มหรือเห็นหน้าแม่ มักร้องไห้เต็มเสียงเวลาต้องการความช่วยเหลือ จำเสียงแม่ได้

2 เดือน ตกใจในเสียงที่ได้ยินหรือแสดงปฏิกริยาออกมาทางสีหน้า จ้องมองไปรอบตัว ตามองตามวัตถุที่เคลื่อนไปมา เียบเสียงเวลาอุ้ม ชอบจ้องดูผู้คนมากกว่าสิ่งของ กระพริบตาปรับกับเงามือตัวเองเริ่มติดนิสัณษัตถ์ซ้ายหรือขวา

3 เดือน มองตามของได้ เริ่มแสดงว่ามีความทรงจำ จำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ชอบมองมือตัวเอง ชอบใช้มือคลำหน้า หยุดดูนิ้วเพื่อฟังเสียงมองและดูไปพร้อมๆกันได้ กวาดตามองหาไปรอบห้อง จะเริ่มเรียงลำดับสิ่งที่มองเห็น

4 เดือน มีสายตามองเห็นเหมือนผู้ใหญ่เห็นเป็นสีสัน เลนส์ตาปรับมองของในระยะใกล้ไกลได้ อาจมีระยะเวลาตอบโต้เพิ่มขึ้นถึงหนึ่งชั่วโมง หรือมากกว่าสนใจรายละเอียดสิ่งต่างๆมากขึ้น มือกับตาประสานงานกันดีเวลามองสามารถมองตามของที่ห้อยหรือเคลื่อนไหวอยู่หรือมองตามเสียงได้ จำเสียงของเล่นกรังกริ้งได้ทันที มือและขาไม่อยู่นิ่งชอบมองของใกล้ๆและเอื้อมมือไปไขว่คว้า แล้วปล่อยมือหรือสลับมือถือ ชอบหยิบของเข้าปากอม

5 เดือน มองหาสิ่งแปลกๆใหม่ๆหันหน้าไปตามเสียง ตากับมือประสานงานกันดีในการไขว่คว้าของ เหลือบตามองระหว่างมือกับของสลับกัน ใช้สองมือเอื้อมหาของ ชอบจับ กำ กอด พลิก เขย่า ชิม ดูดของเล่น จำของที่คุ้นตาได้ จำรูปแบบหน้าคนได้ จำหน้าพ่อแม่พี่น้องแยกจากคนอื่นได้ อาจกลัวคนแปลกหน้าโดยเฉพาะผู้หญิง จะเริ่มรู้จักเรื่องของจำนวนและการบวกเลขอย่างง่ายได้

6 เดือน จะเริ่มรู้จักเสียงที่เป็นภาษาของตัวเองได้ ต่อจากนั้นจะมีพัฒนาการของการใช้กล้ามเนื้อและมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่าในช่วงลูกยังเล็กๆ อยู่ การอุ้มเป็นการกระตุ้นทางการสัมผัสทางกาย การพูดคุยกับเด็กจะมีส่วนกระตุ้นทางประสาทการรับฟังให้เด็กได้รับรู้ได้รวมทั้งการให้เด็กได้เห็นสิ่งแวดล้อมต่างๆรอบๆ ตัวจะช่วยกระตุ้นพัฒนาการไปด้วย จึงไม่ควรปล่อยให้เด็กอยู่แต่ในห้องหรือที่นอน และที่เชื่อว่าอุ้มบ่อยๆจะทำให้ติดมือนั้นเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

7 เดือน ชอบเล่นกับของเล่นที่มีเสียงกรังกริ้ง เป็นเสียงดนตรีหรือจังหวะต่างๆ จำการกระทำตัวเองได้ เริ่มแสดงท่าเลียนแบบ แสดงท่าตอบโต้กับเงาในกระจกอาจเชื่อมโยงรูปภาพเด็กกับตัวเอง



8 เดือน ขอบมองมือตัวเอง กำแบ โยนของเพื่อทดสอบ ขอบเปิดปิดของทุกอย่าง เหลียวหาของที่หายไปตรงที่เคยเห็นของนั้นเป็นครั้งแรก เริ่มแสดงความจำ จำหน้าตาคนได้หลายแบบ เริ่มทำเสียงเลียนแบบคนตามที่เห็นตรงหน้า หยิบของเล่นสองอย่างได้สองมือ

9 เดือน กลัวความสูง รู้เรื่องเส้นตรงและที่ว่างรอบตัว รู้มิติของสิ่งของ ใช้สองมือคืบของขึ้นเล็กใช้สองมือจับขึ้นใหญ่ พยายามเปลี่ยนมิติสิ่งของด้วยการเอามือปิดตาหรือมองกลับหัว เอนตัวจิ้มตามร่อง รูไม้เล่นในสนามที่เห็นว่าถูกเก็บซ่อน แสดงท่าเบื่อน่ายกับการเล่นกระดานข้ามๆ จำเกมที่เล่นไปเมื่อวานได้ แสดงท่าปลาบปลื้มกับความสำเร็จที่ทำไปเช่นทำตามคำสั่งถูกทำทำดีใจเมื่อได้เห็นหน้าคนหรือสิ่งของที่คุ้นเคยขึ้น ใช้สองมือหยิบของได้มีอิสระอย่าง ใช้มือผลักของให้ออนเอนไปมา

10 เดือน จำแนกของเป็นชั้นๆ แยกจากกันได้ เริ่มเรียนรู้ลักษณะการทำงานของแต่ละสิ่ง เช่น เครื่องเล่นเขย่าจะมีเสียงก๊งกิ้ง ลูกบอลต้องโยนให้ลอย ใช้นิ้วชี้จิ้ม ตะขวงคันทหาของในกล่องคลำของขึ้นเล็กๆ จากกล่องมาดูแล้วโยนใส่คั้นในกล่องตามเดิม หาของที่ซ่อนไว้ได้ถ้าเห็นตอนซ่อน เปิดฝากล่อง ด้วย หาของเล่น เลียนแบบคนอื่น เช่น ป้อนข้าว ถูสบู่ เริ่มก่นัดใช้มือข้างหนึ่งมากกว่าอีกข้างหนึ่ง ชี้อวัยวะในตัวได้

11 เดือน พยายามหยิบของในแก้วน้ำจากข้างๆ ใช้นิ้วชี้จิ้มของต่างๆ เปิดฝากล่องได้ หยิบเอาบล็อกออกจากถ้วย ขอบของเลียนแบบทุกอย่างที่เห็น ทดลองทุกรูปแบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น ใช้นิ้วชี้ขีดขีดดินแทนรถขีดดิน รู้จักเชื่อมโยงของสองสิ่งเช่น ร้องเมี้ยว เมื่อแม่พูดถึงแมว ขอบมองดูรูปในหนังสือ

12 เดือน เอื้อมไปหยิบของได้ เลียนแบบแก๊ง แกะห่อของเล่นได้ จำเหตุการณ์ต่างๆ ได้นานขึ้น ใช้มือข้างที่ถนัดเอื้อมมือคว้าของ สามารถจำแนกข้อแตกต่างของคนกับสิ่งของได้

12-18 เดือน เด็กสามารถลุกขึ้นยืนเองได้ เดินได้เอง ขึ้นบันไดโดยมีคนจูง เริ่มวิ่งได้ เล่นกลิ้งลูกบอลเบาๆ ได้ ถอดเสื้อผ้าง่ายๆ เองได้ เช่น กางเกงเอวรูต ถุงเท้า ก้มลงหยิบของที่พื้นได้โดยไม่หกล้ม รู้จักชื่อตนเอง แสดงความคิดและจินตนาการ เริ่มเปล่งเสียงหรือกล่าวคำพูดเกี่ยวกับการกระทำที่ทำอยู่ เข้าใจคำพูดง่ายๆ ได้ พูดเป็นคำๆ ได้มากขึ้น ทักทายโดยใช้เสียงพร้อมท่าทางอย่างเหมาะสม สนใจสำรวจสิ่งรอบตัว ลองผิตลองถูเพื่อแก้ปัญหา ขีดเขียนเส้นยุ่งๆ ได้

18- 24 เดือน สามารถเดินไปข้างหน้าหรือด้านข้าง เดินถอยหลัง กระโดดสองขาอยู่กับที่ได้ เดินขึ้นบันได โดยจับราว ดึงหรือผลักสิ่งของขณะเดิน ใช้มือได้มากขึ้น เช่น หมุนมือ หมุนสิ่งของ พูดคำต่อกัน เช่น ไปเที่ยว กินข้าว เลียนแบบคำพูดที่ผู้ใหญ่พูด ชอบฟังนิทานเรื่องสั้นๆ พยายามทำตามคำสั่ง มีความเข้าใจเรื่องเวลาจำกัดมาก รู้แต่เพียงเดี๋ยวนี้ เดียวก่อน เรียก



หรือชิ้นส่วนต่างๆ ของร่างกายได้ เริ่มจำชื่อวัตถุสิ่งของที่พบเห็นบ่อยๆ ได้ ซีดเขียนเส้นต่างๆ แต่ยังไม่ชัดเจน วางของซ้อนกันได้ ๓ ชั้น

อายุ 2 ปี เด็กจะเริ่มเปลี่ยนจากการเรียนรู้ โดยการกระทำไปสู่การเรียนรู้โดยการรู้จักคิด และจะมีการเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีความหมายน้อยมาสู่พฤติกรรมที่มีความหมายได้มากขึ้น ช่วงดังกล่าวที่เด็กจะเริ่มพูดสี่ภาษาโดยการโต้ตอบกับผู้ใหญ่การเรียนรู้และการกระตุ้นพัฒนาการ ในช่วงนี้จะกระตุ้นโดยผ่านทางการเล่นที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและจากการเลียนแบบ โดยดูแบบอย่างจากผู้ใหญ่ เด็กในวัยนี้จะชอบให้แม่เล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้ฟัง ซึ่งการเล่านิทานนั้นจะเป็นเวลาที่เราสามารถค่อยๆ สอน และแทรกจรรยาบรรณไปได้ด้วย และในวัยนี้พ่อแม่จะเริ่มฝึกเด็กให้มีระเบียบวินัยไปได้โดยการค่อยๆ ฝึกสอน และทำให้ดูเป็นแบบอย่างโดยไม่ใช้การบังคับ เด็กจะมีจินตนาการโดยสามารถเล่นสมมติว่าตัวเองเป็นหุ่นยนต์ หรือสัตว์ นำเอาเก้าอี้มาต่อกันเสมือนเป็นรถไฟ นำเอาตุ๊กตามาเล่นเป็นน้อง หรือเล่นหม้อข้าวหม้อแกงได้ดี

อายุ 3 ปี ชอบดูหนังสือภาพ ตอบสนองต่อคำสั่งง่ายๆ รู้จักเลือกและหาหนังสือภาพ ชอบฟังบทกลอน นิทาน คำคล้องจอง เรียกชื่อรูปภาพและบอกได้ว่ารูปไหนคืออะไร เข้าใจความสัมพันธ์ของเครื่องใช้ วางของที่ใช้คู่กันไว้ด้วยกันได้ ใส่ลูกคิดสามหลักได้ บอกได้ว่าใครกำลังทำอะไร สนใจอยากรู้อยากเห็นสิ่งรอบตัว เลียนแบบท่าทางของผู้ใหญ่ ช่วงความสนใจและสนใจสั้น เรียนรู้จากการสำรวจ รื้อค้น และจากการสอน เริ่มประโยคคำถาม เริ่มเข้าใจหน้าที่และประโยชน์ของสิ่งที่คุ้นเคยมีช่วงความสนใจกับของบางอย่างได้นาน ๓-๕ นาที ซีดเขียนเส้นตรงเป็นแนวตั้งได้ วางของซ้อนกันได้ ๔ - ๖ ชั้น

อายุ 4 ปี รู้จักและจับคู่สีได้ 6 สี มีความตั้งใจในการทำงานบางอย่าง เช่น ต่อแท่งไม้ วาดรูปสิ่งที่ตนรู้จักแม้ว่าจะดูไม่เหมือนและตั้งชื่อภาพที่วาดด้วย ถามคำถาม เช่น ทำไม อย่างไร และต้องการคำตอบที่เข้าใจง่าย รู้อายุ ชื่อ นามสกุลของตนเอง ช่วงความสนใจสั้น เรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบ ถูกหันเหความสนใจง่าย

อายุ 5 ปี จะเริ่มพัฒนาการเรียนรู้ระดับสูงขึ้นไปทางด้านวิชาการต่างๆ เป็นช่วงที่เด็กจะเริ่มเข้าสู่สังคมของโรงเรียนภายใต้การดูแลเอาใจใส่ ให้มีสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตที่ดี ศักยภาพในการเรียนรู้และความฉลาดขึ้น แต่ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูและสุขภาพจิตไม่ดี รวมทั้งขาดแบบอย่างที่ดี ศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็กจะลดลง (<http://www.sudyord.com/health/baby/g1.htm>) รู้จักเล่นคำ หาคำสัมผัสได้ คิดคำใหม่ขึ้นให้มีเสียงคล้องกันได้ สามารถชี้และเรียกชื่อสีได้ 4-6 สี จับคู่ภาพเหมือนได้ เขียนรูปคนได้มีส่วนต่างๆ 2-6 ส่วน วาดรูป ตั้งชื่อรูป และอธิบายรูปที่วาดได้ นับ 1-5 ปากเปล่าได้จากการสอน รู้จักชื่อถนนที่อยู่ มีช่วงความสนใจนานขึ้น เรียนรู้จากการสังเกตการฟัง การสำรวจ แต่ถูกหันเหความสนใจได้ง่าย เข้าใจเรื่องหน้าที่และประโยชน์ของสิ่งต่างๆ รู้เรื่องเวลาเกี่ยวกับวันนี้ พรุ่งนี้



2.3.2.3 การพัฒนาด้านสังคม

การพัฒนาด้านสังคม หมายถึง การเจริญเติบโตด้านการสื่อสารและการสมาคมกับบุคคลอื่นๆ รวมถึงการแสดงปฏิริยาตอบสนองกับบุคคลทั่วไป

แรกเกิด มองหน้า ยิ้มไม่มีความหมาย หันตามเสียง อุจจาระบ่อย กินนมวันละ 7-8 ครั้ง

1 เดือน แสดงท่าพอใจต่อการปลอบโยน ไม่พอใจกับความเจ็บปวด อาจยิ้มตอบกับใบหน้าหรือเสียงที่ได้ยิน ตามองหน้าแม่เหม็งเวลาแม่ยิ้มด้วย ชอบกำนิ้วมือแม่ ดูนมแม่หรือนมขวดได้ดี ส่วนใหญ่มักแสดงสีหน้าว่างเปล่ายังไม่รู้ภาษาใด

2 เดือน จะแสดงอารมณ์ ความหงุดหงิดและดีใจ สงบอารมณ์ตัวเองด้วยการดูดนิ้ว ยิ้มให้คนคุ้นเคย จ้องมองคนและอาจทำหน้าตื่น ๆ มองตามคนที่เคลื่อนไหว จะหยุดนิ่งเพื่อจับของหรือเมื่อได้ยินเสียง หรือเห็นหน้าคน การกระตุ้นที่สำคัญ ยังเป็นการสัมผัสและการใช้ปาก ช่วงตื่นนานขึ้นถ้ามีคนมาเล่นด้วย ชอบอาบน้ำ

3 เดือน ยิ้มง่ายและทันที ร้องให้เพื่อบอกความต้องการ แสดงอารมณ์ทางสีหน้า โดยเฉพาะเมื่อพบหน้าคนคุ้นเคยจะแสดงออกทั้งร่างกาย ส่งเสียงอ้ออหาเพื่อตอบรับเสียงที่ได้ยิน แสดงปฏิริยาต่อต้านเมื่อถูกปล่อยให้อยู่คนเดียวโดยเฉพาะเมื่อผู้ที่เดินจากไปคือ แม่ จะเรียกด้วยความสนใจเมื่อแม่เดินเข้ามาหา หันหน้าไปหาเสียงพูดหรือเสียงเพลง จำหน้าแม่ได้ พร้อมทั้งจะรับอาหารเหลวเสริม นอนสองเวลา เข้าสองชั่วโมง ป้ายสองชั่วโมงตอนกลางวัน กลางคืนนอนประมาณ 10 ชั่วโมง

4 เดือน ส่งเสียงแสดงอารมณ์ไม่พอใจ สนุก หงุดหงิด ต่อด้าน หัวเราะ ฯลฯ หยุดฟังเสียงดนตรี เล่นตีนิ้ว ตบมือ สนใจมองและยิ้มให้ตัวเองในกระจก กับผู้อื่น ส่งเสียงเพื่อจะพูดคุย มีปฏิริยาโต้ตอบต่อเราและชอบให้อุ้ม สนใจของเล่น ชอบเล่น สนใจการกินนมลดลง

5 เดือน แสดงความกลัว กังวล โกรธ แยกความแตกต่างระหว่างเงาตัวเองและแม่ในกระจก ยิ้มและส่งเสียงให้เงาในกระจก ยิ้มให้หน้าคน(เพื่อเข้าสังคม) ยกแขนเพื่อให้อุ้ม ส่งเสียงชัดเจนจะเสียงพูดคุยกัน แสดงปฏิริยาต่อต้าน เช่น เมื่อถูกหยิบของเล่นไป ชอบเล่นกับของเล่นที่มีเสียงกรุ๊งกริ๊ง เขย่า กินอาหารเสริมได้ดี ตื่นแต่เช้าตรู่ตรงเวลาเสมอๆ

6 เดือน ไม้ตัวหาคนในครอบครัว ยิ้มกับเงาตัวเองในกระจก สามารถแยกภาพตัวเองและคนอื่นที่เห็นในกระจกเงาได้ ใช้มือหยิบของเข้าปากได้ เปลี่ยนมือหยิบขวยของได้ ชอบทำสีหน้าเลียนแบบหันมาเวลาถูกเรียกชื่อ ตกใจเมื่อเห็นคนแปลกหน้า นอนหงายเอามือคว่ำเท้าเล่น ชอบเล่นกับคนมากกว่าของเล่น โดยเฉพาะเกม เช่น จ๊ะเอ๋ เริ่มสนใจในการดูดนิ้ว อาจเริ่มใช้ถ้วยน้ำได้ นอนหลับรวดเดียวตลอดคืน ใช้เวลานอนเพียงครั้งเดียวในรอบ 24 ชั่วโมง

7 เดือน ชอบคลานเข้าไปเล่นกระจก สำรวร่างกายด้วยปากและมือ อาจจะกลัวคนแปลกหน้า เริ่มยิ้มแสดงอารมณ์ขัน แสดงท่าอยากเข้าสังคมกับพี่น้อง พ่อแม่ คนในบ้าน แยกความ



แตกต่างระหว่างเสียงที่เป็นมิตรและเสียงโกรธเกรี้ยว อาจเลียนิ้วและจุดนิ้วโป้ง ถ้านอนหงายจะยกเท้าเข้าปากดูด ขอบเล่นของเล่น อาจกลัวไม่กล้าทำสิ่งที่เคยทำประจำขึ้นมา เริ่มใช้มือคีบอาหารเข้าปากได้ สามารถถือถ้วยหรือช้อนได้ชั่วประเดี๋ยว เช่น เวลาเล่นจะสนุกสนานมาก กลั้นปัสสาวะไม่ทำเปียกได้นานสองชั่วโมง

8 เดือน เล่นจะเอ่ ยิ้ม หัวเราะ พยายามไขว่คว้าเอาตัวเองในกระจก กลัวคนแปลกหน้า ดิตแม่แจ กลัวการจากพรากจากคนเลี้ยงมักเจ็บเสียงลงเมื่อแม่พูดด้วย ส่งเสียงดังเรียกความสนใจ ผลักไล่สิ่งที่คนไม่ต้องการ พยายามเอื้อมมือหยิบจับของเล่น ชอบกัด ทั้งของเล่น อาจหวงเล่นจนไม่ยอมนอนตามเวลา

9 เดือน จำหน้าแม่และหน้าตัวเองได้เวลามองเห็นในกระจก ชอบแสดงความสามารถ อวดสมาชิกในบ้าน ทำซ้ำเวลาได้รับการปรบมือ เรียนรู้ที่จะปกป้องตัวเองและของเล่นในครอบครัว ยอมสู้เพื่อให้ได้ของเล่นชิ้นที่ต้องการ ประสาทไวต่อเด็กคนอื่น ๆ อาจร้องให้ตามได้ เริ่มประเมินอารมณ์และแรงกดดันของคนรอบตัวได้ สามารถบ้าย บาย และเล่นเกมลูกบอลได้ เลือกลงของเล่นๆ เอง สามารถถือขนมปังกรอบขบเคี้ยวเอง และถือขวดนมเองได้ สามารถตม้ น้ำจากถ้วยที่ถือเองได้

10 เดือน แสดงอารมณ์โกรธ เกรี้ยว สุขและแสดงความชอบเสียงดนตรี ทำตามคำสั่งง่ายๆ ได้ เลียนแบบท่าทางสีหน้า ประสาทไวต่อเด็กคนอื่น ๆ ร้องให้ประท้วงถ้าเด็กคนอื่นได้รับความสนใจมากกว่าตัว กลัวเวลาต้องทำกิจกรรมที่คุ้นเคย อาจมีพัฒนาการย้อนกลับเหมือนตอนเป็นทารกวัยน้อยกว่านี้ได้ ชอบของเล่นชิ้นโปรดชอบตุ๊กตานุ่ม ใช้มือประคองถ้วยพร้อมกับมือแม่

11 เดือน เล่นสนุกกับพี่ๆ ได้ ดิตแม่แจมากขึ้น ชอบทดสอบแม่ด้วยการประท้วงหรือชักจูง เชื้อพังก้าสั่ง ชอบการยอมรับและคำชม ไม่ชอบการสอนเกมบังคับ หน้าเสียเวลาทำผิด ชอบลองดีกับแม่ ชอบเลียนแบบการเคลื่อนไหวของผู้ใหญ่และการละเล่นของเด็กอื่น

1 ปี โบกมือบ้ายบาย แสดงอารมณ์ออกมาได้หลายแบบ สามารถแยกตัวเองจากคนอื่นได้ กลัวคนแปลกหน้าและสถานที่แปลกถิ่น ไม่ชอบแยกจากแม่ เริ่มพัฒนาอารมณ์ขัน เริ่มปฏิเสธไม่ยอมกินอาหาร เล่นเกมกับพี่ๆ ได้อย่างเข้าใจ อาจยอมยื่นของเล่นแบ่งได้คนอื่น ให้ความร่วมมือดี เวลาแต่งตัว เข้าใจท่าทางและสีหน้าคนอื่น สนใจการกระทำของผู้ใหญ่ เริ่มช่วยเหลือตนเองได้ ชอบเล่นคนเดียว แต่มีผู้ใหญ่ในสายตา หวงของ

1 ปี 6 เดือน ชี้ จมูก ตา ผม ใช้ช้อนตักอาหารเองได้ แต่หกเลอะเทอะบ้าง ตม้ น้ำจากแก้วได้เอง ชอบมีส่วนร่วมในงานบ้าน บอกสิ่งที่ต้องการด้วยคำพูดง่ายๆ ได้ รู้จักการขอ

2 ปี ตบมือ จับหัวตัวเองได้ตามสั่ง เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักคบเพื่อนและเล่นร่วมกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น เริ่มรู้จักเล่นเป็นกลุ่มกับเด็กอื่น พยายามช่วยตัวเองในเรื่องการแต่งตัว รู้จักขอและเริ่มรู้จักให้ เริ่มรู้จักรอยคอย เริ่มรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ

3 ปี รู้เพศ บอกสีได้ ถอดกระดุมได้



- 4 ปี รู้จักชื่อ แยกได้ว่าอันไหนยาวกว่า ไปห้องน้ำเอง ถอดใส่กระดุม เริ่มรู้จักการแข่งขัน
- 5 ปี รู้อายุ แต่งตัวเองได้ หลายคนมักทะเลาะกับพี่น้อง สาเหตุมาจากการแย่งของเล่น เริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

2.3.2.4 การพัฒนาด้านอารมณ์

เด็กวัยก่อนเรียน เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น มีความต้องการพิเศษในการที่จะได้รับคำแนะนำจากผู้ใกล้ชิดโดยเฉพาะพ่อแม่ ซึ่ง ฟรอยด์ ได้กล่าวไว้ว่าในช่วง 1-5 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาบุคลิกภาพ เมื่อชีวิตพ้นวัยทารกแล้ว บุคลิกภาพของคนได้พัฒนาขึ้นพื้นฐานและโครงสร้างเรียบร้อยแล้ว การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การแสดงออกทางอารมณ์ จะพัฒนาขึ้นจากวุฒิภาวะและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กทารกจะร้องไห้ เมื่อต้องการให้ตอบสนองความต้องการไม่ว่าจะหิว กลัว เด็กจะร้องไห้ เมื่อโตขึ้นเด็กจะเริ่มมีการชี้หรือบอกความต้องการของตนเอง การแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้ เป็นการแสดงอารมณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย บางครั้งรุนแรงมาก แต่เกิดเพียงชั่วครู่ก็จะหายไป ทั้งนี้เพราะเด็กไม่สามารถควบคุมหรือเก็บอารมณ์ของตนเองได้ ดังการพัฒนาการด้านอารมณ์ตามลำดับ

2 เดือน มองสิ่งของรอบตัวอย่างเลื่อนลอย กวาดตามองตามแสงหรือสิ่งของที่ผ่านตัวไป จะเห็นภาพชัดในระยะ 7-8 นิ้ว แต่ถ้าของมีขนาดและสีสั่นสะตุตาจะจ้องมองแม้อยู่ไกลไปหลายฟุต สนใจสิ่งของที่เคลื่อนที่นานขึ้น เมื่อมีของสองอย่างจะเลือกมองที่อย่างใดอย่างหนึ่ง มีปฏิกิริยาตอบโต้ด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย พยายามจะคว้าของสิ่งของ แต่จับถือเพียงครู่ ชอบมองหน้าคนมากกว่าของ คือจะจ้องมองเงียบ ๆ เมื่อเห็นคนหรือได้ยินเสียงแยกความแตกต่างของเสียงคน รส และขนาดของวัตถุได้ อาจจะงักงันหรือแสดงสีหน้าว่าได้ยินเสียง เชื่อมโยงพฤติกรรมใด ๆ เข้ากับคน ๆ นั้น เช่น แม่กับอาหาร

3 เดือน มีความสนใจต่อสิ่งหนึ่ง ๆ ได้นานถึง 45 นาที รู้ถึงความแตกต่างของระยะใกล้ไกลของสิ่งของ เริ่มแสดงให้เห็นว่า จำอะไร ๆ ได้ เช่น รอคอยอาหาร จำแม่และสมาชิกในครอบครัวได้ เริ่มเบื้อเสียงหรือภาพที่ซ้ำ ๆ กัน หยุดร้องไห้ทันที ที่เห็นหน้าคน เชื่อมโยงการเห็นกับการเคลื่อนไหว ได้สำรวจส่วนต่าง ๆ ของหน้าด้วยมือ เชื่อมโยงการกระทำกับผลของการกระทำได้ ตอบโต้สิ่งเร้าแทบทุกชนิด

4 เดือน การมองเห็นใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ไม่ว่าเรื่องสี หรือการปรับระยะชัด สนใจรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ตาและศีรษะทำงานประสานกัน มองหาแหล่งเกิดเสียงได้ทันที มองจากมือไปหาวัตถุที่อยู่ใกล้ คว้า และจับเข้าปากหรืออาจพยายามเปลี่ยนมือจับโดยแบมือ และมักทำของหล่นเสียก่อน มองสิ่งของเคยอยู่ก่อนหล่นจากพื้น ยิ้มและส่งเสียงให้เมื่อเห็นหน้าคนมากกว่าภาพคน แยกความแตกต่างของคนและสิ่งของ ตัวแกและสิ่งแวดล้อม จำหน้าแม่ได้ และคนคุ้นเคย



ได้ อาจจะกลัวคนแปลกหน้าและสถานที่ใหม่ ๆ ด้วย อาจชอบสิ่งของชิ้นใดชิ้นหนึ่งเป็นพิเศษ สนใจเรื่องของระยะทาง ความลึกต้น

5 เดือน มองรอบ ๆ เมื่ออยู่แปลกที่ หันหน้ามองหาและมองตามเสียงหรือวัตถุ สายตาทำงานประสานกับมือได้ดี เอื้อมมือไปใกล้ ๆ ของ มองมือและของสลับกัน จึงค่อย ๆ หยิบจับ มักจะทั้งสองมือหยิบจับของ ชอบจับถือ เขย่า ชิม สิ่งของ เวลาของสิ่งของ สนใจเฉพาะส่วน ไม่มองทั้งหมด มองตามสิ่งของที่ผ่านไปเร็ว ๆ และมองหาของที่หายไป จำของที่คล้าย ๆ กันได้ จำการกระทำของตัวเองที่เพิ่งผ่านมาได้ แยกพ่อแม่จากคนแปลกหน้า ชอบและสนใจทำกิริยาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งรอบข้าง ช้า ๆ กัน ถือของอันหนึ่ง มองไปอีกอันแล้วทิ้งของอันเดิมเพื่อไปหยิบอีกอัน

7 เดือน สนใจในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของสิ่งของ เคลื่อนตัวไปหาและหยิบของด้วยมือข้างเดียว ย้ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่งแบ่มือเพื่อดูของในมือ แยกระยะใกล้ไกลของวัตถุได้ มักจะใช้มือหยิบของ เขย่าและเอาเข้าปาก ชอบเล่นของมีเสียง จำเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นได้โดยตลอดแม้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เคยคิด จำลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เริ่มเลียนแบบท่าทาง เริ่มเปรียบเทียบการกระทำของคนอื่นและของตัวเองกับคนอื่น มีปฏิริยาโต้ตอบกับเงาในกระจก สนใจผลของการกระทำของตัวเองแต่จะคาดหวังเพียงชั่วคราว หลังจากกระทำ เริ่มเรียนรู้ถึงความซับซ้อนของกิริยาท่าทาง สงสัยและมักเปรียบเทียบขนาดของวัตถุที่คล้ายกัน เช่น บล็อก

8-12 เดือน เริ่มรู้จักทำตามใจตนเอง ผูกพันกับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด

12-18 เดือน พยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง หากถูกขัดใจจะโกรธ แสดงท่าทางพอใจเมื่อได้ยินเสียงเพลง เช่น โยกตัวไปตามจังหวะเพลง อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบขว้างของเวลาโกรธ

18-24 เดือน กลัวความมืด กลัวเสียงดัง กลัวการถูกทิ้งให้อยู่คนเดียว ใช้คำพูดแสดงอารมณ์ เช่น ไม่เอา ออกไป

อายุ 2 ปี แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ด้วยคำพูด มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เมื่อได้รับการยอมรับหรือชมเชย มีความเป็นตัวของตัวเอง

อายุ 3 ปี เริ่มมีความรู้สึกที่จะร่วมมือกับผู้อื่น มีการพึงเหตุผลและคำแนะนำจากผู้ใหญ่ เลียนแบบความรู้สึกหรือท่าทางของผู้ใหญ่ เริ่มมีความรู้สึกวิตก อาย หรือประหม่าในบางครั้ง เล่นใกล้กันกับเด็กอื่นๆ แต่ไม่ได้เล่นในสิ่งเดียวกัน ดูการเล่นของเด็กคนอื่นๆ และเล่นกับคนอื่นได้เป็นช่วงสั้นๆ หวงแหนของๆตน ชอบเล่นสมมุติ ร่วมแสดงกิจกรรมกลุ่มที่ง่าย รู้ความแตกต่างของผู้หญิง ผู้ชาย



อายุ 4 ปี มีความมั่นใจในการกระทำและแสดงความตั้งใจในการกระทำต่างๆ บางครั้งจะรู้จักควบคุมอารมณ์ เมื่อพบปัญหาเริ่มใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เลียนแบบการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด สนุกสนานในการเล่นกับเด็กคนอื่นๆ เริ่มมีบทบาทในการเล่น เริ่มแบ่งปันของเล่นผลัดกันเล่น โดยคำบอกของผู้ใหญ่ เริ่มเล่นแสดงท่าทางที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั่วไป

อายุ 5 ปี มีความมั่นใจในตัวเอง ชอบใช้อวด แสดงความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่น สนใจที่จะหัดสิ่งใหม่ๆ ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น เล่นและมีบทบาทกับเด็กคนอื่นๆ เล่นและแสดงท่าทางที่ใกล้เคียงกับความจริง ชอบเล่นเลียนแบบ แสดงความสนใจในการสำรวจเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ

ในวัย 2-5 ปี อารมณ์ของเด็กอาจกล่าวแยกได้ ดังนี้

1. ความโกรธ เป็นอารมณ์ธรรมดาซึ่งมักพบในเด็กวัยนี้ และเด็กมักใช้เป็นเครื่องมือเรียกร้องให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ เด็กมักแสดงความโกรธออกมาโดยการร้องไห้ ทูบตี สิ่งกีดขวาง ทิ้งตัวลงนอน อารมณ์ดังกล่าวนี้จะค่อยๆหายไปเมื่ออายุมากขึ้น
2. ความกลัว มักเกิดจากที่เด็กได้พบสิ่งแปลกๆใหม่ๆที่ไม่เคยพบมาก่อน เด็กมักแสดงอาการกลัวโดยการหลบซ่อน วังหนี ความกลัวมักมาจากสิ่งเร้าต่างๆ เช่น การฟังวิทยุ ดูรายการโทรทัศน์
3. ความอิจฉาริษยา เป็นอารมณ์ปกติที่มักเป็นกับเด็กในวัยนี้ โดยเฉพาะเมื่อพ่อแม่หันไปสนใจบุคคลอื่นๆ เช่น น้องใหม่ นอกจากนี้เด็กอาจอิจฉาพี่ โดยเข้าใจว่าพ่อแม่รักพี่มากกว่าตน เด็กผู้ชายอาจอิจฉาพ่อ เมื่อเห็นแม่แสดงความเอาใจใส่พี่มากกว่าตน บางครั้งความอิจฉาอาจทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมแบบทารกอีก เช่น ดูดนิ้วมือ
4. ความอยากรู้ อยากเห็น มักถามโน่นนี่อยู่เรื่อย มีความสงสัยในสิ่งต่างๆไม่สิ้นสุด
5. ความร่าเริงหรือดีใจ เด็กที่ได้รับการตอบสนองของความต้องการทันทีและสม่ำเสมอมักจะเป็นเด็กที่มีอารมณ์แจ่มใสร่าเริง หัวเราะและยิ้มง่าย
6. ความรัก เด็กมักแสดงความรักต่อพ่อแม่หรือสัตว์เลี้ยง ตลอดจนคนของเล่นที่ชอบ

2.3.2.5 การพัฒนาด้านภาษา

พัฒนาการด้านภาษามีความสำคัญกับเด็กเป็นอย่างมาก เพราะการอยู่ในสังคมเด็กต้องสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ ความพร้อมทางภาษา หมายถึง ความพร้อมในการพูด การอ่าน การฟัง (การเข้าใจ) และการเขียน (วราภรณ์ รักวิจัย, 2540) เพียงเท่านี้ ได้กล่าวถึงภาษาหรือคำพูดมี 2 ชนิด คือ การพูดกับตนเอง เป็นภาษาที่เด็กพูดเกี่ยวกับตนเองไม่มีความคิดเกี่ยวกับคนอื่นฯ และการพูดเพื่อสังคม เป็นการพูดเพื่อแสดงความคิดเห็นให้คนฟัง และพยายามเรียกร้องให้คนอื่นฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน



แรกเกิด ส่งเสียงร้องอูแ้ว

1 เดือน นอกจากร้องไห้แล้วก็เริ่มส่งเสียงอ้อออกในลำคอ ตอบโต้กับเสียงที่ได้ยิน

2 เดือน ส่งเสียงหรือเสียงอ้อแอ่ ยังฟังไม่เป็นเสียงมนุษย์ ไม่เลียนเสียงพูดของผู้ใหญ่
การใช้ภาษายังใช้ภาษาร้องอยู่ สนใจเสียง

3 เดือน ส่งเสียงพยางค์เดียวซ้ำ เช่น อ้อ อูอู ทำเสียงอ้อแอ่ ไม่มีความหมาย ร้องไห้
น้อยลง ฟังเสียงรอบตัว

4 เดือน อาจส่งเสียงอ้อแอ่แหลมเล็กจากคอนาน 15-20 นาที เล่นน้ำลายและส่งเสียง
คล้ายเสียงพูด ส่งเสียงเหมือพูดคุยตอบเรา(มีระดับเสียงขึ้นลง) ส่งเสียงคิกคัก บางครั้งหัวเราะดัง
ลั่น เลียนเสียงต่างๆได้

5 เดือน ออกเสียงสระต่าง ๆ ได้บางครั้งเหมือนเสียงพยัญชนะ ม หรือ บ มักจะจ้องมอง
ปากคนและส่งเสียงตามเมื่อได้ยินเสียงพูด เข้าใจชื่อคน หรือสิ่งของต่าง ๆ

6 เดือน หัวเราะเสียงดัง ส่งเสียงเป็นพยัญชนะมากขึ้นเปลี่ยนระดับเสียงมากขึ้น มี
ปฏิกริยาต่อเสียงแปลกๆ เสียงที่เปล่งยังไม่เป็นภาษา แต่ฟังรู้ว่าบังคับการเปล่งเสียงได้ดีขึ้น ส่ง
เสียงอ้อออไม่ขาดปาก น้ำเสียงแสดงความพอใจ ไม่พอใจ ตื่นเต้น หัวเราะลงลูกคอเอ็กอ้าก เริ่ม
เข้าใจคำสั่งห้าม

7 เดือน ส่งเสียงทั้งสระและพยัญชนะ พูดเฉพาะที่มีความหมายส่วนตัว เช่น แม่ ป๊า ส่ง
เสียงหลายเสียงรวดเดียวจึงค่อยหายใจ พยายามเลียนแบบเสียง ตั้งใจฟังเสียงตัวเองและเสียง
ผู้อื่น สามารถเปล่งเสียงหลายเสียงในการหายใจครั้งเดียว เงี่ยหูฟังเสียงตัวเองและเสียงคนอื่น ๆ

8 เดือน ส่งเสียงให้คนสนใจ ส่งเสียงไม่เป็นภาษา และหันหาเสียงพูดที่ไม่คุ้นเคย เข้าใจ
เกี่ยวกับรูปธรรม

9 เดือน เปล่งสำเนียงซ้ำอย่างเห็นได้ชัดเจน ส่งสัญญาณการเน้นและอารมณ์ให้รู้จาก
น้ำเสียงอ้อออ ทำเสียงเลียนเสียงกระแอมไอและจามได้ ใช้คำอย่างมีความหมาย เช่น มา มา
หมายถึง แม่ เงี่ยหูฟังการสนทนา เสียงเพลง อาจเข้าใจและตอบโต้กับคำหนึ่งคำใด นอกไปจากชื่อ
เช่น ไม่ไป ไปไป อาจปฏิบัติตามคำสั่งธรรมดาๆได้ เช่น นั่งทำพ่ายินดีที่ตัวเองสามารถเข้าใจคำสั่ง
นั่ง อาจเปล่งเสียงคำหรือพยางค์ซ้ำ

10 เดือน เลียนเสียงพูด เข้าใจคำสั่งง่ายๆ รู้จักชื่อตัวเองเมื่อถูกเรียก เรียนรู้คำและท่าทาง
ที่เหมาะสม พูดว่าไม่ พร้อมสายศีรษะ โบกมือไปมาได้พร้อมกับพูด บ้าย บาย อาจพูดคำอื่นได้อีก
2-3 คำ นอกจากคำ แม่ หม่า

1 ปี พูดเลียนเป็นคำ เด็กจะเลียนเสียงต่างๆที่ได้ยินจากพ่อแม่ หรือผู้ใกล้ชิด เป็นการเริ่ม
พัฒนาการด้านภาษา พูดได้อย่างเข้าใจความหมาย เข้าใจประโยค

1 ปี 6 เดือน เริ่มพูดได้ อย่างน้อยสองคำ เข้าใจคำบุรพบท เช่น ข้างบน ข้างใต้



2 ปี พูดเป็นวลี พูดประโยคง่าย ๆ ได้ บอกได้ว่าจะอะไรหรือชี้ พูดได้มากกว่า 40 คำ

3 ปี ชอบถามว่าอะไร ไหน

4 ปี เด็กเริ่มหัดพูด โดยเรียกชื่อ คนที่ใกล้ชิด สัตว์ สิ่งของใกล้ตัว เริ่มเข้าใจในสัญลักษณ์ ในการสื่อความหมาย ตูรู้เรื่อง ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ รับรู้ และการสังเกต เช่น ชอบถามว่าทำไม

5 ปี นับ 1-10 ได้ พูดเสียงปกติ

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กทารกและเด็กวัยก่อนเรียน

พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในห้องถิ่นอีสานจากอดีตสู่ปัจจุบันพบว่า มีปัจจัย ประกอบหลายอย่าง เช่น ผู้ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูและวิธีการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะของครอบครัว การเล่นและการละเล่นของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูในอดีต ค่านิยมและแนวคิดในการเลี้ยงดูศึกษา ได้ จากการสอบถาม พูดคุย สังเกต ปรากฏในนิทานเหล่านั้นในหมอลำ โดยกล่าวถึงการ ถ่ายทอดจากการเลี้ยงดู

ผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กมีทั้ง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพี่ ในการเลี้ยงทารก แม่ จะมีบทบาทสำคัญมากกว่าผู้อื่นในการเลี้ยงดู เด็กได้ดีมีนมแม่ ในการอบรมสั่งสอนเด็กเล็ก ๆ พ่อ แม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กใช้บทเพลงเท่กล่อมเด็กเวลาอนท้านองเพลงมีความไพเราะช่วยทำให้เด็กเกิด ความเพลิดเพลิน ฟังแล้วสบายใจ มีความสุข เนื้อเพลงที่กล่อมเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ค่านิยม คุณธรรม บางเพลงเป็นเรื่องราวนิทานสอนให้เด็กมีความเมตตา กรุณา อวยพรให้เด็กมีความสุขชอบบรให้รู้จักเชื่อฟังพ่อแม่ บางเพลงสอนให้รู้จักการเคลื่อนไหว

พันธุกรรม มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทั้ง ด้านปกติ และผิดปกติ เช่น ความ คล้ายคลึงในลักษณะความสูง หรือ ตัวเล็กในลักษณะของความผิดปกติของโครโมโซม หรือโรคที่ ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (สำหรับ จิตตินันท์, 2539)

สิ่งแวดล้อม พัฒนาการเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิเรื่อยไปจนตลอดชีวิตพร้อมกับพัฒนาการ ทางสติปัญญาอารมณ์และสังคม ภายใต้อิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ (สำหรับ จิตตินันท์, 2539)

ภาวะทางโภชนาการ สารอาหารความจำเป็นต่อการเจริญเติบโต การขาด สารอาหารจะมีผลต่อการเจริญเติบโตมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง และระยะเวลา ของการขาดสารอาหารนั้น ๆ ทั้งนี้โดยมีการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักก่อนความสูง มารดาที่ขาด สารอาหารขณะตั้งครรภ์จะทำให้บุตรมีน้ำหนักน้อย

ความเจ็บป่วย โรคที่รุนแรงต้องนอนรักษาในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลาานาน จะทำ ให้มีการเจริญเติบโตช้าได้ โรคที่ไม่รุนแรงแต่เป็นโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคไต อาจมีผล



ทางอ้อม คือทำให้ภาวะโภชนาการ และสุขภาพเสื่อมเสียไป ขณะตั้งครรภ์หากมารดาป่วยด้วยโรค บางโรค เช่น โรคหัดเยอรมัน ซิฟิลิส และครรภ์เป็นพิษ อาจทำให้เด็กมีน้ำหนักตัวน้อย หรือพิการแต่กำเนิดได้

ฮอริโมน หรือยาบางชนิด เช่น ฮอริโมนไทรอยด์มีความสำคัญต่อทารกในครรภ์ และช่วงปีแรก ซึ่งเป็นช่วงที่สมองเติบโตเร็ว ฮอริโมนไทรอยด์จึงมีความสำคัญมากเพราะจำเป็นต่อ พัฒนาการทางระบบประสาท และมีผลต่อพัฒนาการของกระดูก ฟัน และระบบสืบพันธุ์ และ ฮอริโมนจากต่อมพิทูอิทารี จะทำหน้าที่ร่วมกับฮอริโมนไทรอยด์ในการสร้างการเจริญเติบโต นอกจากนี้ฮอริโมนเพศ ได้แก่ เอนโดรเจน และเอสโตรเจน จะมีความสำคัญสำหรับวัยรุ่นทำให้เกิด ลักษณะเพศ และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงวัยรุ่น สำหรับยาหรือสารเคมีที่มีผลต่อการ เจริญเติบโต เช่น สารนิโคติน เฮโรอีน จะทำให้ทารกในครรภ์มีการเจริญเติบโตผิดปกติ หรือมี น้ำหนักตัวน้อยได้

การอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยมีความเชื่อต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยรวมทั้งยังมีประเพณี ต่าง ๆ ที่นิยมหรือปฏิบัติกันเป็นแบบแผนช้านาน เพราะถือว่าเป็นคุณประโยชน์หรือเป็นศิริ มงคลแก่เด็ก ความเชื่อ ทัศนคติ ประเพณีและวัฒนธรรมเหล่านี้มีผลเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยง ดูและการพัฒนาเด็กเป็นอย่างมากประเพณีและวัฒนธรรมของไทยนั้น พ่อแม่ผู้ใหญ่ให้ความสำคัญแก่เด็กทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลต่อการปฏิบัติตัวของแม่ ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ จนคลอด รวมทั้งการเลี้ยงดูจนกระทั่งเติบโตใหญ่แม่จะคอยระวังดูแลรักษาตัวเองทั้งทางด้าน ร่างกายและจิตใจเช่นทำงาน เมา ๆ ไม่นอนมาก งดรับประทานอาหารบางอย่างที่เชื่อว่าเป็นของ แสลง ทำจิตใจให้เบิกบานคิดแต่ในแง่กุศล นอกจากนั้นประเพณีและวัฒนธรรมของไทยก็ยัง แสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยที่ผู้ใหญ่ให้แก่เด็ก เช่นประเพณีการทำขวัญตอนแรกเกิด การทำขวัญวัน การทำขวัญเดือน รวมทั้งการตั้งชื่อเป็นต้น การปฏิบัติตัวของแม่และการอบรม เลี้ยงดูลูกในวิถีชีวิตไทยเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลหรือข้อความรู้ต่าง ๆ ในปัจจุบันจำแนก เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะการปฏิบัติตัวของแม่และการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เป็นประโยชน์หรือ เชื่ออำนวยการพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก เช่น เมื่อเริ่มตั้งครรภ์แม่รักษาตนเองโดยทำงาน ตามปกติไม่นอนมากเกินไป เมื่อครรภ์ใหญ่ขึ้นจึงทำงานเบาลง การทำความดีไปวัดทำบุญ คิด แต่ในทางบุญกุศลเพื่อช่วยให้จิตใจเบิกบานเป็นการสร้างสุขภาพจิตที่ดี การปฏิบัติตนหลังคลอด แม่จะต้องอยู่ไฟ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวลูกได้นอนใกล้แม่ เพื่อ แม่จะได้ให้นมลูกได้สะดวกส่วนพ่อก็จะทำหน้าที่ในการตัดฟันใส่ไฟให้แม่ เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะมี การทำขวัญเด็ก การตั้งชื่อที่เป็นสิริมงคลแก่เด็กกิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความรู้สึกที่ดีและปลอดภัย ให้แก่ทุกคน



2. ลักษณะการปฏิบัติตัวของแม่และการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เป็นโทษหรือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องความเชื่อในการปฏิบัติตัวของแม่บางเรื่องโภชนาการบางเรื่องอาจเกิดผลเสีย เช่น เชื่อว่าหลังคลอดในระยะอยู่ไฟ แม่ควรรับประทานอาหารประเภทปิ้งย่างหรืออาหารแห้ง ซึ่งตามหลักโภชนาการแล้วเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเพราะการปิ้งย่าง ตากแห้งทำให้สูญเสียสารอาหารที่มีประโยชน์ การที่แม่ดื่มยาตองเหล้าตามหลักโภชนาการถือว่ามีผลเสียมากกว่าผลดี ผลเสียคือฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ในน้ำนมจะไปกดประสาทลูก ทำให้ซึมและมีอาการตัวเหลือง แต่ผลดีคือทำให้การไหลเวียนโลหิตของแม่ดี

3. ลักษณะการปฏิบัติตัวของแม่และการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่ามีคุณหรือโทษอย่างไร เนื่องจากการศึกษากันอย่างชัดเจนเช่น เมื่อใกล้คลอดแม่ควรดื่มน้ำมะพร้าวอ่อน เมื่อลูกคลอดออกมาแล้วจะมีร่างกายที่สะอาดและการกินนมไฟ(ทัศนา แชมมณี และคณะ,2536) 

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพ

การที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กจะมีศักยภาพในการดูแลเด็กให้เจริญเติบโตสมวัย แหล่งศักยภาพทั้ง 7 แหล่งต้องมีความเข้มแข็งหรือมีความสมดุลเพียงพอที่จะทำให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูรับรู้ถึงศักยภาพของตนเองได้ ในบางสภาวะผู้เลี้ยงดูอาจมีความพร้อมของแหล่งของศักยภาพ ความพร้อมหรือไม่สมดุลของแหล่งศักยภาพนำไปสู่การเกิดภาวะสูญเสียพลังอำนาจ (Powerlessness) ซึ่งอาจนำไปสู่ความรู้สึกเก็บกดซึมเศร้า และความนับถือตนเองต่ำ เป็นสาเหตุทำให้รู้สึกหมดหวัง ปัจจัยอื่นๆที่มีอิทธิพลต่อแหล่งศักยภาพของผู้เลี้ยงดู ได้แก่

3.1 บริบทหรือสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมระดับมหภาพ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อผลลัพธ์ของการสร้างเสริมศักยภาพ โดยเฉพาะบริบทที่เป็นตัวกั้นการเคลื่อนไหวในบทบาทของผู้หญิง ตัวอย่างเช่น การยอมรับในบทบาทที่สำคัญ หรือการเป็นผู้นำในชุมชน

3.2 บทบาท ค่านิยม ความเชื่อของบุคคล ต่อการเลี้ยงดูเด็ก ความรับผิดชอบในการที่จะเลี้ยงดูเด็ก นักวิจัยหลายท่านให้ความเห็นว่า ลักษณะผู้นำของบุคคลมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมศักยภาพ

3.3 เป้าหมายในชีวิต เกิดจากการที่บุคคลมีความเข้มแข็งและแรงจูงใจที่จะมีพฤติกรรมต่างๆเพื่อไปสู่เป้าหมายโดยจะพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ดีที่สุดแม้ว่าจะมีอุปสรรค บุคคลที่ขาดเป้าหมายในชีวิตจะรู้สึกว่าชีวิตของตนไม่มีความหมาย มีผลต่อการนับถือตนเองและแรงจูงใจที่จะอดทนต่อความยากลำบากที่เกิดขึ้น



3.4 ประสบการณ์ส่วนบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นสิ่งสำคัญต่อความเชื่อ อัตมโนทัศน์ แรงจูงใจในตัวเด็ก ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ต่างๆที่ผ่านมาและประสบการณ์ที่บุคคลได้รับการศึกษา การอ่าน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีแนวทางสำหรับการจัดการควบคุมสถานการณ์

3.5 ความเชื่ออำนาจในการควบคุม คือ การที่บุคคลรับรู้ว่าจะเหตุการณ์หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นตนสามารถควบคุมได้ บุคคลที่เชื่ออำนาจภายในตน มีแนวโน้มที่จะรับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบเป็นผลมาจากการกระทำของตน อยู่ภายใต้การควบคุมของตน ในขณะที่บุคคลที่เชื่ออำนาจภายนอกตน มีแนวโน้มที่จะรับรู้ว่าจะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตน

3.6 ปัจจัยระหว่างบุคคล ประกอบด้วย ความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น และสัมพันธภาพกับผู้อื่น
วิธีการสร้างเสริมศักยภาพ

1. การพัฒนาทักษะการสร้างเสริมศักยภาพและการภาวะผู้นำ วิธีการนี้เป็นพื้นฐานในการให้ความรู้แก่ผู้หญิงและผู้เป็นมารดาเกี่ยวกับสิทธิ โอกาสและการบริการที่มีในชุมชนที่ตนพึงได้รับ และการพัฒนาทักษะต่างๆเป็นสิ่งสำคัญในระบบสังคม การเมือง การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของผู้หญิงพึงประสงค์ เช่น การพัฒนาทักษะและให้ความรู้แก่อาสาสมัครเพื่อส่งเสริมสุขภาพแก่เพื่อนบ้านของตนด้านการเลี้ยงดูแลเด็ก
2. การสนับสนุนโดยการใช้สื่อ การสนับสนุนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเสริมศักยภาพ (Keckbusch, 1996) การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น มีการใช้เพื่อ สนับสนุนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น และมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ ความคิดเห็นระดับมหภาพ
3. การให้ความรู้และการมีส่วนร่วม วิธีการนี้เป็นการให้ความรู้แก่สาธารณชนทั่วไป ผู้นำชุมชน และผู้นำองค์กรในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตระหนักในประเด็นต่างๆที่ต้องการ
4. การทำงานร่วมกันขององค์กร วิธีการนี้ใช้รูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในบุคคลมีความต้องการคล้ายคลึงกันหรือมีปัญหาเหมือนกัน เช่น ปัญหาในการเข้าหาแหล่งประโยชน์ต่างๆของคนจน
5. การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการเป็นเจ้าของกิจการ วิธีการนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างเสริมศักยภาพของบุคคล โดยการยกฐานะด้านเศรษฐกิจ เช่น การเป็นเจ้าของกิจการขนาดย่อมในชุมชน
6. การให้บริการและความช่วยเหลือ เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่บุคคล เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ด้านการเงิน ด้านสาธารณสุข



7. การป้องกันและส่งเสริมด้านสิทธิ โดยการให้ผู้หญิงพึงได้รับสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในการได้รับค่าเลี้ยงดู หรือเงินว่างงาน เงินคลอดบุตร เป็นต้น

องค์ประกอบของการสร้างเสริมศักยภาพ

1. คุณลักษณะของการสร้างเสริมศักยภาพ
 - 1.1 คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่สุขภาพ หมายถึง ความรู้สึกและการใช้ทักษะวิชาชีพ เช่น ทักษะการสื่อสาร การรักษาพยาบาล
 - 1.2 คุณลักษณะของผู้เลี้ยงดู ความตั้งใจที่จะยอมรับการสร้างเสริมศักยภาพ หน้าที่ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ
 - 1.3 คุณลักษณะของการสร้างเสริมศักยภาพ หมายถึง การที่ผู้เลี้ยงดูมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อพัฒนาการของเด็ก การให้ความช่วยเหลือ การแสวงหาความรู้ ทักษะ แหล่งทรัพยากรเพื่อการดูแลและตัดสินใจ การปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ
2. สิ่งที่เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ การให้ความเคารพ ความเชื่อ ค่านิยมและประสบการณ์ของบุคคล ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การยอมรับในหน้าที่ความรับผิดชอบ
3. กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพ
 - 3.1 การสร้างความร่วมมือ เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้เลี้ยงดูเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน
 - 3.2 การค้นหาสภาพการณ์จริงของเด็ก เป็นการประเมินภาวะพัฒนาการของเด็กจากทักษะของผู้เลี้ยงดูว่ามีมุมมองอย่างไรต่อสภาวะของเด็กในปัจจุบัน ผู้เลี้ยงดูชอบไม่ชอบ มีความคิดที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงหรือไม่
 - 3.3 การสะท้อนอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการช่วยให้ผู้เลี้ยงดูได้ทบทวนเหตุการณ์ สถานการณ์อย่างรอบด้าน เพื่อการตัดสินใจและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม เป็นการฝึกทักษะในการทำความเข้าใจกับปัญหา การแสวงหาทางเลือก การพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณเพื่อให้เกิดมุมมองใหม่
 - 3.4 การสนับสนุน เอื้ออำนวยข้อมูล ความรู้ ทักษะ และแหล่งทรัพยากร รวมถึงการสร้างแรงจูงใจที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจที่มีเหตุผลและเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจและสามารถประเมินประสิทธิภาพของการตัดสินใจ โดยความต้องการกานสนับสนุนด้านความรู้ ทักษะและแหล่งทรัพยากรนั้นเกิดจากความต้องการของผู้เลี้ยงดู



3.5 การดำเนินการด้วยตนเอง ภายหลังจากผู้เลี้ยงดูได้ผ่านขั้นตอนของกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพ 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ผู้เลี้ยงดูจะเริ่มรู้สึกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อในความสามารถของคนที่จะสามารถเลือก ในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่บุคคลจะดำเนินการแก้ปัญหาหรือกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับตนเอง บุคคลจะตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมและดีที่สุด

3.6 การปรับเปลี่ยนความคิดและการคงไว้ซึ่งความสามารถในการจัดการกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

4. ผลลัพธ์ของการสร้างเสริมศักยภาพ

4.1 การเปลี่ยนความรับรู้ ได้แก่ การนับถือตนเอง ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความสามารถในตนเอง

4.2 การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม การสร้างเสริมศักยภาพเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เน้นไปที่ความรู้และทักษะที่เป็นผลของโอกาสในการเพิ่มความสามารถและการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคล ความสามารถของบุคคล คุณลักษณะของพฤติกรรม สมรรถนะ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความยืดหยุ่น ความสัมพันธ์และกิจกรรมรวมกลุ่ม

4.3 การมีสุขภาพที่ดี การมีสุขภาพะที่ดีเป็นสภาวะของบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม

4. ศักยภาพของผู้เลี้ยงดูกับพัฒนาการเด็ก

ความรู้เรื่องการดูแลเด็กเป็นที่รู้จักกันตั้งแต่โบราณ โดยปรากฏในตำราอาคมคาคาสำหรับมารดาและเด็กของอียิปต์โบราณรวมทั้งในคัมภีร์อายุรเวท (Ayurveda) สืบเนื่องจนถึงปัจจุบันที่ทุกฝ่ายต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก จึงได้มีการพัฒนาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการทำให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคทุกรูปแบบในชีวิต และเพื่อเป็นรากฐานของผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต (จันทร์นิวัทธ์ เกษมสันต์, 2540:4)

ในระดับสากลมีการเคลื่อนไหวหลายประการ เช่น การประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก (2523) การจัดประชุมสุดยอดระดับโลกและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยความอยู่รอด การคุ้มครองและการพัฒนาเด็ก 2533 (World Declaration on the Survival, Protection and Development) ในขณะที่ประเทศไทย ภายหลังจากพัฒนาการแพทย์แผนปัจจุบันเกี่ยวกับเด็กซึ่งเริ่มในกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณปี 2371 และการดูแลเด็กได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ คือมี



โรงพยาบาลเด็ก มีศาสตร์ในการดูแลเด็กอย่างเป็นระบบ และในปีเดียวกันได้จัดประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 1 ด้านการพัฒนาเด็ก มีการประกาศปฏิญญาเพื่อเด็ก กำหนด "สภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก" โดยได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนติดตามประเมินผลในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (2540-2544) รวมทั้งปรากฏในแผน 9 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 :2545-2549)

ทางด้านการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กนั้น พบว่า การที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การแก้ปัญหาการเจ็บป่วย การฟื้นฟู การจัดบริการและสวัสดิการเด็ก ตัวเด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อมและชุมชน สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะวัยทารกเป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงมารดาโดยสิ้นเชิง (ทิพย์ภา เศรษฐ์ชาวลิต, 2543:44) เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนใกล้ชิดและสิ่งแวดล้อมส่วนในช่วง 2-4 ปี จะมีพัฒนาการค่อนข้างมาก มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของวัยต่อไป (ทิพย์ภา เศรษฐ์ชาวลิต, 2543:43) ดังนั้นในการดูแลเด็กจึงไม่เพียงแต่ต้องดูแลรักษาและกระตุ้นพัฒนาการแต่ต้องมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านร่างกายจิตใจและปรับตัวได้ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ บวกกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความตื่นตัวทางด้านสุขภาพ มีการพัฒนาสาธารณสุขตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทำให้มารดาและเด็กเกิดใหม่มีโอกาสรอดมากขึ้น ในปี 2539 อัตราทารกตายต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คนลดลงเป็น 26.1 และในปี 2540 อัตราตายมารดาต่อการเกิดมีชีพ 100,000 คน ลดลงเป็น 10.6 ในปี 2541 การขาดสารอาหารของเด็กอายุ 0-5 ปี ระดับ 1 ลดลงเหลือร้อยละ 7.9 และระดับ 2 และ 3 เหลือเพียงร้อยละ 0.5 ประกอบกับการที่รัฐได้เพิ่มบริการและสวัสดิการเกี่ยวกับเด็กมากขึ้น เช่น บริการที่จัดหาโดยรัฐหรือองค์กรอิสระเช่น มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานสงเคราะห์ กฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่ามีการดูแลเด็กนั้นได้มาตรฐานแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย

อย่างไรก็ตาม บริการเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุมทั้งประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล เช่น ภาคอีสาน ซึ่งยังคงมีอัตราการตายของทารกสูงกว่าภาคกลาง รวมทั้งภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยิ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนในชนบทซึ่งรวมถึงสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ที่ต้องมีบทบาทสำคัญในการดูแลเด็ก (จันทรนิวัตร์ เกษมสันต์, 2540:5 ; พรทิพย์ คำพอ, 2542:1-2) สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับสตรีในชนบท เช่น

1) ความยากจน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีในชนบทไม่สามารถดูแลบุตรได้เต็มที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูและกระตุ้นพัฒนาการเด็ก เช่น การเลี้ยงดูลูกด้วยนมแม่และการให้อาหารเสริมยังเป็นปัญหาพื้นฐาน



ด้านโภชนาการที่สำคัญเนื่องจากไม่สามารถเลี้ยงดูลูกด้วยนมแม่ได้ รวมทั้งการขาดความรู้ในการดูแลด้านพัฒนาการเด็กในกลุ่มแรงงานที่ต้องออกไปรับจ้างหรือเคลื่อนย้ายแรงงาน ทำให้ปัญหาสุขภาพของเด็กในภาคอีสานเป็นปัญหาด้านโภชนาการและสติปัญญาด้วยถึงร้อยละ 19.3(2533) และผลการศึกษาดูแลและพัฒนาการ โดยการสำรวจสถานะสุขภาพ พ.ศ.2534-2535 พบว่าเด็กอายุ 5 ปี มีเพียง 70 เปอร์เซ็นต์ที่มีพัฒนาการสมวัยครบทุกด้าน (นิตยา คชภักดี, 2540)และในเวชปฏิบัติของกุมารเวชทั่วไป ประมาณร้อยละ 40 ของเด็กที่มาพบแพทย์เพื่อรับบริการสุขภาพและการป้องกันโรค (Promotion and Prevention) ซึ่งยังคงมีความจำเป็นต้องติดตามและค้นหาในสวนที่เหลือ เพื่อที่จะสามารถเฝ้าและวางและให้การส่งเสริมพัฒนาการได้ทั่วถึง (จันทร์นิวัตร เกษมสันต์, 2540:10)

2) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของครอบครัว พบว่ามีการเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลเอาใจใส่ และความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง จะเห็นได้ว่าอัตราการหย่าร้างของครอบครัวคนไทยเพิ่มเกือบ 3 เท่าจากร้อยละ 8.3 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 20.8 ของผู้จดทะเบียนสมรสในปี 2541

3) ประชากรในวัยแรงงานต้องเผชิญภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานนอกระบบและแรงงานภาคเกษตรกรรมที่ต้องทำงานอย่างหนัก สุขภาพกายและจิตใจเสื่อมโทรม เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานที่สำคัญ คือ พิษสารกำจัดศัตรูพืช พิษตะกั่ว พิษตัวทำละลาย พิษสารไอระเหย โรคปอดจากฝุ่นการทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงานและความพิการ ต้องเผชิญกับความเครียดจากการทำงาน แรงงานบางส่วนยังถูกละเลย ขาดการคุ้มครองจากภาครัฐและสังคม

4) การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทจำนวนมาก เพื่อหางานทำในเมืองและต่างประเทศ ต้องละทิ้งท้องถิ่น ชีวิตครอบครัวที่เคยอบอุ่นขาดหายไป มีสภาวะความเป็นอยู่ที่แออัดและไม่เหมาะสม การดำรงชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ

จากสถานการณ์ที่ปรากฏคือสภาพความอ่อนแอของระบบครอบครัว ชุมชน และสังคม และแม้ว่าปัญหาจะเกิดกับผู้ปกครองที่เป็นบิดามารดา แต่ย่อมจะส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างแน่นอน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวในภาคอีสานทั้งนี้เพราะภาคอีสานมีพื้นที่และประชากรมากที่สุดของประเทศ (จารุวรรณ โลหวิระ, 2535:22; พัททษสิทธิ์ ฉายะภูติ และคณะ, 2543; โสภา (ชูพกุลชัย) ขปิลมันน์, 2542) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาครัฐ ได้มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาในลักษณะแบบองค์รวม คือแก้ปัญหาของประชาชนในทุกระดับและทุกกลุ่มอายุ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนาโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนทุกท้องถิ่นให้สูงขึ้นในทุกด้านและเท่าเทียมกันตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ชุมชนและท้องถิ่น(แผนพัฒนา



เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 :2545-2549)

Miller (1992) ได้กล่าวถึงแหล่งศักยภาพว่าประกอบ 7 แหล่ง ดังนี้

1. ความเข้มแข็งทางกายภาพ

ความสามารถของบุคคลที่จะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มตามศักยภาพและเต็มความสามารถ
สภาวะความสามารถทางกายภาพมีอิทธิพลต่อพลังอำนาจ ทั้งในขณะเผชิญปัญหาหรือไม่เกิด
ปัญหา

2. ความเข้มแข็งทางจิตและการสนับสนุนทางสังคม

3. อุดมโนทัศน์เชิงบวก

4. พลังงาน

5. ความรู้

6. แรงจูงใจ

7. ระบบความเชื่อ

5. ลักษณะของชุมชนที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก

ถึงแม้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างลักษณะของชุมชนและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนยังมีน้อยมากในประเทศไทย และส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ไม่ครอบคลุม อีกทั้งประชากรที่ใช้ศึกษาเป็น
วัยรุ่นหรือวัยทำงาน และการศึกษาที่ปรากฏมักตรวจสอบผลกระทบในแง่เศรษฐกิจของชุมชน
มากกว่าจะวิเคราะห์ถึงผลของการกระทำของคนในชุมชนที่สามารถส่งผลถึงพัฒนาการเด็ก

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ลักษณะต่างๆ ได้แก่
ลักษณะพื้นที่ ลักษณะสิ่งแวดล้อม บ้านในชุมชน การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น การย้ายถิ่นฐาน
ต่างๆทำให้เพื่อนบ้านมีการเปลี่ยนแปลง

ลักษณะทางสังคม เช่น ความปลอดภัยในชุมชนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนที่มี
สุขภาพดี และลักษณะทางสังคมนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เด็กที่เติบโตในชุมชนนั้นมีการ
พัฒนาด้านพฤติกรรม และภาษา รวมถึงการพัฒนาทักษะทางสังคมต่างๆ ตัวอย่างเช่น สังคมที่มี
สารเสพติดระบาด เด็กในชุมชนนั้นมักมีพฤติกรรมก้าวร้าว และอาจติดสารเสพติดด้วย ดังนั้น
ความปลอดภัยย่อมมีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อพัฒนาการเด็ก ความรู้สึกของครอบครัวที่มีต่อ
ชุมชนมีอิทธิพลที่สำคัญต่อพฤติกรรม และการมองโลกของเด็ก เนื่องจากเด็กสามารถเลียนแบบ
พฤติกรรมของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

การพัฒนาการของเด็กยังขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดู เช่น พ่อแม่ไปทำงานนอกบ้านหรือ
ต่างจังหวัด ทำให้หน้าที่การเลี้ยงดูเป็นของญาติ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นจากครอบครัว อากาศ



แสนไชย (2542) พบว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาลมีพัฒนาการล่าช้าร้อยละ 84.1 และมีวุฒิภาวะทางสังคมต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 65.1

แหล่งประโยชน์ในสังคมเป็นตัวจักรสำคัญที่ช่วยให้พัฒนาการของเด็กเป็นปกติและเร็วขึ้น เช่น ห้องสมุดประชาชน สนามเด็กเล่น สถานเอนามัย หรือศูนย์ดูแลเด็ก อย่างไรก็ตามแหล่งประโยชน์เหล่านี้ก็มีส่วนที่ทำให้พัฒนาเด็กล่าช้าได้ด้วย บางครั้งในชุมชนมีแหล่งประโยชน์มากมายแต่คนในชุมชนไม่ได้ใช้ประโยชน์เลยก็มี

ลักษณะความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆทำให้เกิดความช่วยเหลือ ไร้ความหวัดใจ จากศึกษา พบว่า สังคมที่มีความสามัคคีจะเกิดปัญหาในเด็กด้านพฤติกรรมน้อยกว่าสังคมที่ไม่มีควมหวัดใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะสังคมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งสามารถทำให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสูง

ประเพณีของชาวอีสานที่มีผลต่อการสร้างเสริมศักยภาพ เช่น คติความเชื่อของชาวอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อในเรื่องของบาปบุญคุณโทษ หากการกระทำสิ่งใดเป็นโทษจะได้รับความเดือดร้อน เกิดความวุ่นวาย จึงควรละเว้นการกระทำสิ่งนั้น (เพ็ญศรี คุ้ม และคณะ, 2526) นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในฤกษ์ยาม ประเพณี อาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์ ดูฤกษ์ยามมงคล ชะตา วันเดือนปี ของผู้ที่จะทำพิธีกรรม เลือกวันที่เป็นมงคล มีการเดินสรงพระภูมิเจ้าที่ หาเวลาฤกษ์ชัย เชื้อผีสง่า เทวดา นางไม้ มีการกราบไหว้บูชาสิ่งที่ตนเองเชื่อถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าเทวดามีอยู่ทั่วไป เช่น ต้นไม้ใหญ่ พื้นดิน อากาศ เนื่องจากมีการท่องเที่ยวแบบไปๆ มาๆ จึงเกี่ยวข้องกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เมื่อจะทำพิธีมงคลใดจะทำพิธีข่มขุมเทวดาก่อน มีการเชิญหมอโหราศาสตร์ หรือหมอสูตเป็นผู้ทำพิธี

ประเพณีผูกเสี่ยว เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กยังแบเบาะ พ่อแม่มีความรักใคร่สนิทสนมกัน หากลูกชายเกิดปี เดือน ใกล้เคียงกัน จะผูกลูกทั้งสองให้เป็นเสี่ยวกัน จะได้มีความสนิทสนมกันเหมือนพ่อแม่ และเรียกพ่อแม่ของอีกแต่ละฝ่ายว่าพ่อเสี่ยวแม่เสี่ยว มีการกระทำพิธีตั้งแต่เด็กทั้งสองคนยังแบเบาะ เมื่อโตขึ้นมีอะไรจะได้มีการช่วยเหลือกันเสมือนพี่น้องกันให้นับถือกัน



บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในชุมชนชนบทอีสานโดย ผู้วิจัยดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา เพื่อแสวงหากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้แกนนำและคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กประจำตำบลมีสมรรถนะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแก่ผู้เลี้ยงดูและประชาชนในพื้นที่ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์บริบทของหมู่บ้านทั้ง 23 หมู่ของตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัยเพื่อศึกษาระบบปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อระบุข้อบกพร่องและปัญหาของระบบปัจจุบัน ซึ่งเป็นการศึกษาในระยะที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบระบบใหม่ โดยการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชน และคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กประจำตำบลขามเรียง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กในตำบลขามเรียง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก และผู้ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการจัดสวัสดิการของเด็ก เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ในพื้นที่ 23 หมู่บ้านของตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก และผู้ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการจัดสวัสดิการของเด็ก เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ครู และผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาการเด็ก จำนวน 28 คน ในพื้นที่ 23 หมู่บ้านของตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ส่วนการวัดผลกระทบที่มีต่อพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 362 คน

3. การเลือกพื้นที่วิจัย

การเลือกพื้นที่วิจัยใช้วิธีเจาะจงตามโครงการในระยะที่ 1 คือ ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย เนื่องจากเป็นพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะที่



มหาวิทยาลัยได้ย้ายจาก ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยตำบลขามเรียงห่างจาก อำเภอเมือง 12 กิโลเมตร ประชากรในพื้นที่ทั้ง 23 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้นประมาณ 7,114 คน

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลโดยใช้ การสนทนากลุ่ม การทำเวทีชาวบ้าน และแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมโครงการต่อเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน และชาวบ้าน เพื่อแจ้งผลการวิจัย ระยะที่ 1

3. ประกาศหาแกนนำในการส่งเสริมการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 5 คน ซึ่งมีจุดประสงค์ ดังนี้

3.1 เป็นผู้ประสานงาน และจัดประชุมเพื่อหาให้ชาวบ้านร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 ถ่ายทอดความรู้พื้นฐานและแนวปฏิบัติทางด้านการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายและชุมชนของตนเอง

3.3 เป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความร่วมมือกับ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในการติดตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศักยภาพการดูแลเด็ก

4. ระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดูเด็กประจำตำบล เพื่อผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนแบบใหม่โดยการจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการ และให้แกนนำและคณะกรรมการได้ประชุมปรึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่ได้กระทำโดยผู้เลี้ยงดูเด็กโดยตรง แต่เป็นการกระทำผ่านแกนนำ และคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กประจำตำบล จำนวน 23 คน (หมู่บ้านละ 1 คน จากการเลือกตั้ง) ซึ่งได้มาจากการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครประจำหมู่บ้านทุกหมู่ จำนวน 49 คน ซึ่งอยู่ใกล้ชีวิตผู้เลี้ยงดูเด็กและประชาชนมากที่สุด และได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนแบบใหม่ ซึ่งมีโอกาสอย่างมากที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพของเด็กวัยก่อนเรียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรัชญาของการให้คุณค่าและการเสริมสร้างศักยภาพให้กับแกนนำและคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กประจำตำบล เพื่อให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวสามารถที่จะปฏิบัติการเสริมสร้างศักยภาพแก่ประชาชนและผู้เลี้ยงดูเด็กได้ บุคคลเหล่านี้ต้องการโครงสร้าง การจัดการและกระบวนการศึกษา



ซึ่งสนับสนุนและกระตุ้นการพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการสร้างเสริมศักยภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติจริงของแกนนำ และคณะกรรมการ วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือ การแสวงหากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้แกนนำและคณะกรรมการมีสมรรถนะในการเสริมสร้างศักยภาพในผู้เลี้ยงเด็กและประชาชน คณะผู้วิจัยคาดหวังว่า ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและประสบการณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้เลี้ยงดูที่เกิดขึ้นในแกนนำและคณะกรรมการ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงถึงผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาในผู้เลี้ยงดูเด็ก

5. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแกนนำและคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการและการเลี้ยงดูเด็กประจำหมู่บ้าน ซึ่งหลักสูตรนี้ใช้เทคนิคการจัดการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยผู้เข้าร่วมอบรมจะมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเน้นไปที่การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการใช้กระบวนการกลุ่มด้วยการใช้การอภิปรายกลุ่ม โดยใช้ปัญหาจากการศึกษาระยะที่ 1 กรณีตัวอย่างและการระดมสมองเพื่อการเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตัวผู้เข้ารับการอบรมในการสร้างเสริมศักยภาพพัฒนาการเด็กในหมู่บ้านและตำบลของตนเอง สำหรับสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมมีทั้งสื่อประเภทกิจกรรม การอภิปรายและสื่อประกอบการบรรยาย โดยหลักสูตรที่กำหนดมีดังนี้

ประเด็นเรื่อง
ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนและการส่งเสริมพัฒนาการ
การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการเลี้ยงดูบุตรหลาน
กิจกรรมเสริมแรงจากองค์กรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็กเล็กในชุมชน
การรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็กเล็กในชุมชน
อิทธิพลของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน

6. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมมุ่งเน้นที่การประเมินผลลัพธ์ที่กระทบต่อตัวผู้เลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน และ ความรู้สึกต่อการทำงานในชุมชน เพื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในระยะที่ 1 โดยใช้แบบสอบถาม ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 9 ข้อ เป็นคำถาม 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.89 และความเชื่อมั่นในระยะที่ 2 เท่ากับ .86



- 6.2 ด้านประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน 10 ข้อ เป็นคำถาม 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.94 และความเชื่อมั่นในระยะที่ 2 เท่ากับ .91
- 6.3 ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อการทำงานในชุมชน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.85 และความเชื่อมั่นในระยะที่ 2 เท่ากับ .82
- 6.4 แบบสอบถามทัศนคติการเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 29 ข้อ เป็นแบบสอบถาม โดยใช้ระบบการคิดแบบ likert score 1-5 จากเห็นด้วยมากที่สุด ถึง ไม่เห็นด้วยเลย ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

7. การประเมินผลกระทบที่มีต่อพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน ประกอบด้วยแบบวัดพัฒนาการเด็กดังนี้

7.1 แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ แรกคลอด ถึงก่อน 1 ปีเต็ม ประกอบด้วย ส่วนข้อมูลทั่วไป 6 ข้อ และส่วนวัดพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว ด้านการใช้ภาษา ด้านสังคม ด้านอารมณ์ จำนวน 37 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.98 และระยะที่ 2 เท่ากับ 0.77

7.2 แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1ปีเต็ม ถึงก่อน 2 ปี ประกอบด้วย ส่วนข้อมูลทั่วไป 6 ข้อ และส่วนวัดพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว ด้านการใช้ภาษา ด้านสังคม ด้านสติปัญญา จำนวน 34 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.93 และระยะที่ 2 เท่ากับ 0.70

7.3 แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 2-3 ปี ประกอบด้วยส่วนข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ และส่วนวัดพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว ด้านการใช้ภาษา ด้านสติปัญญา ด้านสังคม และด้านอารมณ์และพฤติกรรม จำนวน 62 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.91 และระยะที่ 2 เท่ากับ 0.81

7.4 แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี ประกอบด้วยส่วนข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ และส่วนวัดพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว ด้านการใช้ภาษา ด้านสติปัญญา ด้านสังคม และด้านอารมณ์และพฤติกรรม จำนวน 66 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดในระยะที่ 1 เท่ากับ 0.91 และระยะที่ 2 เท่ากับ 0.87

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ข้อมูลดังกล่าวได้ถูกวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เลี้ยงดู ใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน



5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จะถูกบันทึกไว้ในเครื่องเสียงและนำมาถอดเทปเพื่อค้นหาความหมาย

5.3 ข้อมูลจากแบบสอบถามเปรียบเทียบการข้อมูลในระยะที่ 1 ด้วย pair t-test



บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเด็กในชุมชนชนบทอีสาน ในบทนี้บรรยายผลที่ได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

4.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน 4.2 ผลการศึกษาในระยะที่ 1 4.3 ผลจากการสนทนากลุ่มและเวทีชาวบ้าน 4.4 ผลการเปรียบเทียบศักยภาพผู้เลี้ยงดูหลังการอบรม 4.5 ผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก

4.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน

ตำบลขามเรียงได้แยกจากตำบลท่าขอนยาง เมื่อปี 2516 สำหรับพื้นเพของชาวบ้านขามเรียงได้อพยพมาจากบ้านแต่ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้บุกเบิกคนแรกคือ ผู้ใหญ่สอน ไม่ทราบนามสกุล เป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน

ส่วนชื่อขามเรียง นั้น เดิมมีต้นขามเรียงหรือต้นมะขามเทศ ขึ้นเรียงรายอยู่มาก จึงตั้งชื่อว่า ต้นขามเรียงซึ่งเรียกกันมาเรื่อย ๆ จนมาเป็น “ขามเรียง” ในปัจจุบัน

4.1.1 ด้านการปกครองระดับตำบล

กำนันคนแรกของตำบลขามเรียง คือ นายประสิทธิ์ บุญเรือง

คนที่สอง นายโลม คำปลิว (พ.ศ. 2519)

คนปัจจุบัน นายประสิทธิ์ ชูพันธ์ (พ.ศ. 2525 - ปัจจุบัน)

4.1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย

ทิศใต้ “ ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง

ทิศตะวันออก “ ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย

ทิศตะวันตก “ ตำบลเขวาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย

4.1.3 ที่ตั้ง

ตำบลขามเรียงตั้งอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอกันทรวิชัย ห่างจากอำเภอกันทรวิชัยประมาณ 16 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับตำบลคันธารราษฎร์ และตำบลนาสีนวน ทิศตะวันออกติดตำบลท่าขอนยาง ทิศตะวันตกติดตำบลเขวาใหญ่ ทิศใต้ติดลำน้ำชีติดแนวเขต

-เนื้อที่ประมาณ 40.50 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 25,327 ไร่

-ภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำตลอดพื้นที่ของตำบล

-จำนวนหมู่บ้าน 23 หมู่บ้าน



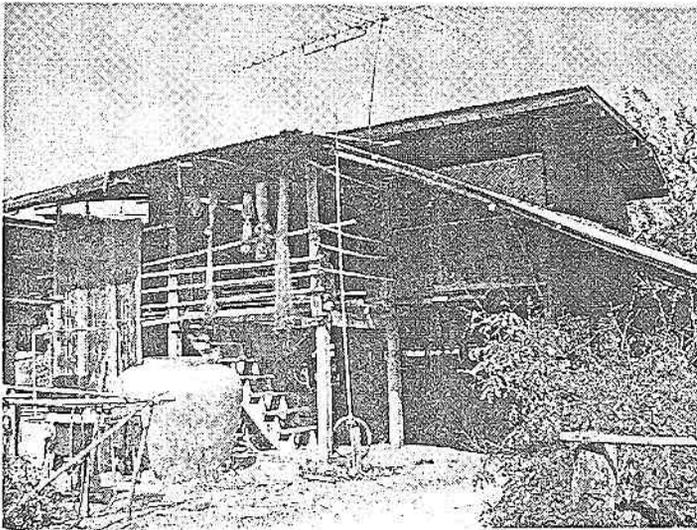
-สถานีอนามัยจำนวน 2 แห่ง

สถานีอนามัยบ้านขามเรียง

สถานีอนามัยบ้านมะกอก เปิดบริการเมื่อ ปี พ.ศ. 2538

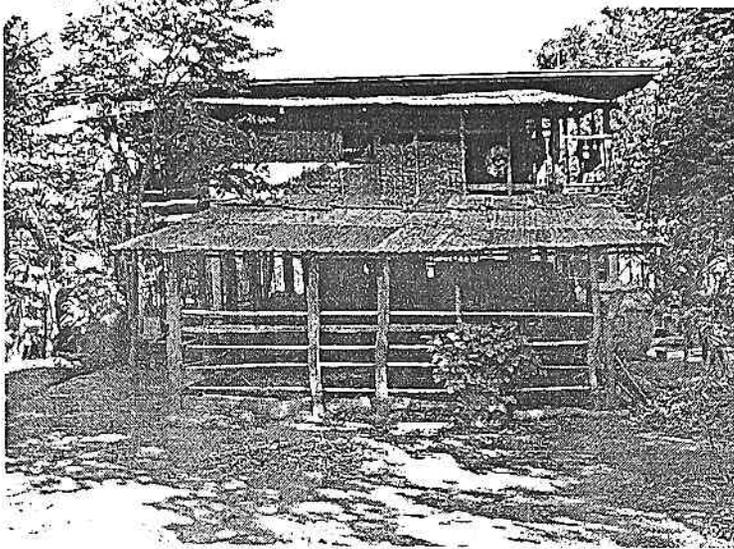
4.1.4 ด้านเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาเป็นหลัก ในบางครอบครัวพื้นที่นาเหมาะที่จำทำนาปรังได้ด้วย มีการเลี้ยงควายไว้ได้ดูนบ้าน ประชากรบางหมู่ ประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม และโคเนื้อ นอกจากนี้ยังทำป้อน้ำเล็กๆไว้ในบ้านสำหรับเลี้ยงกบ ส่วนที่ว่างจากฤดูทำนา ประชากรส่วนหนึ่งรับจ้างทำงานก่อสร้างในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และรับจ้างที่ต่างจังหวัด นอกจากนี้บางหมู่บ้านมีอาชีพเสริม คือ เลี้ยงโคนม เพาะเห็ดฟาง ท่อเสื่อ กก หน่วยธุรกิจใหม่ที่ทำให้มีรายได้แน่นอน คือ ปั้มน้ำมัน ร้านอาหาร หอพักนักศึกษา ซึ่งเป็นธุรกิจใหม่ที่ตามมากับมหาวิทยาลัยใหม่

4.1.5 ด้านสังคม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ยังมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมในกลุ่มคนสูงอายุและวัยกลางคนเป็นจำนวนมาก เช่น ทำบุญวันสงกรานต์ ร่วมกับทำบุญบั้งสกลอริ การเชื่อต่างๆซึ่งในหมู่บ้านจะมีหมอพรานหมณ์ และหมอสูดจำนวนมาก เพื่อทำพิธีกรรม ส่วนเด็กและวัยรุ่นมีความห่างเหินออกไปบ้าง สังเกตเห็นชัดเจนในความนิยมเข้าวัดทำบุญตักบาตร สังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง เมื่อมีนักศึกษาเข้ามาพักอาศัยในชุมชน



รูปภาพที่ 4.1 ลักษณะบ้านของประชากรตำบลขามเรียง





รูปภาพที่ 4.2 ลักษณะบ้านของประชากรตำบลขามเรียง

4.1.6 ด้านการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง คือ

1. โรงเรียนบ้านขามเรียง รับเด็กนักเรียนจากบ้านขามเรียง บ้านโนนแสง บ้านเขียน บ้านดอนมัน จำนวน 8 หมู่บ้าน และเด็กจากแคมป์ฝึกคนงานก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาสารคาม นักเรียนทั้งหมด 216 คน

2. โรงเรียนบ้านดอนหนอง รับเด็กนักเรียนจากบ้านดอนหนอง จำนวน 2 หมู่บ้าน นักเรียนทั้งหมด 109 คน

3. โรงเรียนบ้านหัวหนอง-หนองขาม รับเด็กนักเรียนจากบ้านหัวหนองและบ้านหนองขาม จำนวน 2 หมู่บ้าน นักเรียนทั้งหมด 100 คน

นักเรียนประถมศึกษาส่วนหนึ่งเข้าเรียนในโรงเรียนในตัวจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากสะดวกในการเดินทางทั้งรถโดยสารและรถยนต์ส่วนตัว และผู้ประกอบการมีความพึงพอใจในสถานศึกษาดังกล่าว โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่โรงเรียนสาริต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลขามเรียง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในตำบลขามเรียงเมื่อ มหาวิทยาลัยได้เริ่มการก่อสร้างอาคารต่างๆในปี พุทธศักราช 2540 ในเขตหมู่ที่ 20 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม บนเนื้อที่ประมาณ 1300 ไร่ จากพื้นที่สาธารณะและการบริจาคของประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิดกรณีพิพาทในเรื่อง การทำกิน เช่น ชาวบ้านบางคนยังคงต้องการมาหาเห็ด ผัก หรือสัตว์ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย เรื่องถนน ซึ่งเป็นถนนของกรมทางหลวงเข้าหมู่บ้านต่างๆที่ตัดผ่านใจกลางมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยได้ทำถนนล้อมมหาวิทยาลัยให้ชาวบ้านใช้



เพื่อเข้าหมู่บ้านแทนที่ ทำให้ชาวบ้านบางกลุ่มไม่พอใจเพราะต้องการใช้ถนนสายเดิม ซึ่งทางมหาวิทยาลัยเห็นว่าจะทำให้มีสิ่งปลูกสร้างไม่ปลอดภัย เนื่องจากมีรถใหญ่วิ่งผ่าน รวมถึงการควบคุมการเข้าออกของประชาชนเป็นไปด้วยความลำบาก กรณีชาวบ้านบริจาคที่ดินบางส่วน ให้แก่มหาวิทยาลัย รวมหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ก็คาดหวังว่าลูกหลานในหมู่บ้านจะมีงานทำ เมื่อไม่สามารถฝากเข้าทำงานได้ก็เกิดความผิดหวัง

ผลจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยังคงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ได้แก่ อาชีพของประชาชนได้เปลี่ยนไปจากทำนา เป็นรับจ้าง ทั้งในและบริเวณมหาวิทยาลัย ชาวบ้านบางคนขายที่ดินของตนเอง หรือสร้างอาคารค้าขาย หอพัก

4.1.7 ลักษณะพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน

4.7.1 บ้านขามเรียงประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านขามเรียง หมู่ที่ 2 บ้านโนนแสง หมู่ที่ 3 บ้านเขียบ หมู่ที่ 8 บ้านดอนหนอง หมู่ที่ 9 บ้านหนองขาม หมู่ที่ 10 บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 13 บ้านดอนมัน หมู่ที่ 15 บ้านขามเรียง หมู่ที่ 16 บ้านดอนหนอง หมู่ที่ 17 บ้านเขียบ หมู่ที่ 20 บ้านขามเรียง หมู่ที่ 22 บ้านเขียบ (หมู่ที่มีชื่อเหมือนกันแสดงว่าเป็นบ้านแฝด หมายถึงเคยเป็นหมู่เดียวกัน)

หมู่ที่ 1 บ้านขามเรียง

ประชากรของหมู่บ้านนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำนาได้ปีละครั้งเพราะไม่มีน้ำจ้างเวลาเกี่ยวข้าว ทำทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ชาวบ้านหมู่บ้านนี้นิยมไปทำงานที่จังหวัดอื่นและกรุงเทพฯ

ลักษณะบ้านเป็นบ้านคอนกรีตครึ่งไม้ ทันสมัยมุงกระเบื้อง มีรั้วรอบ

ระบบสาธารณูปโภคดี มีไฟฟ้าเข้าถึง น้ำประปาหมู่บ้าน แต่ไม่มีคอกขยะ

โทรศัพท์ก็สะดวก ถนนในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต

หมู่ที่ 2 บ้านโนนแสง

ประชากรของหมู่บ้านนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา มีที่นาประมาณครอบครัวละ 20 ไร่ บางคนไปรับจ้างก่อสร้างอาคารต่างๆในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในช่วงฤดูเกี่ยวข้าวจะมีรถเกี่ยวข้าวโดยเสียค่าเกี่ยวไร่ละ ประมาณ 500 บาท นอกฤดูทำนามีการรวมกลุ่มกันทำงาน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มปลูกเห็ดนางฟ้า ผู้ชายออกไปเลี้ยงวัว ควาย หรือไปหาผักจับปลา เพื่อมาเป็นอาหาร บางคนปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ไว้พอเป็นอาหารใน



ครอบครัว มีการเลี้ยงวัวเนื้อครอบครัวละประมาณ 2-5 ตัว โดยไปเลี้ยงที่ทุ่งนา ในช่วงเช้า นำไปผูกไว้ที่นา ช่วงเย็นนำกลับมาไว้ที่บ้าน มีการแยกคอกวัวออกนอกตัวบ้าน

ลักษณะบ้าน ส่วนใหญ่เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ มีรั้วบ้าน แบ่งเขตแดนชัดเจน ใช้น้ำประปา ร่วมกับบ้านขามเรียงหมู่ที่ 1 เพราะภายในบ้านโนนสะแบงมีปัญหาน้ำเค็ม เสียค่าใช้จ่ายค่าน้ำประปา ประมาณเดือนละ 40-50 บาท ภายในหมู่บ้านมีหนองน้ำสาธารณะ มีวัดอยู่ภายในหมู่บ้าน มีพระที่ชาวบ้านนับถือ เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา เข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านขามเรียง หมู่ 10

ภายในหมู่บ้านมีหอกระจายข่าว 1 แห่ง ผู้ใหญ่บ้านชื่อ "แล" มีการแจ้งข่าวให้ลูกบ้านได้รับทราบผ่านทางหอกระจายข่าว หากมีข่าวสำคัญจำเป็นต้องเรียกประชุมจะมีการนัดประชุมกันที่ ศาลากลางบ้าน ภายในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องยาเสพติด แต่ปีนี้รัฐบาลเข้มงวดกับปัญหายาเสพติดมากขึ้น ทำให้ปัญหานี้ลดน้อยลงไปชาวบ้าน

หมู่ที่ 3 บ้านเขียบ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา บางครอบครัวเลี้ยงวัว เลี้ยงเป็ด ไก่ปล่อยตามพื้นบ้าน รับจ้างในมหาวิทยาลัย เลี้ยงวัว

การศึกษา เด็กเรียนไปเรียนที่โรงเรียนบ้านขามเรียง เด็กโตไปเรียนโรงเรียนบ้านท่าขอนยาง และในอำเภอเมือง

การสาธารณสุขปกศ มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน เก็บเงินค่าน้ำประปาเข้าหมู่บ้าน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของอบต.

หมู่ 8 บ้านดอนหนอง

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และไปรับจ้างในกรุงเทพฯ ลักษณะบ้านส่วนใหญ่ เป็นบ้านหลังใหญ่ ครึ่งตึกครึ่งไม้ รูปแบบค่อนข้างทันสมัย แต่บางส่วนยังมีการใช้สังกะสีมุงเป็นฝาผนังบ้าน

หมู่ 9 บ้านหนองขาม

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา แต่ละครอบครัวมีที่นาเฉลี่ยประมาณ 10 ไร่ บางส่วนเข้าไปรับจ้างทำงานในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม บางส่วนทำเครื่องจักรสานเพื่อขาย และใช้เองในครอบครัว ในหมู่บ้านมี 2 ครอบครัวที่เลี้ยงวัวนม นอกจากนั้นมีการเลี้ยงวัวเนื้อ วัวจากนา ไปรับจ้างก่อสร้าง



ลักษณะพื้นที่ เป็นดินแห้งแล้ง ดินร่วนปนทรายในทีลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นทั้ง
ครึ่งตึก ครึ่งไม้ และ บ้านไม้ได้ดูสูง มีความแตกต่างระหว่างบ้าน หากบ้านใหญ่จะมีรั้ว
รอบบ้าน บ้านเล็กจะใช้ไม้กันเป็นรั้วบ้าน หรือปลูกผักล้อมเป็นรั้วบ้านมีบ้านเรือนกระจาย
อยู่ห่าง ๆ กัน ที่นาอยู่ใกล้บ้าน แต่ละบ้านมีบริเวณบ้านกว้างขวาง ปลูกต้นไม้รอบ ๆ บ้าน
การสาธารณสุขโรค มีการใช้น้ำประปาของหมู่บ้าน ค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับ
กับอัตราการการใช้ โดยจ่ายหน่วยละ 2-3 บาท มีวัดโนนทอง อยู่ภายในหมู่บ้าน การ
คมนาคม มีรถโดยสารในหมู่บ้านวิ่งวันละเที่ยว ถ้านักเรียนเปิดเทอมวันละ 2 เที่ยว 9 โมง
กลับมา บางส่วนใช้รถตัวเอง

การศึกษา มีโรงเรียนบ้านหนองขามหัวหนองสามัคคี ซึ่งเป็นชื่อของ 2 หมู่บ้าน
คือ บ้านหนองขาม และบ้านหัวหนอง ทั้งนี้การสร้างโรงเรียนนี้เพื่อให้เกิดความสามัคคีของ
ชาวบ้านทั้ง 2 หมู่ แต่พ่อแม่ไม่นิยมพาเด็กให้ลูกหลานมาเรียนที่นี่ โดยให้เหตุผลว่าครูไม่มี
ประสิทธิภาพ คือไม่ชอบสอน แต่ให้เด็กทำเรื่องส่วนตัวของครู ลูกครูก็เรียนในเมือง
ชาวบ้านจึงนิยมพาลูกหลานไปเรียนที่บ้านขามเรียง หมู่ที่ 10 ที่มีการจัดการเรียนการสอน
จนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 หากต้องการเรียนต่อไปเรียนที่โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม
นา เมื่อมีมหาวิทยาลัยมหาสารคามมาตั้ง ทำให้เจริญขึ้น ที่ดินราคาแพงขึ้น เดินทาง
สะดวกขึ้น ทางเลือกในการเรียนเพิ่มขึ้น ชื่อของไม่ต้องเข้าถึงในเมือง

เศรษฐกิจ มีร้านค้าชุมชน บ้านหนองขาม มีอยู่ช่อมรดกในหมู่บ้านของตนเอง

การปกครอง ผู้ใหญ่บ้านช่วยเหลือลูกบ้านได้ค่อนข้างดี เช่น เมื่อยามเจ็บป่วยจะ
ไปหาผู้ใหญ่บ้านให้พาไปหาหมอในเมือง และหากทะเลาะกันจะมาปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน
หากมีข่าวต่างๆ ผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้ลูกบ้านได้รับทราบทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน
หรือ เรียกประชุม เมื่อมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ผู้ใหญ่บ้านจะตักเตือน ซึ่งมีปัญหายาเสพ
ติดอยู่บ้างเล็กน้อย อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบางคน บอกว่า ประชากร
หมู่นี้แบ่งแยกออกเป็น 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน 2) ฝ่ายพระที่เข้าวัดฟังธรรม 3) เป็น
กลาง โดยฝ่ายที่มีมีญาติพี่น้องจำนวนมากได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน 2 สมัยแล้ว
ซึ่งเป็นคนเห็นแก่ตัวเนื่องจากทำธุรกิจ ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยสามัคคี ซึ่งเดิมชาวบ้านเคย
ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี

หมู่ 10 บ้านหัวหนอง

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ช่วงว่างจากฤดูทำนา แต่ละครอบครัว เป็น
เจ้าของที่นาประมาณ ครอบครัพละ 20 ไร่ หากครอบครัวใดไม่มีที่นาจะมีการเช่าที่นา
โดยเสียค่าเช่าเป็นผลผลิตข้าวเปลือก แบ่งกับเจ้าของที่นาประมาณครึ่งหนึ่งของที่ได้



ทั้งหมด สำหรับเจ้าของที่นาจะช่วยเหลือในส่วนของปุ๋ย นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงโคนม ในหมู่บ้านมีประมาณ 3 ราย แต่ละรายมีโคนมประมาณ 30 ตัว และไปส่งที่สหกรณ์โคนม ใกล้ ๆ อำเภอกันทรวิชัย ภายหลังการเกี่ยวข้าวแล้ว จะเก็บฟางข้าวไว้เลี้ยงโคนม หาก ครอบครัวยุคใหม่ไม่มีโคนมจะรวบรวมมัดฟางข้าวเป็นฟ่อน สามารถขายฟางข้าวได้ สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อ จะมีการนำวัวไปเลี้ยงที่นาของตนในตอนเช้า และเนื่องจากเป็นช่วงฤดู เกี่ยวข้าว ทำให้สามารถดูแลโคได้ และเย็นจะนำกลับมา โดยเลี้ยงไว้ได้ทุนบ้าน สำหรับ นอกฤดูทำนาจะมีการนำวัวไปผูกไว้ที่นา

นอกจากนี้ยังมีการขุดสระน้ำในพื้นที่ดินของตนเองเพื่อเป็นน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงวัว ริดนมวัว และปลูกผักรอบ ๆ สระน้ำ เมื่อเกี่ยวข้าวได้แล้วจะแบ่งไว้ให้เพียงพอสำหรับ ครอบครัวยุคต่อระยะเวลา 1 ปี ส่วนที่เหลือก็ขาย หากข้าวที่แบ่งไว้ไม่เพียงพอ ก็ จำเป็นต้องซื้อข้าวมารับประทาน คนที่อยู่ในวัยทำงานส่วนหนึ่งเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปรับจ้าง ในโรงงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไปทำงานที่โรงงานประกอบรองเท้า เช่น ผู้ชายตัด ส้นรองเท้า ผู้หญิงวาดแบบรองเท้า มีรายได้วันละประมาณ 200 บาท เริ่มงานตั้งแต่ 8.00 น. ถึง 18.00 น. มีการหยุดให้พักผ่อน 1 วันต่อสัปดาห์ คือวันอาทิตย์ เมื่อทำงานได้ ประมาณ 3 เดือน จะ กลับมาบ้านหนึ่งครั้ง หรือบางครอบครัว กลับมาบ้าน ปีละครั้ง โดย กลับมาช่วงฤดูทำนา เกี่ยวข้าว จากนั้นก็กลับเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ ชาวบ้านบางส่วน ไปทำงานในมหาวิทยาลัย เช่น เป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย

เด็กส่วนใหญ่เรียนที่โรงเรียนในเมือง พ่อแม่ บอกว่าโรงเรียนในเมืองสอนดีกว่า โรงเรียนประจำหมู่บ้าน บางส่วนเรียนที่โรงเรียนในหมู่บ้านและระดับสูงขึ้นเข้าไปเรียนที่ โรงเรียนบ้านท่าขนอยาง โรงเรียนผดุงนารี หรือโรงเรียนสารคามพิทยาคม มีการ เดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง ซึ่งมีรับส่งนักเรียนวันละ 2 รอบ รอบละ 2 คัน คือ รอบ เช้า ประมาณ 7.00 น. และรอบบ่าย เวลาประมาณ 16.00 น. ทั้งสองรอบส่วนใหญ่เป็น นักเรียน และระหว่างวันมีรถรอบ 9.00 น.วิ่งเข้าอำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม และกลับ เวลา 12.00 น.

ลักษณะของที่อยู่อาศัย เป็นบ้านไม้ได้ทุนสูง มียุ้งข้าวอยู่ใกล้บ้าน ใช้บริเวณใต้ถุน บ้าน จัดมุมหนึ่งเป็นครัว มีอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องปรุงอาหารอยู่ในบริเวณนั้น และ บริเวณใกล้เคียงกันมีแคร่ไม้วางไว้สำหรับเป็นที่พักผ่อน

การสาธารณสุขปกคของหมู่บ้าน มีประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง สามารถส่งน้ำประปาไป ให้ทุกครัวเรือนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากไม่ให้มีการขุดบอบาดาล เพราะจะทำให้พื้นดินทรุด การจ่ายน้ำประปาไปครัวเรือนต่าง ๆ จะได้รับค่าเนียมครอบครัวละ 10 บาทต่อเดือน และ อัตราการใช้น้ำประปาคิดเป็น 3 บาทต่อหน่วย มีวัด 1 วัด คือ วัดสระแก้ว



การปกครอง ชาวบ้านให้การยกย่องผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากมีผลงาน ทำให้ในหมู่บ้านมีถนน ทั้งสายหลัก และซอยต่าง ๆ

หมู่ที่ 13 บ้านดอนมัน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป รับจ้างเกี่ยวข้าววันละ 150-160 บาทต่อวัน โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยทำงานในร้านอาหาร หรือโรงอาหารของมหาวิทยาลัย บางส่วนรับจ้างก่อสร้าง มีการเลี้ยงวัวเนื้อ โดยปล่อยไว้ในทุ่งนา อยู่ใกล้บ้าน บางครั้งไปเกี่ยวหญ้าจากที่อื่นมาให้โคกิน ตอนกลางคืนผูกโคไว้ที่นา เพราะมีคนไปเฝ้า ส่วนใหญ่เลี้ยงโคไว้ขาย มีพ่อค้ามาซื้อในหมู่บ้าน

ลักษณะบ้านกระจายอยู่ห่าง ๆ มีนาอยู่หลังบ้าน ตัวบ้านกระจาย ครึ่งตึกครึ่งไม้ บ้านหลังใหญ่ มีอาชีพเสริมเลี้ยงเห็ดนางฟ้าขาย เห็ดขอนแก่น มีคนมารับซื้อ เลี้ยงไก่ปล่อยตามบ้านในหมู่บ้านมีศาลากลางบ้านไว้ทำบุญกลางบ้าน

ระบบสาธารณสุขโรค ชาวบ้านในหมู่บ้านจะร่อนน้ำฝนในโอ่งสำหรับดื่ม และมีการขุดสระน้ำใช้ในบริเวณบ้านสำหรับอุปโภค คนที่ไม่ได้ขุดสระน้ำสามารถใช้สระสาธารณะ โดยนำรถไปขนจากสระหลวงท้ายบ้าน ในหมู่บ้านมีระบบไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ มีถนนลาดยาง มีสหกรณ์นม สหกรณ์เห็ด มีวัด 1 แห่งเล็ก ๆ มีพระ 1 รูป เด็กเล็ก ส่วนใหญ่ไปโรงเรียนศูนย์เด็กเล็กบ้านขามเรียง เด็กประถมเรียนที่โรงเรียนบ้านหนองอุ่ม และโรงเรียนบ้านขามเรียงแล้วแต่ว่าพ่อแม่ไปทำงานทางไหน จะสะดวก เด็กในหมู่บ้านบางส่วนไปเรียนในเมือง ระดับมัธยมเรียนที่โรงเรียนบ้านท่าขอนยาง ใช้รถคันเดียวกัน โดยไปส่งเด็กในตลาดก่อนรอบแรกประมาณ 7.30 น. แล้วมารอบสอง 8.30 น. ช่วงบ่าย 14 น. มาส่งเด็กเล็ก เด็กโตมาถึง 16 น.

ลักษณะบ้านข้างล่างต่อเป็นตึก ครึ่งตึกครึ่งไม้ ไม่ค่อยเจอได้ถนนสูง มีชุมชนบ้านเป็นร่ม ใช้ร่มหน้าบ้านอยู่กลางวัน มีวัดชื่อวัดป่า มีหอกระจายข่าวที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ 15 บ้านขามเรียง

ประชากรของหมู่บ้านค่อนข้างมีอันจะกิน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ที่นาอยู่ไม่ไกลจากตัวบ้าน มีที่นาคนละประมาณ 10 ไร่ต่อครอบครัว ส่วนใหญ่ที่นาเป็นของตนเอง บางรายไม่มีที่นาของตนเองก็รับจ้างทำนา หมู่นี้ชาวบ้านนิยมเลี้ยงไก่ชน เลี้ยงไว้ตีไก่เอง และเลี้ยงขายด้วย ไช้และลูกไก่ตัวเล็ก ๆ ก็สามารถขายได้ตัวละ ประมาณ 500 บาท ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ มีการตั้งชมรมอนุรักษ์ไก่พ่อพันธุ์ไทย พันธุ์พื้นเมือง ชาวบ้านบางส่วนมี



อาชีพรับจ้างเลี้ยงไก่ชน โดยให้ค่าจ้างเดือน เช่น เดือนละ 1500 บาท แล้วได้เปอร์เซ็นต์อีก เมื่อขายได้ โดยให้อาหารไก่วันละ 2 เวลา อาบน้ำไก่วันละ 2 เวลา เข้าเย็น คนละ 7-8 ตัว บางส่วนไปรับจ้างที่อื่น เช่น ต่างจังหวัด ส่วนมากทำงานในโรงงาน กลับมาปีละ 2-3 ครั้ง ในช่วงเทศกาลใหญ่ ๆ ประจำหมู่บ้าน เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ รวมกลุ่มกันกับญาติพี่น้อง บุญบั้งไฟ ประมาณมิถุนายน มีการประกวดบุญบั้งไฟมีทั้งประเภทสวยงาม

บางส่วนมีอาชีพเลี้ยงวัวเนื้อ แต่ละบ้านมีวัวประมาณ 6-7 ตัว โดยนำไปเลี้ยงในนา เย็นพาวัวกลับบ้าน บางคนจะเฝ้าวัวในนาตลอดเวลา เพราะถ้าไม่มีคนเฝ้า วัวอาจหายได้ การขายวัวจะขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ ที่บ้านหัวขัว หรือพาไปตลาดนัดโคกระบือ

ลักษณะบ้านเป็นบ้านหลังใหญ่ครั้งตึกครั้งไม้ มีชั้นล่าง ทำคอกวัวในบริเวณบ้าน ชัดเจน มีการเลี้ยงไก่ปล่อยตามพื้นบ้าน ปลูกผักล้อมรั้ว มีการตั้งชมรมปลูกเห็ดฟางแต่ไม่ค่อยได้ผล มีการประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดไชยชุมพล โดยใช้วัดร่วมกันกับหมู่ 1 และ หมู่ 20

การปกครอง ผู้ใหญ่บ้านจะมีการประกาศแจ้งข่าวทางเครื่องกระจายเสียงให้มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นการประชุมกองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้าน ที่ชาวบ้านนำไปซื้อวัว

หมู่ 16 บ้านดอนหนอง

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา มีการเลี้ยงวัวไว้ได้ถุนบ้าน บางบ้านแยกคอกเลี้ยงสัตว์ไว้นอกตัวบ้าน มีการสร้างบ้านที่ละส่วน และเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ตั้งเสาบ้านไว้ก่อน และเพิ่มฝาผนังที่ละส่วน หน้าต่าง เป็นไม้เล็ก ๆ สานกันจนเป็นแผ่นใหญ่ แล้วทำเป็นหน้าต่าง ลักษณะของฝาผนังบ้านมีทั้งสังกะสี กระเบื้องแผ่น หน้าต่างไม้ สาน ไม้แผ่น เป็นเป็นตึกซึ่งมีสวนน้อย มีการใช้เตาฟืน มีพื้นเรียงรายบริเวณบ้านด้านใดด้านหนึ่ง มีได้ถุนบ้านไว้เก็บของ และเป็นที่อยู่อาศัยในช่วงเวลากลางวัน

การสาธารณูปโภคมีทั้ง น้ำประปา และน้ำบาดาล แล้วแต่ครอบครัว ซึ่งหากมีบ่อบาดาลจะประหยัดค่าน้ำประปาได้

หมู่ 17 บ้านเขียบ

ประชากรมีอาชีพทำนา ถ้าไม่มีที่นาจะแบ่งกัน 3 ส่วน แล้วแต่จะตกลงกัน บางครอบครัวเลี้ยงวัว เลี้ยงเปิด ปล่อยให้ปล่อยตามพื้นบ้าน รับจ้างในมหาวิทยาลัย เลี้ยงวัว ไปต่างประเทศ ไม่ได้หวัง ไปก่อสร้าง จากการสัมภาษณ์ พบว่า คนที่เป็นทำงานต่างประเทศมีรายได้ ประมาณ 10,000 -30,000 บาทต่อเดือน ที่หมู่บ้านมีชาวบ้าน



ต่างประเทศประมาณ 10 กว่าคน บางส่วนไปรับจ้างก่อสร้าง หนุ่มสาวบางคนไปเกี่ยวข้าวช่วย บางคนนอนอยู่บ้านเฉย ๆ และค้าสดไปแลกข้าว แลกปลาแตก เช่น สาด 5 ผืน แลกข้าวเปลือกได้ 1 ถุง นอกจากนี้ยังมีอาชีพทอเสื่อเกือบทุกครัวเรือน แลกผ้าไหม โดยเสื่อ 7-10 ผืน แลกผ้าไหม 1 ผืน หากขาย เสื้อ 1 ผืน (2 เมตร) ราคา 80 บาท

ลักษณะบ้าน บ้านหลังใหญ่ มีกำแพง มีรั้วบ้านทุกหลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ รั้วบ้านบางหลังใช้ไม้แผ่น กลางวันอยู่ข้างล่าง กับข้าวใส่ตะกร้า แขนงได้ถุนบ้าน เพื่อไม่ให้หมัดขึ้นหมากก็ไม่กิน กลางคืนนอนบนบ้าน ใช้เสื่อ หมอน นอนกางมุ้ง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเก็บที่นอน ไม่เก็บมุ้ง ชยะจะเผาเอาเอง หรืออาจเอาไปทิ้งที่นาใช้ขวิดรองน้ำตอกกันเป็นทางระบายน้ำลงโถง บ้านไม้ หลังคากระเบื้อง ห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้าน

การคมนาคม ถนนคอนกรีตเกือบถึงท้ายบ้าน แต่จากนั้นก็เป็นที่ดินแดง ใช้รถมอเตอร์ไซด์เข้าเมือง ถ้าไม่มีรถ ก็ไปรถโดยสาร มีรถทุก 10 นาที รถที่ถนนใหญ่ ลงที่บขส. สารคาม 10 บาท ต่อรถไปเรียนที่อาชีวะอีก 5 บาท รถวิ่งวนเฉพาะเส้นใหญ่ รถโดยสารมาจากในเมือง ผ่านบ้านดินดำ ผ่านขามเรียง ผ่านบ้านเขียบ ผ่านบ้านชี ผ่านไปเขวาใหญ่

พืช ส่วนใหญ่ปลูกของกินได้ เช่น มะม่วง ละมุด มะละกอ มะเว่อ (มะนาวใหญ่) การศึกษา นักเรียนระดับอาชีวศึกษานิยมซื้อรถจักรยานยนต์ไปเอง บางคนเรียนที่วิทยาลัยพลฯ เด็กเล็กเรียนที่โรงเรียนบ้านขามเรียง ศูนย์เด็กเล็กบ้านขามเรียง ประถมเรียนที่ รร.บ้านขามเรียง ที่หมู่ 1 มัธยมเรียนที่ รร.บ้านท่าขอนยาง

การสื่อสาร มีหอกระจายข่าว อยู่ที่ หมู่ 3 กับหมู่ 17 เพื่อแจ้งข่าว หรือของหาย ไม่ได้เปิดข่าวตอนเช้า ใช้ในการนัดประชุมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน เศรษฐกิจ คนที่รวยที่สุด คืออาจารย์ที่สอนที่รร.บ้านท่าขอนยาง และเปิดมินิมาร์ท มีร้านค้าหลายร้าน

บ้านนี้ไม่มีการพนัน ยาเสพติด เพราะกลัวตาย สมัยก่อนมีการดูโดยใช้ของบุนหรือเผาแล้วสูดเอา ส่วนที่เป็นตะกั่วจะไม่ไหม้ไฟ แต่ตอนนี้เลิกหมดแล้ว การปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน จะหากองทุนให้หมู่บ้าน หาเงินเดือนให้คนแก่

หมู่ที่ 20 บ้านขามเรียง

หมู่นี้เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ชาวบ้านมีอาชีพทำนา แต่ประชากรของหมู่นี้ คือ นิสิต และ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

ลักษณะทั่วไป ถนนคอนกรีตทั้งหมู่บ้าน และรอบบ้าน บ้านกระจาย ไม่เกาะกลุ่ม มีหอกระจายข่าวอยู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านทรงสมัยใหม่ มีกลุ่มแม่บ้านเกษตร



เนื่องจากบ่อน้ำบาดน้ำเสียของมหาวิทยาลัยอยู่ใกล้ที่นาของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่
พอใจมหาวิทยาลัย โดยบอกว่าทำให้น้ำเสียหาย

หมู่ 22 บ้านเขียบ

ลักษณะพื้นที่ มีคอกวัวอยู่ข้างบ้าน มีการขุดสระน้ำส่วนบุคคลอยู่ใกล้บ้านตัวเอง
สะดวกต่อการใช้น้ำ แต่ต้องระวังอันตรายเด็กตกน้ำ ลักษณะบ้านบางหลังมุงหน้าต่าง
ด้วยไม้ไผ่สาน เก็บของไว้ได้ถุนบ้าน เครื่องมือประกอบอาชีพ ตากผ้า ทำอาหารใช้เตาถ่าน
และฟืน การศึกษา มีบางคนเรียนประถมที่โรงเรียนอนุบาลศรีสวัสดิ์ ซึ่งอยู่ในตัวอำเภอ
เมือง จะมีรถนักเรียนเหมาเป็นรายเดือนมารับทุกวัน เดือนละ 100 บาท

การสาธารณสุขโรค ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน เก็บเงินค่าน้ำประปาเข้าหมู่บ้าน โดย
อยู่ในความรับผิดชอบของอบต.

4.7.2 บ้านมะกอก ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 บ้านหนองแซ่ หมู่ที่ 5
บ้านมะกอก หมู่ที่ 6 บ้านห้วยชัน หมู่ที่ 7 บ้านดอนนา หมู่ที่ 11 บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 12
บ้านมะกอก หมู่ที่ 14 บ้านโขงกุดเวียง หมู่ที่ 18 บ้านมะกอก หมู่ที่ 19 บ้านมะกอก หมู่ที่
21 บ้านหนองแซ่ หมู่ที่ 23 บ้านมะกอก

หมู่ที่ 4 บ้านหนองแซ่

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา หนุ่มสาวนิยมไปต่างประเทศ หากเป็นผู้ชายไป
ต่างประเทศจะกลับบ้านปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อมาต่อสัญญา ครั้งละประมาณ 15 วัน แล้ว
ไปอีก 3 ปี จึงกลับมาต่อสัญญาอีกครั้ง บางคนไปรับจ้าง ในโรงงานพลาสติก หลอม
เหล็ก ทำให้ลูกจ้างไม่ค่อยได้ในบางครั้ง ภรรยาของคนไปต่างประเทศก็ไปรับจ้างนอก
หมู่บ้าน บางครั้งเจอแฟนใหม่ บางคนไปรับจ้างในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทำงาน
ก่อสร้าง ลูกจ้างร้านอาหาร เลี้ยงวัว ควาย

ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ได้ถุนสูง ไม่มีรั้วล้อมรอบทำให้สามารถเดินทะลุถึงกันได้
ถนนคอนกรีตกลางหมู่บ้าน มีโ่งน้ำฝน กลางวันไม่ได้ทำอะไร เมื่อว่างจากฤดูทำนา
จะทอดสาน โย่งสาน-ที่ทอดเสื่อ มีระบบไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน ไม่มีระบบประปา มีการขุด
บ่อน้ำบาดาลแต่น้ำค่อข้างเค็ม นักเรียนจะไปเรียนที่โรงเรียนบ้านมะกอก



หมู่ที่ 5 บ้านมะกอก

ประชากรหมู่นี้อาศัยหลัก คือ ทอเสื่ออก ชายฝั่งละ 30 บาท บางคนอาจทอ 8-10 ผืน ต่อวัน โดยไปเอากกจาก หนองน้ำสาธารณะ อำเภอทมิฬ จังหวัดกาฬสินธุ์ บางคนซื้อกกมาทอเสีย จะมีพ่อค้ามารับในหมู่บ้าน ชาวบ้านบอกว่าไหลจะทอแล้วสวยกว่า ราคาดีกว่า มีการเลี้ยงเป็ดไก่ และปลูกผักไว้พอกิน ชาวบ้านหมู่นี้ส่วนใหญ่มีรถจักรยานยนต์เป็นของตนเอง บางบ้านมีรถยนต์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านต้องการไปทำงานในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เช่น เจ้าหน้าที่ทำความสะอาด หรืองานโรงครัว ลักษณะของหมู่บ้าน มีถนนใหญ่ลาดยางกั้นกลางหมู่บ้าน มีวัดในหมู่บ้านโดยใช้ร่วมกันทั้ง 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5ม 19, 12, 18 และ 23

โรงเรียนบ้านมะกอก ชื่อมะกอกวิทยาสรรค์ ตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัด มีประปาหมู่บ้าน ใช้ร่วมกันทั้ง 5 หมู่บ้านเช่นกัน

หมู่ที่ 6 บ้านห้วยชัน

ประชากรมีอาชีพทำนา มีที่ดินทำนาครอบครัวละประมาณ 30-40 ไร่ ที่น้อยที่สุดประมาณ 1-2 ไร่ บางคนเลี้ยงวัว ไก่ บางคนไปรับจ้างทำช่างเหล็ก ช่างก่อสร้างทั่วไปนอกหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ บอกว่า ชาวบ้านหมู่นี้ไม่มีคนไปทำงานในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านหลังหมู่บ้านมีแม่น้ำชื่ออยู่ด้านหลังของหมู่บ้าน มีการให้ลัปทานชุดทรายแก่บริษัทเอกชนเข้ามาทำ ชาวบ้านบอกว่าการชุดทรายทำให้ดินทรุด โดยเฉพาะด้านหมู่บ้านดินทรุดลงไป ลักษณะบ้านเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ บ้านกระจุก แนวยาวตามลำน้ำชี และตามถนน คลองส่งน้ำเป็นของหมู่ที่ 5 บ้านมะกอก มีประปาหมู่บ้านสูบน้ำจากแม่น้ำชี ทำให้ใช้น้ำตลอดได้ แต่ชุมชนมากต้องใช้น้ำสำรอง

หมู่ที่ 7 บ้านดอนนา

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ในหมู่บ้านสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ทั้งข้าวนาปีและข้าวทำนาปรัง เนื่องจากบ้านดอนนาเป็นพื้นที่ลุ่ม มีแม่น้ำชีไหลผ่าน อีกทั้งมีหนองน้ำจำนวนมาก เช่น กุดกำเิง อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านบอกว่า บางครั้งต้องซื้อข้าวกิน เพราะน้ำท่วมหมู่บ้านช่วงหน้าฝนมาแล้ว 4 ปี ชาวบ้านในหมู่บ้านทำงานประจำในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เช่น เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย นอกจากนั้น เลี้ยงเป็ดขายไข่ เลี้ยงหมู ซึ่งเป็นหมูพื้นบ้าน ชาวบ้านบอกว่าหมู่ที่เลี้ยงไม่ใช่หมูก็ บางบ้านเลี้ยงวัว



เนื้อ โดยเลี้ยงไต้ยั้งข้าวแยกจากตัวบ้าน บางคนปลูกผักสวนครัวขายเล็กน้อย มีการเลี้ยงไก่ชนไว้ชนเล่น

การตั้งกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ กลุ่มเห็ดนางฟ้า (เห็ดอบ) กลุ่มทำขนมจีน กลุ่มเกษตรกรทำปลาร้า กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง อย่างไรก็ตามกลุ่มต่างๆเหล่านี้ได้สลายตัว เพราะเมื่อตั้งกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากเจ้าหน้าที่มาแนะนำ พาไปดูงานและให้ทุนในการตั้งกลุ่มครั้งแรก เมื่อได้เงินเป็นก้อนมาจำนวนหนึ่งก็มีการแบ่งเงินกัน ไม่มีคนรับผิดชอบ มีการโกงกัน ทำให้เกิดการสลายกลุ่ม รวมถึงชาวบ้านนิยมเข้าไปทำงานในมหาวิทยาลัย และไปทำงานต่างจังหวัด

ระบบสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน มีน้ำประปาจากคลองส่งน้ำซึ่งมาจากแม่น้ำชีหรือสระ บางส่วนทำน้ำประปาของตนเองมาใช้ด้วย การคมนาคมของหมู่บ้านสะดวกมาก เนื่องจากมีถนนลาดยางผ่านหมู่บ้าน

ลักษณะบ้านชาวบ้านนิยมค่อยต่อเติมบ้านไปเรื่อย ตามจำนวนเงินที่มี เช่น การต่อเติมฝาบ้านที่ละฝา

หมู่ที่ 11 บ้านกุดหัวช้าง

ประชากรส่วนใหญ่มีที่นาของตนเอง บางครอบครัวมีนาเป็นร้อยไร่ มีน้อยประมาณ 2-5 ไร่ หากไม่มีที่นา จะทำนาแล้วแบ่งข้าวกัน 3 ส่วน เจ้าของที่นาได้ 1 ส่วน ถ้าให้ปุ๋ยจะได้คนละครึ่ง ว่างจากทำนาจะทอดสาดซึ่งจะทอดเกือบทุกครัวเรือน หมู่นี้มีจำนวน 20 หลังคาเรือนอยู่แบบกระจัดกระจาย ชาวบ้านให้สัมภาษณ์ว่ามีเจ้าหน้าที่มาแนะนำการประกอบอาชีพแต่ไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากชาวบ้านขาดความสามัคคี และหนุ่มสาวนิยมไปทำงานในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยพาลูกๆไปอยู่ด้วย

ระบบสาธารณูปโภค มีถนนคอนกรีตผ่านหมู่บ้าน มีแม่น้ำชีไหลผ่าน ช่วงหน้าแล้งบริเวณริมแม่น้ำชีชาวบ้านจะปลูกข้าวโพด ปลูกถั่วฝักยาว และมีการสูบน้ำคลองขึ้นไปทำนาปรัง ช่วงหน้าฝนน้ำจะท่วมหมู่บ้าน ในหมู่บ้านมีหนองน้ำขนาดใหญ่ คือ หนองเวียน กบฏดกกว้าง ทางเข้าหมู่บ้านมีการปลูกยูคาลิปตัส เนื่องจากหมู่บ้านไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่าน ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว แล้วไปขึ้นรถโดยสารที่บ้านมะกอก เด็กนักเรียนจะขึ้นรถจักรยานไปโรงเรียน บางคนเดินด้วยเท้า ในหมู่บ้านมีระบบประปาหมู่บ้าน มีระบบไฟฟ้าและตู้โทรศัพท์สาธารณะ มีวัดประจำหมู่บ้าน ชื่อวัดเวฬุวนาราม



หมู่ที่ 12 บ้านมะกอก

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และค้าขาย มีโรงสีตรง มีรถยนต์หรือมอเตอร์ไซด์ หรือรถอีแต่นเป็นของตนเอง

ลักษณะบ้านเกาะกลุ่มอยู่ติดกัน บ้านสะอาด มีการกวาดลานบ้าน บ้านหลังใหญ่ สภาพเศรษฐกิจดี การคมนาคมสะดวก

หมู่ที่ 14 บ้านโขงกุดเวียน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา บางคนไปรับจ้างร้านอาหารในเมือง ล้างจาน เสริฟอาหาร มีการเลี้ยงโคนม มีฟาร์มวัวนม แยกจากตัวบ้าน เกือบทุกครัวเรือนมีรถปิคอัพ มีการปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงวัว โดยมูลวัวสามารถขายได้ ราคากลางประมาณ 400-500 บาท สำหรับทำปุ๋ยคอก ส่วนนมส่งที่ศูนย์โคกก่อง มีการเลี้ยงไก่ชนขาย รับจ้างทั่วไป

การคมนาคมหมู่ที่ไม่สะดวก เป็นถนนดินแดง ถ้าฝนตกจะเป็นดินขี้เลน ลื่น ในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต มีหนองน้ำชื่อ หนองกุดเวียน ก่อนถึงหมู่บ้าน น้ำดื่มใช้น้ำฝน มีโอ่งน้ำ น้ำใช้จะเป็นประปาหมู่บ้าน มีไฟฟ้าเข้าถึง

ลักษณะบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ บ้านแต่ละหลังกระจายตัวอยู่ห่าง ๆ งบประมาณและกองทุน ได้จากโครงการเงินล้าน มาซื้อวัว ควาย ที่นาอยู่ไกลจากตัวบ้าน

หมู่ที่ 18 บ้านมะกอก

ประชากรหมู่ที่ไม่ค่อยทำนาหรือค้าขาย เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ด้านหลังของหมู่ที่ 19 ทำให้ไม่ติดถนนใหญ่ มีเลี้ยงไก่ได้ทุนบ้าน คอกวัวแยกจากตัวบ้าน ไม่ติดตัวบ้าน ฝานั่งใช้สังกะสี มีการใช้ระบบประปาหมู่บ้านร่วมกับหมู่ 19 มีระบบไฟฟ้า

หมู่ที่ 19 บ้านมะกอก

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา แต่ที่นาอยู่ไกลจากตัวบ้าน ถนนลาดยางผ่านกลางหมู่บ้าน บ้านหลังใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นร้านค้า มีโทรศัพท์เข้าถึง มีประปาหมู่บ้าน หมู่สาวของหมู่บ้านนิยมไปทำงานที่กรุงเทพฯโดยทิ้งเด็กๆไว้ให้คนแก่เลี้ยง ช่วงกลางวันผู้เฒ่าผู้แก่ มานอนรวมกันบนแคร่ในที่ร่มใต้ต้นไม้ หรือสังสรรค์กันตามร้านค้า บ้านเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน มีที่ทำการกำนันประจำหมู่บ้าน

ลักษณะบ้านกระจุกตัวอยู่รวมกับ และมีรั้วรอบขอบชิดเล็กน้อย ลักษณะบ้านที่ติดถนนใหญ่ติดถนนนกระจุกตัว หลังใหญ่ ด้านหลังที่ใกล้ทุ่งนาบ้านหลังเล็กลง มีความ



หลากหลายรูปแบบ ฝาผนังใช้กระเบื้อง เลี้ยงไก่ได้ดูบ้าน เริ่มมีการถมที่ไว้ ทำยบ้าน ใช้ทั้งฝาผนังทั้งกระเบื้อง สังกะสี ใต้ถุนสูง มีพื้นเรียงใต้ถุนบ้าน แต่แยกคอกวัวไว้นอกตัวบ้าน มีการเลี้ยงหมู ที่หมู่นี้และ ที่หมู 20 ของผู้ใหญ่บ้านเลี้ยงที่ทุ่งนา

หมู่ที่ 21 บ้านหนองแซ่

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา หรือรับจ้าง บางคนไปกรุงเทพฯ ทั้งลูกไว้ให้พ่อ แม่เลี้ยง และจะมาเยี่ยมเป็นระยะๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ โดยส่งเงินส่งมาทางธนาณัติ ชาวบ้านให้สัมภาษณ์ว่าประชากรของหมู่นี้เป็นหนี้เกือบทุกครัวเรือน เช่น ธนาคารอาคาร สงเคราะห์ กองทุนเงิน โดยทั่วไปประมาณ 50,000 บาทต่อครอบครัว จะใช้หนี้โดยขายข้าว หมู่บ้านนี้ไม่ได้เลี้ยงวัวนม ไม่มีชมรม การรวมกลุ่มใด ๆ ไม่มีอาชีพเสริม

การคมนาคมค่อนข้างสะดวก มีถนนคอนกรีตผ่านหมู่บ้านและในหมู่บ้าน ร้านค้า 2 ร้าน ร้านขายอาหารอีก 1 ร้าน ชาวบ้านนิยมนอนกลางวันเนื่องจากไม่มีงานทำ

มีระบบไฟฟ้า ไม่มีระบบประปา ชาวบ้านขุดบ่อบาดาล บ้านไหนไม่ขุดน้ำบาดาล จะใช้น้ำบ่อ โดยใช้ทั้งดื่มและใช้

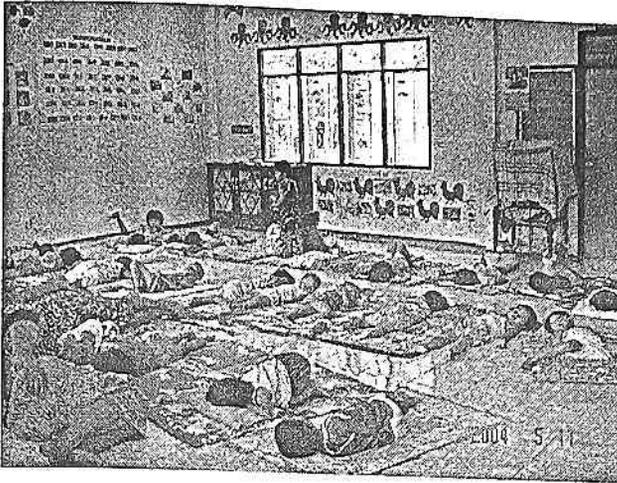
หมู่ที่ 23 บ้านมะกอก

หมู่นี้มีพื้นที่ไม่กี่หลังคาเรือน แยกมาจากหมู่ที่ 12 ประมาณ 3 ปี ลักษณะบ้าน เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ ทรงสมัยใหม่ ครึ่งตึกครึ่งไม้ติดกระจก บ้านสะอาด มีการกวาดบ้าน บ้านหลังใหญ่ รั้วบ้านเป็นกำแพงมีสัดส่วนของตนเอง (อาจจะเพราะมีที่นาเยอะ) ตากข้าวบนถนน เพราะเรียบ ประชากรหมู่นี้ส่วนใหญ่ ปลูกผักไว้รับประทานภายในบ้านของตนเอง เช่น ตะไคร้ ผักกาด ผักชี ต้นหอม ระบบสาธารณสุขปกไคใช้ร่วมกับหมู่มะกอกอื่นๆ

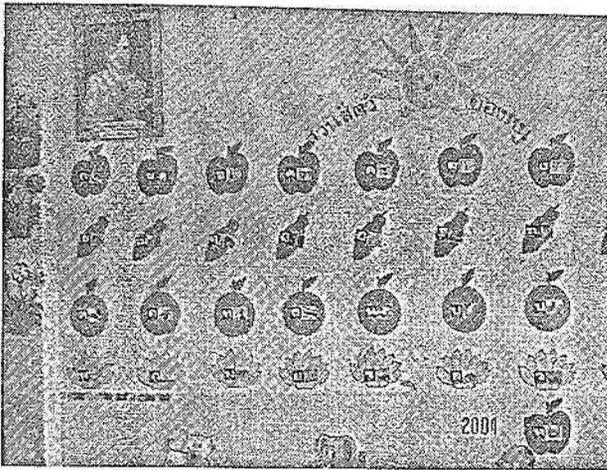
4.1.8 ศูนย์พัฒนาการเด็ก

ศูนย์พัฒนาการเด็กในเขตพื้นที่ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านขามเรียงมีเด็กในความดูแลจำนวน 75 คน และศูนย์พัฒนาเด็กบ้านมะกอก มีเด็กอยู่ในความดูแล 60 คน รับเด็กตั้งแต่อายุ 0 ถึง 5 ปี โดยรับดูแลเด็กในช่วงกลางวัน เพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัวและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ศูนย์ทั้ง 2 แห่งจะหยุดในช่วงปิดภาคเรียนของโรงเรียน คือ ฤดูร้อน ในการดูแลเด็กจะมีผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และยังมีผู้ปกครองมาเยี่ยมติดตามและประสานงานกับศูนย์ ในการส่งเสริมนิสัยการประหยัด โดยให้เด็กทุกคนนำเงินฝากออมสินที่ศูนย์ทุกวัน วันละ 1 บาท





รูปภาพที่ 4.3 การเลี้ยงดูเด็กศูนย์พัฒนาการเด็กบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง



รูปภาพที่ 4.4 สื่อการสอนศูนย์พัฒนาการเด็กบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง

4.2 จำนวนประชากร

ประชากรบ้านขามเรียงมีจำนวนทั้งสิ้น 4,098 คน ส่วนใหญ่ใช้บริการบัตรทองฟรีของกระทรวงสาธารณสุขในการใช้บริการด้านสุขภาพ ดังตารางที่ 4.1



ตารางที่ 4.1 ข้อมูลประชากร ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านขามเรียง ตำบลขามเรียง

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หลังคา เรือน	จำนวน ประชากร	บัตร ทองฟรี (คน)	บัตรทอง 30 บาท (บัตร)	สิทธิ ประกันสัง คม (คน)	สิทธิ ข้าราชการ (คน)
1	บ้านขามเรียง	108	528	406	34	35	53
2	บ้านโนนแสง	71	336	291	8	27	10
3	บ้านเขียบ	31	149	112	9	17	11
8	บ้านดอนหนอง	108	456	341	42	47	26
9	บ้านหนองขา	82	365	248	52	36	29
10	บ้านหัวหนอง	100	469	386	37	30	16
13	บ้านดอนมัน	37	149	109	16	6	18
15	บ้านขามเรียง	76	279	219	21	19	20
16	ด้านดอนหนอง	97	420	306	48	23	43
17	บ้านเขียบ	84	389	312	24	34	19
20	บ้านขามเรียง	70	299	206	11	56	26
22	บ้านเขียบ	61	259	201	15	30	13
รวม	12 หมู่บ้าน	925	4098	3137	317	360	284
	ร้อยละ			76.55	7.73	8.78	6.93

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากรในเขตบ้านขามเรียง ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-44 ปี รองลงมาคืออายุระหว่าง 45-59 ปี

ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัย บ้านขามเรียง ตำบลขามเรียง

กลุ่มอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
0-1 ปี	17	13	30
1-4 ปี	102	98	200
5-14 ปี	319	301	620



ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัย
บ้านขามเรียง ตำบลขามเรียง (ต่อ)

กลุ่มอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
15-44 ปี	1192	1029	2221
45-59 ปี	360	335	695
60 ปี ขึ้นไป	140	192	332
รวม	2130	1968	4098
ร้อยละ	51.98	48.02	100

นักเรียนระดับชั้นอนุบาลในเขตรับผิดชอบของสถานีนอนามัยขามเรียง ส่วนใหญ่ใช้บริการ
ของโรงเรียนบ้านขามเรียง ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนนักเรียนในเขตรับผิดชอบของสถานีนอนามัยขามเรียง ตำบลขามเรียง

โรงเรียน	อนุบาล 1			อนุบาล 2		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ขามเรียง	15	13	28	12	6	18
ดอนหนอง	10	4	14	6	3	9
หนองขาม-หัวหนอง	5	4	9	2	8	10
รวม	30	21	47	20	17	37

ประชากรในเขตบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง มีจำนวน 3016 คน ส่วนใหญ่ใช้บริการบัตร
ฟรีในการใช้บริการด้านสุขภาพ ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนอนามัยบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หลังคา เรือน	จำนวน ประชากร	บัตร ทองฟรี (คน)	บัตรทอง 30 บาท (บัตร)	สิทธิ ประกันสังคม (คน)	สิทธิ ข้าราชการ (คน)
4	บ้านหนองแซ้	45	235	126	83	6	20
5	บ้านมะกอก	101	434	163	186	18	67
6	บ้านห้วยชัน	37	191	118	54	2	17
7	บ้านดอนนา	127	456	178	158	42	78



ตารางที่ 4.4 ข้อมูลประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านมะกอก ตำบลขามเรียง (ต่อ)

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หลังคา เรือน	จำนวน ประชากร	บัตร ทองฟรี (คน)	บัตรทอง 30 บาท (บัตร)	สิทธิ ประกันสังคม (คน)	สิทธิ ข้าราชการ (คน)
11	บ้านกุดหัวช้าง	24	128	78	30	4	16
12	บ้านมะกอก	60	249	188	56	16	49
14	บ้านโงกุดเวียง	40	175	122	28	-	25
18	บ้านมะกอก	92	345	208	108	15	14
19	บ้านมะกอก	108	384	193	117	8	69
21	บ้านหนองแซ้	44	182	120	33	4	25
23	บ้านมะกอก	50	237	120	70	17	30
รวม	11 หมู่บ้าน	723	3016	1554	923	129	410
	ร้อยละ			38.26	30.60	4.27	13.59

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนนักเรียนชั้นอนุบาลในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยมะกอก พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ใช้บริการของโรงเรียนบ้านมะกอก

ตารางที่ 4.5 จำนวนนักเรียนในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยมะกอก ตำบลขามเรียง

โรงเรียน	อนุบาล 1			อนุบาล 2		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
บ้านดอนนา	5	3	8	5	4	9
บ้านมะกอก	13	17	30	14	19	33
รวม	18	20	38	19	23	42

ตารางที่ 4.6 พบว่า ประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านมะกอก ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15 ถึง 44 ปี รองลงมา มีอายุระหว่าง 45 ถึง 59 ปี

ตารางที่ 4.6 ประชากรแยกกลุ่มเป้าหมาย เขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านมะกอก

กลุ่มอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
0-1 ปี	10	7	17
1-4 ปี	94	87	181
5-14 ปี	229	243	472



ตารางที่ 4.6 ประชากรแยกกลุ่มเป้าหมาย เขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านมะกอก (ต่อ)

กลุ่มอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
15-44 ปี	753	737	1490
45-59 ปี	231	269	500
60 ปี ขึ้นไป	152	204	356
รวม	1429	1547	3016
ร้อยละ	48.71	51.29	100

โดยรวมประชากรในเขตตำบลขามเรียง ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดทิ้งให้ปู่ย่าตายายหรือญาติเลี้ยงดูเด็ก โดยจะส่งเงินค่าเลี้ยงดูมาให้ เป็นรายเดือน บางรายไม่ค่อยได้ส่งเงิน เนื่องจากส่วนใหญ่ไปรับจ้างตามโรงงานเป็นลูกจ้างรายวันหรือตามฤดูกาล ทำให้มีรายได้ไม่คงที่ อีกทั้งเมื่อมีงานเทศกาลประจำปี ชาวอีสานนิยมกลับบ้านมาทำบุญทำให้ขาดรายได้ จึงไม่มีเงินพอที่จะเหลือเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉินหรือเจ็บป่วย

4.2 ผลจากการศึกษาระยะที่ 1

ผลการศึกษาระยะที่ 1 พบว่า

1. ผู้เลี้ยงดูมีความรู้อยู่ระดับปานกลาง รู้เรื่องอาหารเสริม พัฒนาการเด็ก แต่ไม่ทราบรายละเอียดต่างๆ เมื่อมีปัญหาในการเลี้ยงดูเด็ก ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่บอกว่า บุคคลที่ตนเองไปปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำบ่อยที่สุด คือ แม่ตนเอง รองลงมา คือ สามี และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ส่วนแหล่งที่ตนได้รับคำแนะนำด้านการดูแลเด็ก คือ โทรทัศน์ การส่งเสริมพัฒนาการของลูก ผู้เลี้ยงดูอธิบายว่า ให้รับประทานอาหาร และนมให้มิม โดยเฉพาะเด็กทารกให้ดื่มนมแม่ เมื่อโตขึ้นให้กินข้าวเหนียวหรือข้าวมาๆก็จะโตเร็ว หากลูกอแงก็จะตบกันเบาๆ หรือร้องเพลงกล่อม เช่น เพลง เอ เอ นอนสาหล่า หลับตาสิกล่อม แม่ไปไฮ้ก็ไซ้มาหา แม่ไปนาก็ปลามาป้อน แม่เลี้ยงมอน แสนเข้าสวนมอน เอ เอ หากลูกไม่เดิน ก็จะหัดเดินบ่อยๆ การส่งเสริมพัฒนาการด้านการพูด ด้วยการพูดกับลูก ยกมือบ่อยๆ ให้เรียกชื่อสัตว์ ให้มีเพื่อนๆ ในหมู่บ้านมาเล่นด้วย รวมถึงการใช้เชียดจระเข้ (เชียดไก่อ้นา หรือเชียดตัวเล็ก) ตีปาก พร้อมพูดว่า พูด พูด แล้วเด็กจะพูดได้ หากเด็กมีนิสัยเกเร ก็จะดุหรือตี และเชื่อว่าตำรวจจะมาจับ

โครงสร้างของครอบครัวและการอบรมด้านระเบียบวินัยแก่ลูก ครอบครัวประชากรบ้านขามเรียงส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย แต่จากภาวะเศรษฐกิจทำให้ประชากรวัยหนุ่มสาวต้องเข้าเมืองหรือจังหวัดใหญ่ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เพื่อทำมาหากิน ทำให้ต้องฝากลูกให้ญาติซึ่งเป็นผู้สูงอายุเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกค่อนข้างห่างเหิน เด็กจะสนิทกับผู้เลี้ยงดู



มากกว่าพ่อแม่ตนเอง ผู้เลี้ยงดูบางคนไม่กล้าควบคุมความประพฤติของเด็กมากนักทั้งนี้
เนื่องมาจากคิดว่าพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กอาจไม่พอใจ หรือสงสารที่ไม่มีพ่อแม่คอยเลี้ยงดู ทำให้
เด็กมีค่านิยมในตนเอง ผู้เลี้ยงดูคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า เด็กไม่ค่อยนับถือตนเองเนื่องจากไม่ใช่พ่อ
แม่ และตนเองต้องได้รับเงินจากพ่อแม่ของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นเข้าโรงเรียน เด็กก็สามารถกู้ยืมเงิน
จากรัฐได้ ทำให้เด็กยังไม่นับถือตนเองมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าเด็กจะถูกอบรมให้รู้จักสัมมาคารวะ และนับ
ถือผู้ใหญ่

2. ผลจากการใช้แบบสอบถามในการสำรวจศักยภาพของผู้เลี้ยงดู พบว่า ผู้เลี้ยงดูคิดว่า
ตนเองมีศักยภาพในการวางแผนเป้าหมายการเลี้ยงดูเด็ก มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อเลี้ยงดู
เด็ก และคิดว่าตนเองใช้ศักยภาพด้านการใช้จิตสังคมเพื่อเลี้ยงดูเด็ก

3. การสำรวจการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เพื่อสำรวจความสามัคคี ในการทำ
กิจกรรม และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กคิดว่า สมาชิก
ของชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี แต่คิดว่าสมาชิกแต่ละคนทำกิจกรรมให้แก่
ชุมชนค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ประชาชนในตำบลมีการแบ่ง
พรรคแบ่งพวกกันมาก เนื่องจาก พื้นที่ของตำบลมีบางตำบลอยู่ในที่ลุ่มใกล้แม่น้ำทำให้การทำ
การเกษตรของชาวบ้านได้ผลดี ส่วนบางตำบลเป็นพื้นที่สูงแห้งแล้ง การทำนาปลูกพืชไม่ค่อยได้ผล
ทำให้ชาวบ้านหันไปเลี้ยงโคเนื้อ และรับจ้างแทน

4. การสำรวจประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำของตนเป็นบุคคลที่
รับผิดชอบเพื่อชุมชน มีการตัดสินใจ และสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ดี ส่วนที่
คิดว่าผู้นำมีประสิทธิภาพน้อยที่สุดได้แก่ การสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน ความรู้สึกต่อการทำงานใน
ชุมชน เมื่อต้องทำงานในชุมชน ผู้เลี้ยงดูเด็ก คิดเห็นว่าการทำงานในชุมชนมีความอบอุ่นและ
สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และไม่คิดว่าจะการทำงานใน
ชุมชนตนเองต้องการทำเพื่อเงิน

5. กิจกรรมชุมชน ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำหมู่บ้านบางหมู่บ้านบางส่วนได้มาจาก
กลุ่มที่มีญาติพี่น้องของตนเองมากกว่า และไม่ค่อยทำงาน ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บอกว่าผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่
นี้มักทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ เป็นธุรกิจ เช่น ผ่าป่า ก็มีเงินบางส่วน
หายไป เมื่อชาวบ้านถามก็ไม่เกิดอะไรขึ้น ญาติพี่น้องของผู้ใหญ่ก็มีเยอะ ก็เลยได้รับเลือกมาตลอด
และชาวบ้านก็ไม่เห็นความสำคัญ ก็เลยเลือกอีก การปกครองของผู้ใหญ่บ้านก็พอใช้ได้ ไปเรื่อยๆ
ไม่ดีมากมาย เป็นมา 3 ปีแล้ว ชาวบ้านต้องการให้พัฒนาเรื่องน้ำประปา และโครงการเด็กให้มีใน
หมู่บ้านตัวเอง หมู่บ้านสามัคคีดี แต่ยังมีฝ่าย 3 ฝ่ายไม่ถูกกัน ได้แก่ 1) ฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน 2) ฝ่าย
พระที่เข้าวัดฟังธรรม 3) ฝ่ายไม่เข้าใครออกใคร คนปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่ 2 สมัยแล้ว เป็นมาตลอด
ในหมู่บ้านไม่มีความสามัคคี เดิมจะร่วมมือกันทำงานดี ปัจจุบันทำบริเวณหน้าบ้านใครบ้านมัน



หมู่บ้านอื่นๆ การปกครอง ผู้ใหญ่บ้านช่วยเหลือลูกบ้านได้ค่อนข้างดี เช่น เมื่อยามเจ็บป่วยจะไปหาผู้ใหญ่บ้านให้พาไปหาหมอในเมือง และหากทะเลาะกันจะมาปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน หากมีข่าวต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้ลูกบ้านได้รับทราบทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน หรือ เรียกประชุม เมื่อมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ผู้ใหญ่บ้านจะตักเตือน ซึ่งมีปัญหายาเสพติดอยู่บ้างเล็กน้อย ผู้ใหญ่บ้านจะมีการประกาศแจ้งข่าวทางเครื่องกระจายเสียง (หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน) ให้มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นการประชุมเรื่องกองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้านส่วนใหญ่ซื้อวัว ผู้ใหญ่เจริญ เนื่องกัญญา พุดไม่เก่ง แต่ทำงานพัฒนาเก่ง ช่วยลูกบ้านทุกอย่าง มีโครงการต่าง ๆ มาแจ้งให้ลูกบ้านทราบ ถ้าน้ำท่วมก็ส่งโครงการของรัฐบาลมาช่วย

กลุ่มต่างๆที่ตั้งขึ้นเนื่องจากทางการได้สนับสนุนทั้งเงิน การฝึกอบรม การพาไปดูงาน กลุ่มส่วนใหญ่จะไม่ยั่งยืนเมื่อเงินหมดกลุ่มก็จะหยุด ถึงแม้ว่าทางการจะพยายามกระตุ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่อธิบายว่า กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นไม่ยั่งยืน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆเนื่องจากเมื่อผลิตผลงานออกมาราคาผลผลิตไม่ได้กำไร ขายได้น้อย อยู่เฉยๆดีกว่า ส่วนอาชีพทำขนมจีน ตอนแรกรวมกลุ่มกันทำเมื่อขายได้ก็ขอแยกกลุ่มไปทำเดี่ยว ต่อมาจึงไม่ค่อยรวมกลุ่มกัน ส่วนอาชีพทอ絲 มีการทำมากไม่ได้รวมกลุ่มกันต่างคนต่างๆทำขายได้วันละประมาณ 25-30 บาท

การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้าง ซึ่งมีรายได้ น้อย การครอบครองที่นา 10 กว่าไร่ทำนาปีละครั้ง เพราะไม่มีน้ำ ทำนาเอง จ้างเวลาเกี่ยวข้าว ทำ ทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ได้ขายบ้าง แต่หักค่านี้อยู่แล้วไม่ค่อยเหลือเท่าไร ไม่คุ้ม แต่ต้องทำ ให้พอ ได้กิน ไม่ต้องซื้อข้าวกิน ถ้าจ้างคนทำนาจะจ่ายวันละ 200 บาท ตั้งแต่ 8.00-17.00 น. ถ้าทำ ก่อสร้างได้ 130 บาทต่อวัน ชาวบ้านบางรายไปทำงานต่างประเทศก็จะมีรายได้มาก

ความร่วมมือของประชากรในหมู่บ้าน พบว่า ชาวบ้านมีการแบ่งแยกกันระหว่าง บ้านขาม เรียงและบ้านมะกอกอย่างชัดเจน มีกิจกรรมระหว่างกันน้อย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมระหว่างบ้าน เดียวกัน และหมู่ที่เป็นบ้านแฝด เช่น การทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่าสามัคคีของวัดและโรงเรียน หรือทำบุญมหาชาติ การพัฒนาชุมชนก็เช่นเดียวกันส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านตนเอง มีงานจับปลา เพื่อหารายได้ทำบุญ

6. กลุ่มต่างๆในชุมชน จากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มและกองทุนต่างๆที่ประชาชนในพื้นที่ ร่วมจัดตั้งขึ้นในตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย ได้แก่

1. กลุ่มเพื่อพัฒนาและสร้างสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้ประชาชนมีร่างกาย และสุขภาพที่แข็งแรง จิตใจเราเบิกบาน กรรมการกลุ่มมีหน้าที่หาคนดูแลตามบ้านเรือน ของคนในหมู่บ้าน อธิบายและให้คำแนะนำและให้บริการเบื้องต้น มีอยู่ในหมู่ที่ 1, 2, 8, 10, 16 และหมู่ที่ 22



2. กองทุนเงินล้านประจำหมู่บ้าน กองทุนเงินล้านของรัฐบาลมีอยู่ในทุกหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อเป็นเงินทุนค้าขาย เกษตรกรรม เลี้ยงโค รวมถึงการนำไปเป็นเงินที่จะไปทำงานต่างประเทศ
3. กองทุนเงินสัจจะ 61 คน เป็นกองทุนเงินค่าสมาชิกของกองทุนเงินล้าน ซึ่งมีทุกหมู่บ้าน
4. กองทุนเงินแสน เป็นกองทุนรัฐบาลช่วยเหลือส่งเสริมอาชีพ ยืมเป็นทุน การเกษตร
5. กองทุนสตรี หมู่ที่ 3, 10, 15, 17 และหมู่ที่ 20 มีสมาชิกเป็นแม่บ้าน 20 คน มี คณะกรรมการสตรีดูแล เมื่อมีดอกเบี๋ยจะแบ่งเงินคืนสมาชิกดูแลสุขภาพตนเองและ ครอบครัว ควบคุมป้องกันโรค
6. กองทุนสงเคราะห์ หมู่ที่ 3
7. กลุ่มออมทรัพย์ โดยการรวมหุ้นทุกเดือน หุ้นละ 10 บาท ดอกเบี๋ย ร้อยละ 2 บาทต่อเดือน กำหนดคืนเงินไม่เกิน 6 เดือน
8. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ หมู่ที่ 4 ได้รับเงินจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซื้อโคเนื้อ เพื่อเลี้ยง 1 ปี คืนเงินไม่มีดอกเบี๋ย
9. กลุ่มทอเสื่อกก หมู่ที่ 5, 11 และหมู่ที่ 12
10. กลุ่มเกษตรกร ได้ยืมข้าวมาปลูกจากเกษตรอำเภอ 1 ถุง คืน 1 ถุง กำไรจากการขายข้าวนำมาซื้อปุ๋ยหมักเวียนในชุมชน
11. กลุ่มแม่บ้านทำขนมจีน หมู่ที่ 7 โดยการรวมหุ้นๆละ 100 บาท ร่วมกันทำขาย กำไรนำมาปันผล/เดือน
12. ชมรมออกกำลังกาย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสุขภาพในหมู่บ้าน มีการออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง มีกระจายอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน
13. กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน มีทุกหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ เสียชีวิตในหมู่บ้าน กลุ่มนี้มีเกือบทุกหมู่บ้าน โดยสมาชิกออกเงินครัวเรือนละ 20-50 บาท/ศพ เมื่อมีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะนำเงินไปให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้ จัดตั้งขึ้น คณะกรรมการจะอยู่ที่บ้านเจ้าภาพ
14. กลุ่ม อสม. เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มี วัตถุประสงค์เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการทำงานด้านต่างๆเพื่อให้ สำเร็จตามเป้าหมาย เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับ การควบคุมโรคไข้เลือดออก การบริโภค อาหาร การออกกำลังกาย การตรวจมะเร็งเต้านม โรคฉี่หนู อ.ส.ม.จะได้รับมอบหมายงาน



จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเรื่องต่างๆแล้วนำมาปฏิบัติตามหมู่บ้านของตนตามที่ได้รับมอบหมาย

15. ชมรมออกกำลังกาย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันยาเสพติด เต้นแอโรบิค อาทิตย์ละ 2 ครั้ง อย่างน้อย ดูแลและป้องกันให้ลูกหลานในชุมชนให้ห่างไกลยาเสพติด

16. กลุ่มแม่บ้าน ทำหน้าที่ประสานงานร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน รวมถึง การยืมเงินไปใช้จ่ายในครอบครัว เป็นการระดมเงินโดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท ต่อเดือน

17. ชมรมรำไม้พลอง มีเฉพาะหมู่ที่ 20 มีสมาชิกจำนวน 20 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพในหมู่บ้าน มีการออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง

7. ผลการศึกษาพัฒนาการเด็ก

จากรายงานระยะที่ 1 พบว่า เด็กอายุ 0-1 ปี มีพัฒนาการด้านอารมณ์เร็วที่สุด ส่วนพัฒนาการด้านภาษาน้อยที่สุด ด้านอารมณ์ที่เด็กมีพัฒนาการดี

เด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี พัฒนาการด้านสติปัญญามีการพัฒนาน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับ

พัฒนาการด้านอื่น ส่วนพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวมีการพัฒนาการดีที่สุด

เด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี พัฒนาการด้านที่เร็วที่สุดได้แก่ด้านการเคลื่อนไหว ส่วนพัฒนาการ

ด้านสติปัญญาและภาษามีการพัฒนาดำสุด ส่วนพฤติกรรมที่มีปัญหาพบว่า เด็กอายุ

ระหว่าง 2-3 ปี มีพฤติกรรมที่มีปัญหาค่อนข้างสูง

เด็กอายุมากกว่า 3 ปี ถึง 5 ปี พัฒนาการด้านปัญหาพฤติกรรมลดลงจากเด็กอายุระหว่าง 2-3 ปี

พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวมีการพัฒนามากที่สุด พัฒนาการที่เด็กทำได้ดี

ตารางที่ 4.7 สรุปผลพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ จำแนกตามกลุ่มอายุ

ลำดับ/ พัฒนาการ	กลุ่มอายุ			
	แรกเกิด ถึง ก่อน 1 ปี	1 ปี ถึง ก่อน 2 ปี	2 ปี ถึง ก่อน 3 ปี	3 ปี ถึง 5 ปี
1	อารมณ์	การเคลื่อนไหว	การเคลื่อนไหว	การเคลื่อนไหว
2	การเคลื่อนไหว	ภาษา	สังคม	สังคม
3	สังคม	สังคม	ปัญหาพฤติกรรม	ภาษา
4	ภาษา	สติปัญญา	สติปัญญา	สติปัญญา
5			ภาษา	ปัญหาพฤติกรรม



4.3 ผลจากการสนทนากลุ่มและเวทีชาวบ้าน

คณะผู้วิจัยได้ประกาศหาแกนนำในการส่งเสริมการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 5 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และจัดประชุมเพื่อหาให้ชาวบ้านร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้พื้นฐานและแนวปฏิบัติ ทางด้านการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายและชุมชนของตนเอง และเป็น ผู้สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความร่วมมือกับ เจ้าหน้าที่สถานอนามัยในการ ติดตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศักยภาพการดูแลเด็ก

หลังจากการประชุมนัดแรกของแกนนำ พบปัญหาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กใน ชุมชน ตำบลขามเรียง ว่า ประชาชนต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยได้สื่อสารกันเพื่อส่งเสริมการทำงาน อย่างเป็นระบบ และปัญหาความยากจนในตำบลก็ไม่ได้ถูกแก้ไขให้ตรงจุด ถึงแม้ว่า กลุ่มผู้นำทั้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีการประชุม เดือนละหลายครั้ง ก็ เป็นการประชุมในเรื่องการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในตำบลที่เป็นสาธารณูปโภค และมีงบประมาณเข้ามา มี ส่วนเกี่ยวข้อง และไม่เคยมีการวางนโยบาย ให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ สังคม และจิตใจ

แกนนำทั้ง 5 ได้ปรึกษาให้มีการนัดประชุม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่ และผู้นำ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กของตำบลอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการประชุม เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2548 มีผู้ร่วมประชุมทั้งหมด 49 คน



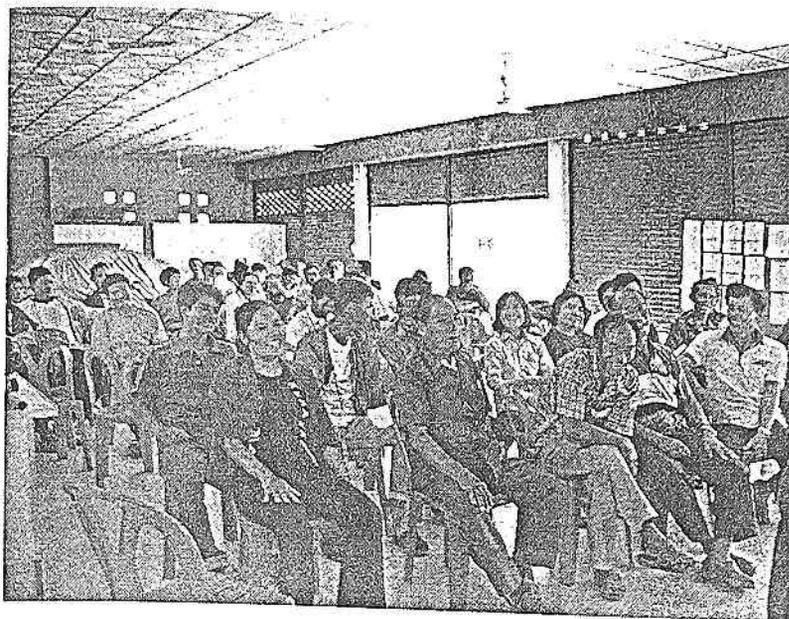
รูปภาพที่ 4.5 การประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่ และผู้นำ

ที่ประชุมมีมติว่า ให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กอย่างเป็นระบบในตำบล ซึ่งมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน จำนวน 23 คน มีรายชื่อคณะกรรมการดังต่อไปนี้

1. ผู้ใหญ่บ้าน หนูพร บุญหล้า	ประธานกรรมการ
2. ส.อ.บ.ต. แก้ว บุญหล้า	รองประธาน
3. ส.อ.บ.ต. สมศักดิ์ แหล่งหล้า	เลขานุการ
4. ส.อ.บ.ต. สมบัติ ประเสริฐ	เหรัญญิก
5. ส.อ.บ.ต. ศิริ พงษ์สะพัง	กรรมการ
6. ผบ เทียบ คลังแสง	กรรมการ
7. ส.อ.บ.ต. อองอาจ บุญหล้า	กรรมการ
8. ผบ สิ้นธร บุญหล้า	กรรมการ
9. ส.อ.บ.ต. ปราณี พรหมแสงจันทร์	กรรมการ
10. ส.อ.บ.ต. บุญกรอง วรรณภักดิ์	กรรมการ
11. ผบ จำนง กัลลคุณย์	กรรมการ
12. ส.อ.บ.ต. สมาน กุณโฮง	กรรมการ
13. ส.อ.บ.ต. ชาญชัย ชินฮาด	กรรมการ
14. ส.อ.บ.ต. หนูพิน วงษาสีบ	กรรมการ
15. ส.อ.บ.ต. อุไร บุญหล้า	กรรมการ
16. ส.อ.บ.ต. ประจิม สารบุญ	กรรมการ
17. ส.อ.บ.ต. บัวลา ชาวลา	กรรมการ
18. ส.อ.บ.ต. กิตติชัย คำปลิว	กรรมการ
19. ส.อ.บ.ต. บุญจันทร์ บุญหล้า	กรรมการ
20. อ.ส.ม. นภา อาสาพนม	กรรมการ
21. ส.อ.บ.ต. ณรงค์ฤทธิ์ เนื่องไชยยศ	กรรมการ
22. ส.อ.บ.ต. อัมพร ดวงวิชัย	กรรมการ
23. ส.อ.บ.ต. เหมือน บุญสอน	กรรมการ

การดำเนินงานของคณะกรรมการทั้ง 23 คน จะมีการประชุมทุกวันที่ 10 ของเดือน ซึ่งเป็นวันประชุมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่แล้วจึงไม่ได้กระทบกับงานประจำ ในเดือนเมษายน คณะกรรมการทั้งหมดจะได้ทำเวทีชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านเพื่อค้นหาปัญหาและนำปัญหา





รูปภาพที่ 4.6 การประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่ และผู้นำ



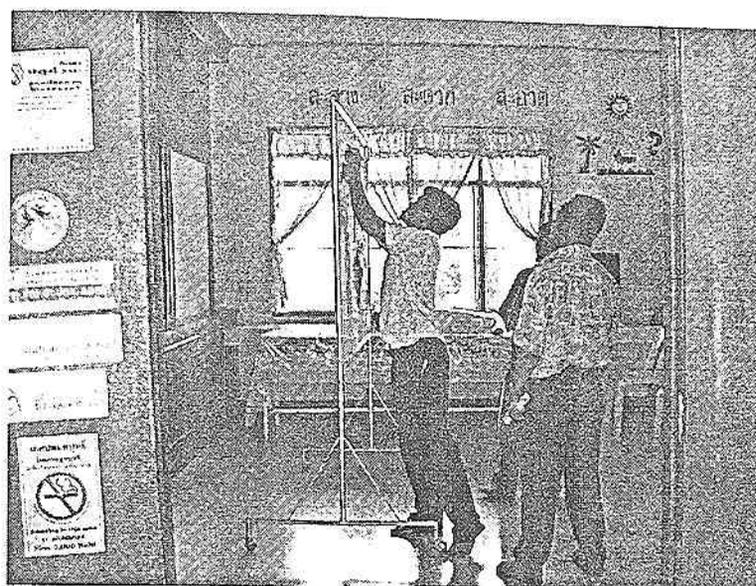
รูปภาพที่ 4.7 การประชุมคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กประจำตำบล



ทั้งหมดมาวางนโยบายของตำบลในภาพรวมและจัดทำแผนปฏิบัติการสู่เป้าหมายร่วมกัน อย่างไรก็ตามก็ติดตามจากการประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการ พบว่า ผู้นำแต่ละหมู่บ้านยังคงนำเสนอด้านกายภาพ เช่น การทำถนนหนทาง ประปา และทางบ่อบริเวณประมาณในการดำเนินการ ซึ่ง คณะผู้วิจัยได้เสนอให้ใช้งบขององค์การบริหารส่วนตำบล และสามารถให้อาจารย์มหาวิทยาลัยมาช่วยในเรื่องการอบรมด้านต่างๆที่ยังขาดอยู่ และเน้นเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กในตำบลขามเรียง เท่านั้น ที่ประชุมจึงเข้าใจ และได้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

การอบรมแกนนำและคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ดังนี้

1. พัฒนาการเด็ก 0-5 ปี
2. การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
3. อาหารสำหรับเด็ก



รูปภาพที่ 4.8 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กประจำตำบลจัดอบรม แก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก





รูปภาพที่ 4.9 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กประจำตำบลจัดอบรม
แก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก



รูปภาพที่ 4.10 แกนนำและคณะกรรมการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กประจำตำบลจัดอบรม
แก่ผู้เลี้ยงดูเด็ก



ตารางที่ 4.20 พบว่า ระยะเวลาที่ 1 เด็กที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 90.1 มีโรคประจำตัว จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.9 โรคประจำตัวที่ผู้เลี้ยงดูให้ข้อมูล ได้แก่ โรคที่เกี่ยวข้องกับปอด เช่น หวัด หอบ หืด ปอดบวม ส่วนผลระยะที่ 2 มีเด็กที่มีโรคประจำตัวเพิ่มขึ้น 1 คน

ตารางที่ 4.20 โรคประจำตัวของเด็ก

โรคประจำตัวของเด็ก	ระยะเวลาที่ 1		ระยะเวลาที่ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีโรคประจำตัว	326	90.1	325	90.00
มีโรคประจำตัว	36	9.9	37	10.00

4.5.2 ผลการวัดพัฒนาการเด็ก

ผลการสำรวจพัฒนาการเด็กตามแบบทดสอบพัฒนาการ ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการตามช่วงอายุเด็ก 0-5 ปี เป็น 4 ช่วงดังนี้

1. แรกเกิด ถึง อายุ 1 ปี
2. อายุ 1 ปีขึ้นไป ถึง อายุ 2 ปี
3. อายุ 2 ปี ขึ้นไป ถึง อายุ 3 ปี
4. อายุ 3 ปี ขึ้นไป ถึง อายุ 5 ปี

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ปี ประกอบด้วยพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว 17 ข้อ พัฒนาด้านภาษา 5 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม 11 ข้อ และพัฒนาการด้านอารมณ์ 4 ข้อ โดยให้เด็กทดสอบด้วยเครื่องมือวัดพัฒนาการที่สร้างแล้วสังเกตว่าเด็กทำได้หรือไม่ หากเด็กทำไม่ได้เลยให้คะแนนเท่ากับ 1 เด็กทำได้ดีมากให้คะแนนเท่ากับ 4 พบว่า หลังการอบรม ในระยะที่ 2 เด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี มีพัฒนาการรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .001$ ยกเว้นด้านการเคลื่อนไหว ดังตารางที่ 4.21 4.22 และ 4.23



ตารางที่ 4.21 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 0-1 ปี ระยะที่ 1 (n=57)

พัฒนาการรายด้าน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยรายข้อ	
				ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ยรายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	17.00	68.00	50.35	16.77	2.95
ด้านภาษา	5.00	19.00	10.16	4.25	2.03
ด้านสังคม	11.00	44.00	28.89	10.46	2.62
ด้านอารมณ์	4.00	16.00	12.37	4.83	3.09

ตารางที่ 4.22 ค่าคะแนนรายด้านของพัฒนาการเด็กอายุ 0-1 ปี ระยะที่ 2 (n=60)

พัฒนาการรายด้าน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยรายข้อ	
				ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ยรายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	42	61	52.63	4.26	3.09
ด้านภาษา	11	20	17.88	1.67	3.58
ด้านสังคม	29	44	39.31	4.11	3.58
ด้านอารมณ์	12	16	14.61	1.34	3.65

ตารางที่ 4.23 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 0-1ปี

พัฒนาการรายข้อ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T-test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	T	sig
การเคลื่อนไหว						
1. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 45 องศา	3.65	.89	2.97	.92	-.99	.323
2. เมื่อนอนคว่ำ สามารถชูคอได้	3.53	1.01	3.50	.72		
3. ตั้งหัวได้เมื่อจับให้นั่ง	3.63	.92	3.03	1.15		
4. หันหน้าตามการเคลื่อนไหวของวัตถุ	3.38	1.16	3.58	.696		
5. พยายามค้นหาแหล่งเสียง	3.30	1.20	3.07	.918		
6. ชันคอได้	3.60	.94	3.40	.807		
7. จับให้นั่งได้	2.91	1.35	3.27	.86		



ตารางที่ 4.23 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 0-1ปี (ต่อ)

พัฒนาการรายข้อ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T-test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
8. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 90 องศา	3.53	1.03	2.68	1.05		
9. จับของด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ	2.13	1.37	3.20	.61		
10. ทำท่าคืบ	2.61	1.46	2.83	1.21		
11. ศีรษะตั้งตรงเมื่ออยู่ในท่านั่ง	3.10	1.28	3.87	.34		
12. ถือของมือเดียว	2.83	1.43	2.55	1.18		
13. ถ่ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่ง	2.30	1.35	2.91	.98		
14. พลิกคว่ำ และพลิกหงายได้	2.88	1.39	3.15	1.09		
15. นั่งได้เองโดยไม่ต้องมีคนช่วย	2.45	1.47	1.20	.00		
16. คลาน	1.95	1.37	3.77	.59		
17. เกาะยืนโดยการเกาะราวหรือสิ่งของได้	1.91	1.36	3.85	.48		
การใช้ภาษา						
18. คูยอ้ออ้อ	3.20	1.13	3.93	.31	-12.97	.000
19. ออกเสียง พ่อ แม่ ได้	1.46	.85	3.57	.69		
20. พูดหม่ำๆ ได้	2.16	1.29	3.32	.81		
21. เลียนเสียงพูด	1.86	1.17	3.68	.47		
22. พูดเป็นคำที่มีความหมาย เช่น พ่อ แม่	1.38	.85	3.38	.715		
ด้านสังคม						
23. สบตา	3.63	.84	3.45	.768	-7.02	.000



ตารางที่ 4.23 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 0-1ปี (ต่อ)

พัฒนาการรายข้อ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T-test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
24 ยิ้มตอบ	3.31	.98	3.57	.53		
25. สนใจสิ่งแวดล้อม	3.08	1.13	3.85	.48		
26. ส่งเสียงอ้ออาเมื่อได้ ยินเสียง	2.91	1.16	3.53	.59		
27. ตบมือ	2.03	1.32	3.62	.61		
28. ยกแขนให้อุ้ม	1.98	1.18	3.48	.65		
29. โผเข้าหาคน	2.06	1.26	3.58	.62		
30. เล่นจ๊ะเอ๋	2.28	1.28	3.35	.88		
31. ทำตามคำสั่งง่ายๆได้	1.76	1.21	3.55	.59		
32 มองตามคนที่รู้จัก หรือคนที่เคลื่อนไหว	3.08	1.26	3.65	.578		
33. รู้จักชื่อตัวเอง ด้านอารมณ์	2.57	1.42	3.68	.62		
34. มองของที่มียีสัน	3.31	1.18	3.57	.77	-3.49	.001
35. สนใจของที่เคลื่อนไหว ได้นาน	3.11	1.25	3.60	.49		
36. สนใจสิ่งต่างๆได้นาน	2.88	1.32	3.73	.44		
37. จำหน้าแม่ได้	3.08	1.27	3.72	.55		

แบบวัดพัฒนาการในเด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว 13 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม 7 ข้อ พัฒนาด้านภาษา 8 ข้อ และพัฒนาการด้านสติปัญญา 6 ข้อ โดยให้เด็กทดสอบด้วยเครื่องมือวัดพัฒนาการที่สร้างแล้วสังเกตว่าเด็กทำได้หรือไม่ หากเด็กทำไม่ได้เลยให้คะแนนเท่ากับ 1 เด็กทำได้ดีมากให้คะแนนเท่ากับ 4 พบว่า พบว่า หลังการอบรม ในระยะที่ 2 เด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี มีพัฒนาการรายด้านเพิ่มขึ้นทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .001$ ดังตารางที่ 4.24 4.25 และ 4.26



ตารางที่ 4.23 คะแนนพัฒนาการรายข้อของเด็กอายุ 0-1ปี (ต่อ)

พัฒนาการรายข้อ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T-test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
24 ยิ้มตอบ	3.31	.98	3.57	.53		
25. สนใจสิ่งแวดล้อม	3.08	1.13	3.85	.48		
26. ส่งเสียงอ้ออาเมื่อได้ ยินเสียง	2.91	1.16	3.53	.59		
27. ตบมือ	2.03	1.32	3.62	.61		
28. ยกแขนให้อุ้ม	1.98	1.18	3.48	.65		
29. โผเข้าหาคน	2.06	1.26	3.58	.62		
30. เล่นจ๊ะเอ๋	2.28	1.28	3.35	.88		
31. ทำตามคำสั่งง่ายๆได้	1.76	1.21	3.55	.59		
32 มองตามคนที่รู้จัก หรือคนที่เคลื่อนไหว	3.08	1.26	3.65	.578		
33. รู้จักชื่อตัวเอง ด้านอารมณ์	2.57	1.42	3.68	.62		
34. มองของที่มือสีสัน	3.31	1.18	3.57	.77	-3.49	.001
35. สนใจของที่เคลื่อนไหว ได้นาน	3.11	1.25	3.60	.49		
36. สนใจสิ่งต่างๆได้นาน	2.88	1.32	3.73	.44		
37. จำหน้าแม่ได้	3.08	1.27	3.72	.55		

แบบวัดพัฒนาการในเด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว 13 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม 7 ข้อ พัฒนาด้านภาษา 8 ข้อ และพัฒนาการด้านสติปัญญา 6 ข้อ โดยให้เด็กทดสอบด้วยเครื่องมือวัดพัฒนาการที่สร้างแล้วสังเกตว่าเด็กทำได้หรือไม่ หากเด็กทำไม่ได้เลยให้คะแนนเท่ากับ 1 เด็กทำได้ดีมากให้คะแนนเท่ากับ 4 พบว่า พบว่า หลังการอบรม ในระยะที่ 2 เด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี มีพัฒนาการรายด้านเพิ่มขึ้นทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .001$ ดังตารางที่ 4.24 4.25 และ 4.26



สรุปประเด็นที่ได้จากการอบรมแกนนำและคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ดังนี้

1. อิทธิพลของครอบครัวและชุมชนในการเลี้ยงดูบุตรหลาน พบว่า แกนนำและผู้นำ

หมู่บ้านคิดเห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจาก ครอบครัวยากจน พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด ต้องฝากยาย ป้า หรือญาติเลี้ยงดูหลาน และส่งเงินมาให้ผู้เลี้ยงดูเด็กไม่พอหรือบางรายไม่ได้ส่งเงินมาเลย ผู้ดูแลขาดความรู้ มีการเลี้ยงดูแบบตามใจมากเกินไป ลักษณะของชาวบ้านต่างคนต่างอยู่ ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น การเล่นเกมพนัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่อนามัยและอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ไม่มีการประสานงานกับพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพ ส่วนศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ผู้ดูแลขาดความสนใจเอาใจใส่เด็ก ขาดงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ของเล่นสำหรับเด็ก อีกทั้งนมที่นำมาแจกเด็กเป็นนมจืด เด็กไม่ชอบ ทำให้ต้องเด็กไม่กิน บางครั้งก็ปล่อยให้หมดอายุ หรือผู้ปกครองเป็นผู้ดื่มแทน

ความคาดหวัง ของแกนนำและคณะกรรมการส่งเสริม คิดว่าน่าจะมีหน่วยงานภายนอก เข้าไปให้ความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่ประชุมเสนอให้มีการประชุมทุกหมู่บ้านและประชุมร่วมทั้ง 23 หมู่ การสื่อสารทางหอกระจายข่าว รวมทั้งการหาอาสาสมัครให้กับผู้เลี้ยงดูเด็กที่ยากจน เช่น ทอเสื้อ ปลูกผัก เย็บผ้า เลี้ยงสัตว์

อย่างไรก็ตามแกนนำและคณะกรรมการ พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสนับสนุนในการสร้างศูนย์เด็กเล็กของตำบลอย่างเพียงพอ มีความสนใจในการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบแก่ประชาชนในหมู่บ้าน รวมถึง เจ้าหน้าที่อนามัยทั้ง 2 สถานีให้การดูแลสุขภาพเด็กเล็ก มีการจัดอบรมแม่และเด็ก ให้บริการดี มีการจัดอบรมพัฒนาสมองเด็กเล็ก จัดฉีดวัคซีนเด็ก มีการตรวจคัดตรวจเต้านมให้แม่เพื่อลูก เจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ช่วยกำจัดลูกน้ำยุงลายทุกบ้าน ชั่งน้ำหนักเด็กเล็ก และให้อาหารเสริมที่ได้รับจากสถานีอนามัยไปแจกในหมู่บ้าน

2. ความสามัคคีของประชาชนในตำบล พบว่า การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของตำบลเป็นไปได้ยาก มีความขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านมาก เช่น การรวมกลุ่มทำปลาจ้ำ เริ่มต้นด้วยแม่บ้านจำนวน 25 คน ทำไปทำมาเหลือ 5 คน เนื่องจากแม่บ้านอยากทำในหมู่บ้านของตนเองไม่ต้องการไปทำที่หมู่บ้านอื่นถึงแม้จะอยู่ในตำบลเดียวกัน ดังนั้นหากเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยหลายหมู่บ้านการทำงานทำได้ยาก หากเป็นเรื่องการแจกเงิน แจกข้าวของต่างๆ จะมากันอย่างพร้อมเพียง

ผู้นำไม่ค่อยสนใจในการพัฒนาด้านสุขภาพ งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมักนำไปใช้เพื่อสร้างถนน ระบบสาธารณูปโภคมากกว่า จนเมื่อมีมหาวิทยาลัยมหาสารคามเข้ามาตั้ง ณ ตำบลชามเรียง จึงได้เริ่มมีการพัฒนาด้านสังคม เช่น บ่อน้ำบาด ที่เผาขยะ ส่วนด้านการศึกษายังไม่ค่อยสนับสนุนเพื่อยกระดับการจัดเรียนการสอนในหมู่บ้าน พ่อแม่ถ้ามีความรู้จะให้ลูกไปเรียนใน



โรงเรียนในจังหวัด เนื่องจากเห็นตัวอย่างว่า ครูประจำโรงเรียนพัฒนาหมู่บ้าน หรือมาอาศัยที่ตำบลของตนเอง ทำให้พ่อแม่ไม่มั่นใจในลูกของตนเอง จึงไม่ขายที่นาเพื่อสนับสนุนให้ลูกเรียนสูงๆ ผู้ปกครอง กล่าวว่า ลูกหลานของตน ไม่ยอมเรียน เมื่อเรียนได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือ 2 จะนิยมตามเพื่อนๆ ไปอยู่กับหมอลำ ซึ่งจะสามารถหาเงินได้เองรวมทั้ง ได้เงินจากการขอพ่อแม่ด้วย บางคนอยากเอาผ้า (แต่งงาน) คิดว่าเรียนไปก็หางานยาก สาขาที่ไม่ตงงานก็เรียนยาก กลัวเรียนไม่สำเร็จ

3. ข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีดังนี้

3.1 ให้มีการจัดบริการด้านความรู้ด้านพัฒนาการเด็ก หน่วยงานที่เหมาะสม ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถานีอนามัย

3.2 ให้มีการจัดบริการด้านการฝึกอาชีพ โดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน และศูนย์คลินิกเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อให้ผู้เลี้ยงดูเด็กมีรายได้เพิ่มขึ้น

3.3 ให้ศูนย์พัฒนาการเด็กได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรจากชุมชน ทั้งด้านอาหาร งบประมาณที่เหมาะสมและความปลอดภัย ส่งเสริมความสัมพันธ์ ความเข้าใจ การประสานงานระหว่างผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ศูนย์ การชี้แจงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเด็กทุกหมู่บ้าน ทำให้เกิดการตื่นปละองเป็นอย่างมาก

3.4 บทบาทหน้าที่ของบุคคลต่างๆ มีการดำเนินการโดยมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ใหญ่บ้าน ยอมรับการตัดสินใจของผู้ใหญ่บ้าน โดยขอให้ประชากรในตำบลมีส่วนร่วมในการทำงาน

4.4 ผลการเปรียบเทียบศักยภาพผู้เลี้ยงดูหลังการอบรม

คณะผู้วิจัยได้ประเมินผลศักยภาพผู้ดูแลเด็ก ซึ่งเป็นผลจากการที่ผู้วิจัยได้อบรมแกนนำ และคณะกรรมการจากการอบรมแกนนำและคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กประจำตำบล จำนวนทั้งสิ้น 28 คน จากนั้นแกนนำได้จัดอบรมผู้เลี้ยงดูเด็กทั้งหมด จำนวน 85 คน เป็นเพศชาย 33 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 เพศหญิง 52 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 มีอายุระหว่าง 19-66 ปี อายุเฉลี่ย 41.43 ปี

ตารางที่ 4.8 ระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงดูแลเด็ก

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	3	3.5
ประถมศึกษา (ป1-ป6)	35	41.2



ตารางที่ 4.8 ระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงดูแลเด็ก (ต่อ)

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษา (ม1-ม6)	33	38.8
ประกาศนียบัตร	8	9.4
ปริญญาตรี	6	7.1
รวมทั้งสิ้น	85	100

จากตารางที่ 4.9 พบว่าผู้ปกครองที่เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 81.2

ตารางที่ 4.9 สถานภาพสมรสของผู้เลี้ยงดู

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	4	4.7
ม่าย	6	7.1
หย่า	2	2.4
คู่	69	81.2
แยกทาง	4	4.7
รวมทั้งสิ้น	85	100

ผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 68.2 รองลงมามีอาชีพรับจ้างจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6

ตารางที่ 4.10 อาชีพของผู้เลี้ยงดูเด็ก

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	1	1.2
ค้าขาย	5	5.9
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	5	5.9
รับจ้าง	9	10.6
ทำสวน	4	4.7
ทำนา	58	68.2
อื่นๆ	3	3.6
รวมทั้งสิ้น	85	100



รายได้ของผู้เลี้ยงดูเฉลี่ยเดือนละ 2,001-4,000 บาท ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 รายได้ของผู้เลี้ยงดูแลเด็ก

รายได้บาท/เดือน	จำนวน	ร้อยละ
< 2,000	16	18.8
2,001-4,000	37	43.5
4,001-6,000	15	17.6
6,001-8,000	6	7.1
8,001-10,000	5	5.9
>10,001	6	7.1
รวมทั้งสิ้น	85	100

ผู้เลี้ยงดูจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 เป็นครอบครัวเดี่ยว ที่เหลือจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 เป็นครอบครัวขยาย

ตารางที่ 4.12 ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
เดี่ยว	52	61.2
ขยาย	33	38.8
รวม	85	100

ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นแม่และผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลรวมจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 75.3

ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็ก

ความสัมพันธ์	จำนวน	ร้อยละ
พ่อ	12	14.1
แม่	34	40.0
ลุง ป้า	8	9.4
น้าอา	1	1.2



ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็ก (ต่อ)

ความสัมพันธ์	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ใหญ่บ้าน อ.บ.ต.	30	35.3
รวม	85	100

จากการสำรวจพบว่าผู้ปกครองที่เข้ารับการอบรมมีลูกเฉลี่ย 2.49 คน โดยเป็นเด็กอายุ 0-5 ปี เฉลี่ย 1 คน

ตารางที่ 4.14 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
จำนวนลูกของหัวหน้าครอบครัว	2.49	1.93
จำนวนเด็กที่มีอายุ 0-5 ปีในครอบครัว	.97	1.20

ผลจากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้เลี้ยงดูมีทัศนคติเห็นด้วยต่อการเลี้ยงดูเด็กในข้อดังนี้

- ผู้ใหญ่ควรรับฟังความคิดของเด็ก
- เมื่อลูกมีปัญหา หากพ่อแม่ไม่สนใจอาจทำให้ลูกทำตัวไม่ได้
- เด็กจะแก้ปัญหาตัวเองได้ง่ายขึ้น ถ้าเด็กอยู่กับครอบครัวที่มีความสุข
- การที่พ่อแม่มีสุขภาพจิตดี จะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดีด้วย
- ถ้าพ่อแม่มีบทบาทในการเลี้ยงลูก พ่อแม่จะถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ให้ลูกได้
- เด็กอายุ 3-5 ปี จะพยายามเลียนแบบพ่อแม่
- สังคมภายนอกมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็ก
- การไปโรงเรียนครั้งแรกเป็นเรื่องใหญ่สำหรับเด็ก

ผู้เลี้ยงดูมีทัศนคติไม่ค่อยเห็นด้วยต่อการเลี้ยงดูเด็กในข้อดังนี้

- การบังคับเด็กให้ทำตามความคิดของผู้ใหญ่เป็นสิ่งจำเป็น
- การหาคนมาเลี้ยงลูกที่บ้านดีกว่าการเอาไปฝากตามศูนย์เลี้ยงเด็ก
- การฝึกลูกเรื่องการขับถ่ายตั้งแต่เล็กนั้นเป็นสิ่งไม่จำเป็น
- การรักษาสุขภาพกับลูกเป็นเรื่องไม่สำคัญ
- การเลี้ยงลูกที่ถูกต้องคือการให้ลูกพบแต่ความสมหวังทุกอย่าง



ตารางที่ 4.15 ทศนคติในการเลี้ยงดู

รายการ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1. เด็กอายุ 3-5 ขวบจะพยายามเลียนแบบพ่อแม่	1.00	5.00	4.09	.87
2. การหาคนมาเลี้ยงลูกที่บ้านดีกว่าการเอาไปฝากตามศูนย์เลี้ยงเด็ก	1.00	5.00	2.79	1.13
3. การเลี้ยงลูกเป็นการลงทุนระยะยาว	1.00	5.00	3.79	1.23
4. พ่อแม่เลี้ยงลูกเมื่อเด็ก ลูกต้องเลี้ยงพ่อแม่เมื่อแก่	1.00	5.00	3.83	1.10
5. การที่พ่อแม่มีเวลาอบรมลูกน้อยทำให้ลูกมีพฤติกรรมไม่ดีเมื่อโตขึ้น	1.00	5.00	3.55	1.29
6. การที่เด็กดูทีวีมากเกินไปมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก	1.00	5.00	3.73	1.11
7. ถ้าพ่อแม่มีบทบาทในการเลี้ยงลูก พ่อแม่จะถ่ายทอดลักษณะต่างๆให้ลูกได้	2.00	5.00	4.27	.73
8. ในฐานะพ่อแม่ เรามีสิทธิกำหนดอนาคตของลูกได้	1.00	5.00	3.20	1.09
9. การที่เด็กเติบโตเป็นคนไม่ดีเพราะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นตัวอย่างไม่ดี	1.00	5.00	3.56	1.22
10. พ่อ แม่ควรตอบคำถามเรื่องเพศแก่ลูกเมื่อลูกโตแล้ว	1.00	5.00	3.72	1.11
11. การมีลูกหลายคนทำให้เป็นภาระในการเลี้ยงดูมากขึ้น	2.00	5.00	3.91	1.01
12. สังคมภายนอกมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็ก	1.00	5.00	4.09	.98
13. ที่ปรึกษาที่ดีที่สุดของแม่ในการเลี้ยงลูกคือพ่อ	1.00	5.00	3.78	1.03
14. การให้ลูกกินนมจากขวดเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกลดน้อยลง	1.00	5.00	3.59	1.09



ตารางที่ 4.15 ทศนคติในการเลี้ยงดู (ต่อ)

รายการ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
15. การฝึกลูกเรื่องการขับถ่ายตั้งแต่เล็กนั้น เป็นสิ่งไม่จำเป็น	1.00	5.00	2.89	1.35
16. เด็กเล็กสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้ใหญ่ ได้เสมอ	1.00	5.00	3.66	1.18
17. การที่ลูกไม่ยอมกิน/ไปโรงเรียนเป็นการ เรียกร้องความสนใจ	1.00	5.00	3.20	1.10
18. ผู้ใหญ่ควรรับฟังความคิดของเด็ก	1.00	5.00	4.45	.82
19. เมื่อลูกมีปัญหา แต่พ่อแม่ไม่สนใจอาจ ทำให้ลูกทำตัวไม่ได้	1.00	5.00	4.28	1.06
20. เด็กเล็กทำผิดเพราะยังไม่มีเหตุผล	1.00	5.00	3.88	.92
21. การอดทนต่อเสียงร้องไห้ของเด็กดีกว่า การตามใจ	1.00	5.00	4.05	.91
22. การรักษาสัญญากับลูกเป็นเรื่องไม่ สำคัญ	1.00	5.00	2.79	1.10
23. การเลี้ยงลูกที่ถูกต้องคือการให้ลูกพบแต่ ความสมหวังทุกอย่าง	1.00	5.00	2.83	1.16
24. เด็กที่เข้ากับพ่อแม่ได้ดีก็จะเข้าเพื่อนดี ด้วย	1.00	5.00	3.75	.91
25. การไปโรงเรียนครั้งแรกเป็นเรื่องใหญ่ สำหรับเด็ก	2.00	5.00	4.33	.75
26. การที่เด็กทำผิดแล้วถูกซ้ำเติมจากผู้ใหญ่ จะเป็นการทำลายจิตใจของเด็กมากขึ้น	1.00	5.00	3.85	1.23
27. การบังคับเด็กให้ทำตามความคิดของ ผู้ใหญ่เป็นสิ่งจำเป็น	1.00	5.00	2.48	.89
28. เด็กจะแก้ปัญหาตัวเองได้ง่ายขึ้น ถ้าเด็ก อยู่กับครอบครัวที่มีความสุข	1.00	5.00	4.23	.91
29. การที่พ่อแม่มีสุขภาพจิตดี จะทำให้เด็ก มีสุขภาพจิตดีด้วย	1.00	5.00	4.34	.99



เมื่อเปรียบเทียบผลการแสดงความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนหลังการอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมยอมรับว่าในขณะที่ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่กันมากขึ้น ถึงแม้จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกัน หาวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน และมีส่วนในการจัดโครงการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากขึ้น แต่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้านลดลง โดยเฉพาะการระบุดึงสิ่งที่มีผลต่อการทำงานร่วมกันลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $t = 3.3 p < .001$ ดังตาราง 4.16

ตารางที่ 4.16 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

ข้อความ	ระยะที่1		ระยะที่2		Independent T Test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	T	sig
	1. ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกัน	4.38	7.11	3.41	1.04	1.2
2. สามารถบอกถึงสิ่งที่มีผลต่อการทำงานร่วมกันได้	3.41	1.04	3.36	.91	3.3	.001
3. ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	4.10	5.07	3.49	1.08	1.09	.27
4. มีส่วนในการจัดโครงการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	4.22	7.12	3.45	.96	.99	.32
5. ช่วยในสิ่งที่จำเป็นซึ่งกันและกัน	3.73	.82	3.54	.89	1.86	.06
6. หาวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน	4.13	7.13	3.33	.98	1.02	.30
7. ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรในหมู่บ้านเพื่อทำให้การทำงานบรรลุผล	3.61	.86	3.51	.95	1.01	.31
8. แต่ละคนทำกิจกรรมหลายอย่างเพื่อชุมชน	3.53	.87	3.36	.94	1.58	.11
9. มีการติดต่อสื่อสารกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	4.62	10.03	3.41	1.05	1.11	.27



ผู้เลี้ยงดูที่เข้ารับการอบรมแสดงความคิดเห็นว่าผู้นำชุมชนมีการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ
หมู่บ้านลดลงในทุกด้าน

ตารางที่ 4.17 ประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน

ข้อความ	ระยะที่1		ระยะที่2		Independent T Test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่า	ค่าเฉลี่ย	ค่า	T	sig
	เบี่ยงเบน มาตรฐาน	เบี่ยงเบน มาตรฐาน	เบี่ยงเบน มาตรฐาน	เบี่ยงเบน มาตรฐาน		
1. รับผิดชอบเพื่อชุมชน	4.13	5.07	3.79	.98	.62	.53
2. สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน	3.88	5.08	3.42	.98	.83	.41
3. ให้การส่งเสริมศักยภาพแก่คนใน ชุมชน	3.86	5.08	3.43	.92	.78	.44
4. ติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	3.66	.84	3.55	.87	1.04	.29
5. พัฒนาการติดต่อสื่อสารแก่ชุมชน	3.65	.84	3.55	.88	.99	.32
6. เชื้อถือได้	4.11	5.06	3.79	.91	.58	.56
7. สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็น ประชาธิปไตย	3.96	5.07	3.56	1.06	.71	.48
8. แก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน ชุมชน	3.93	5.09	3.54	1.09	.70	.48
9. ประสานความคิดเห็นและแหล่ง ประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน	3.71	.86	3.62	.87	.83	.41
10. หาคคนในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มาทำงานเพื่อชุมชน	3.99	5.09	3.60	1.02	.70	.48

จากการสำรวจเพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกในการทำงานเพื่อชุมชนของผู้เลี้ยงดูพบว่า มีความรู้สึก
ในทางบวกลดลงกว่าเมื่อปีที่ผ่านมาในทุกข้อ



ตารางที่ 4.18 ความรู้สึกต่อการทำงานในชุมชนของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ข้อความ	ระยะที่1		ระยะที่2		Independent T Test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่า	ค่าเฉลี่ย	ค่า	T	sig
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		
1. อบอุ่น	4.13	5.06	3.73	1.02	.73	.46
2. ได้รับความช่วยเหลือโดยคนใน ชุมชน	4.13	7.12	3.53	.85	.77	.43
3. ไม่ได้รับความเอาใจใส่	3.39	8.81	2.72	.99	.69	.48
4. เพิ่มศักยภาพของตนเอง	3.44	.78	3.46	.97	-.19	.84
5. พัฒนาทักษะใหม่ๆ	4.01	7.13	3.23	.97	1.00	.32
6. ได้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์	4.18	7.12	3.56	.98	.79	.43
7. ทำให้รู้กฎหมาย และระเบียบ ต่างๆ	4.48	8.69	3.59	.98	.95	.34
8. พัฒนาความสัมพันธ์กับคนใน ชุมชน	4.33	7.10	3.74	1.00	.76	.45
9. ช่วยเหลือชุมชน	3.95	5.07	3.86	1.05	.16	.87
10. ได้รับเงินเพิ่มขึ้น	3.69	8.78	2.71	1.08	1.03	.30

4.5 ผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก

4.5.1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการสำรวจจะระยะที่ 1 พบว่าเด็กอายุแรกคลอดถึง 5 ปี ในตำบลขามเรียงมีจำนวนทั้งสิ้น 362 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 181 คน เพศชายจำนวน 181 คน ในระยะที่ 2 พบว่ามีเด็กเพศหญิงจำนวน 177 คน เพศชายจำนวน 185 คน และพบว่ามียุคเด็กคลอดปกติมากขึ้นกว่าระยะที่

1

ตารางที่ 4.19 ลักษณะการคลอดของเด็ก

ลักษณะการคลอด	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
คลอดปกติ	308	85.5	315	87.02
คลอดไม่ปกติ	48	13.3	47	12.98
ไม่มีข้อมูล	6	1.7	-	-



ตารางที่ 4.24 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการรายด้าน ในเด็กอายุมากกว่า 1ปี ถึง 2 ปี ระยะที่ 1 (n=80)

ด้าน	คะแนน ต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย รายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	13.00	46.00	35.33	5.43	2.71
ด้านภาษา	8.00	32.00	20.48	6.09	2.56
ด้านสังคม	7.00	23.00	15.15	3.84	2.16
ด้านสติปัญญา	6.00	20.00	9.70	3.14	1.61

ตารางที่ 4.25 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการรายด้าน ในเด็กอายุมากกว่า 1ปี ถึง 2 ปี ระยะที่ 2 (n=83)

ด้าน	คะแนน ต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย รายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	23.00	50.00	40.22	4.73	3.09
ด้านภาษา	23.00	32.00	29.69	2.45	3.71
ด้านสังคม	13.00	28.00	23.02	2.48	3.28
ด้านสติปัญญา	14.00	24.00	21.45	2.78	3.58

ตารางที่ 4.26 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
เคลื่อนไหว						
1. เกาะเดินได้	3.81	.47	2.78	1.18	-6.12	.000
2. ถือแก้วน้ำได้	3.69	.65	3.92	.279		
3. ดินน้ำได้เอง	3.70	.63	2.57	1.128		
4. เดิน	3.78	.54	3.65	.706		
5. วิ่ง	3.28	.93	2.95	.91		
6. ยืน	3.83	.46	3.36	.83		
7. ปีนและขึ้นลงบันได	3.06	.91	3.16	.85		
8. กระโดด	2.06	.96	2.60	1.05		
9. รับและส่งลูกบอล	2.17	.92	3.35	.69		



ตารางที่ 4.26 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย มาตรฐาน	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
10. ถีบจักรยาน 3 ล้อ	1.56	.71	2.79	1.34		
11. ต่อก้อนไม้ 2-4 อัน	1.80	.70	3.93	.26		
12. ปั่นดินน้ำมันเป็นลูก กลมๆ	1.37	.57	2.49	1.13		
13. ดัดกระดาษเส้นได้ ด้านสังคม	1.08	.32	2.66 2.60	.98 .78	-15.42	.000
14. ขีดเขียนเป็นเส้นๆได้	1.94	.73				
15. แสดงความต้องการ ขับถ่ายได้	2.26	.95	2.08	.83		
16. ทำความสะอาด ร่างกาย	1.39	.67	3.73	.56		
17. บอกข้อมูลส่วนตัว	1.81	1.07	3.85	.45		
18. โบกมือบ้ายบาย	3.61	.72	3.92	.36		
19. ตักอาหารกินเองได้	2.75	1.03	3.49	.75		
20. แต่งตัวเองได้ ด้านภาษา	1.26	.62	3.34	.83		
21. พูดเป็นคำที่มี ความหมาย เช่น พ่อ แม่	2.96	1.15	3.87	.34	-12.42	.000
22. ชี้ส่วนของร่างกายได้	2.34	1.07	3.82	.39		
23. พูดได้อย่างเข้าใจ ความหมาย	2.03	.93	3.73	.49		
24. พูดได้ 2-3 คำ	2.27	1.12	3.71	.62		
25. ทำตามคำสั่งได้	2.66	.87	3.76	.48		
26. บอกว่าต้องจะอิ หรือ จี้ได้	2.36	1.19	3.69	.54		



ตารางที่ 4.26 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 1 ปี ถึง 2 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
27 เลียนเสียงคนอื่น	2.10	.95	3.65	.63		
28 รู้จักขอ ด้านสติปัญญา	3.58	.73	3.46	.90		
29. รู้จักสีอย่างน้อย 3 สี	1.28	.61	3.60	.64	-25.38	.000
30. บอกความแตกต่าง ของน้ำหนักได้	1.20	.57	3.72	.52		
31 ชี้ ตา จมูก ถูกต้อง	2.24	1.08	3.45	.86		
32 ชีดเขียนเป็นเส้น	1.91	.78	3.64	.64		
33. ดูภาพคนบอกท่าทาง ได้	1.27	.54	3.51	.75		
34 เรียกชื่อสิ่งต่างๆ เช่น จัว หมา	1.73	1.00	3.53	.83		

แบบวัดพัฒนาการในเด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว 6 ข้อ พัฒนาการด้านสติปัญญา 19 ข้อ พัฒนาด้านภาษา 6 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม 8 ข้อ และพัฒนาการด้านพฤติกรรม 23 ข้อ โดยให้เด็กทดสอบด้วยเครื่องมือวัดพัฒนาการที่สร้างแล้วสังเกตว่าเด็กทำได้หรือไม่ หากเด็กทำไม่ได้เลยให้คะแนนเท่ากับ 1 เด็กทำได้ดีมากให้คะแนนเท่ากับ 4 พบว่า หลังการอบรม ในระยะที่ 2 เด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี มีพัฒนาการรายด้านเพิ่มขึ้นทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .001$ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า พัฒนาการด้านปัญหาพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย ดังตารางที่ 4.27 4.28 และ 4.29

ตารางที่ 4.27 คะแนนพัฒนาการรายด้านในเด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี ระยะที่ 1 (n=76)

ด้าน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	
				ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	รายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	6.00	24.00	17.50	3.97	2.91
ด้านภาษา	6.00	24.00	14.61	4.86	2.43



ตารางที่ 4.27 คะแนนพัฒนาการรายด้านในเด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี ระยะที่ 1 (n=76) (ต่อ)

ด้าน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย
				มาตรฐาน	รายข้อ
ด้านสังคม	9.00	32.00	21.24	4.91	2.65
ด้านสติปัญญา	20.00	69.00	46.41	10.64	2.44
ด้านปัญหาพฤติกรรม	34.00	83.00	60.51	11.44	2.63

ตารางที่ 4.28 คะแนนพัฒนาการรายด้านในเด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี ระยะที่ 2 (n=79)

ด้าน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย
				มาตรฐาน	รายข้อ
ด้านการเคลื่อนไหว	15.00	24.00	20.42	2.04	3.41
ด้านภาษา	14.00	24.00	20.95	2.83	3.49
ด้านสังคม	16.00	32.00	27.57	3.88	3.45
ด้านสติปัญญา	49.00	70.00	62.04	4.18	3.26
ด้านปัญหาพฤติกรรม	63.00	91.00	78.89	5.17	3.43

ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 2 ปี ถึง 3 ปี

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
การเคลื่อนไหว						
1. เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้	3.37	.78	2.91	1.43	-5.72	.000
2. ถีบสามล้อได้คล่อง	2.67	1.22	3.81	.51		
3. ยืนขาเดียวได้	2.75	.98	2.65	1.09		
4. หยิบลูกกวาดใส่ขวดได้ (10เม็ด/30วินาที)	2.79	.92	3.79	.43		
5. ยืนขาเดียวได้ 2 วินาที	2.68	1.00	3.61	.61		
6. เดินบนกระดานแผ่น เดียวได้	3.14	.92	3.65	.56		



ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 2 ปีถึง 3 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
การปรับตัวและด้าน						
สติปัญญา						
7. ต่อก่อนไม้สูงได้ (อย่างน้อย9ก้อน)	2.96	.88	3.66	.62	-11.74	.000
8. ต่อก่อนไม้เป็นรูปสะพาน ได้	1.87	.77	3.09	1.05		
9. ระบายสีในช่องว่างได้	1.98	.82	3.48	.73		
10. วาดภาพแล้วบอกได้ว่า รูปอะไร	1.73	.89	2.99	1.29		
11. เมื่อให้ดูภาพคนที่ไม่ สมบูรณ์จะบอกส่วนที่ขาด หายไปได้	1.89	1.03	3.49	.85		
12. เขียนรูปร่างกลมตาม แบบได้	1.94	.98	2.89	.97		
13. เขียนรูปกากบาทได้	1.54	.87	3.52	.64		
14. รู้จักสีอย่างน้อย 3 สี	2.24	1.15	2.68	.82		
15. จัดรูปเหลี่ยมใส่ช่องได้	1.70	.85	1.09	.28		
ถูกต้องตามแบบ						
16. พูดยตามตัวเลขได้ 3 หลัก	1.89	1.13	3.73	.47		
17. ใช้ภาษาพูดเป็น ประโยคได้ 6-7 คำติดกัน	3.26	.92	3.91	.28		
18. รู้ความแตกต่างของ น้ำหนัก	2.60	1.23	3.91	.36		
19. เรียกชื่อสิ่งต่างๆได้	3.21	.90	3.38	.82		
20. ตักอาหารกินเองได้	3.37	.78	3.35	.83		
21. ชักถาม "อะไร" ได้	3.17	.93	3.25	.99		



ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 2 ปีถึง 3 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
22. ร้องเพลงสั้นๆได้	3.11	1.01	2.82	1.12		
23. แปรงฟันได้	2.94	1.06	3.58	.84		
24. บอกชื่อตัวเองได้	2.68	1.24	3.58	.79		
25. รู้จักเพศของตนเอง	2.62	1.23	3.61	.61		
ด้านภาษา						
26. ดูภาพคนแล้วบอก ลักษณะท่าทางได้	2.38	1.09	3.32	.74	-9.81	.000
27. รู้จักใช้คำที่หมายถึง ของหลายอย่าง	1.71	.78	3.44	.96		
28. รู้จักสิ่งของในภาพที่ กำหนดอย่างน้อย 8 อย่าง	2.80	1.10	3.41	.84		
29. บอกชื่อเพศได้ถูกต้อง	2.38	1.20	3.76	.54		
30. ตอบคำถามที่กำหนด ได้	2.63	1.08	3.68	.54		
31. ทำตามคำสั่งที่บอก ทิศทางได้ถูกต้อง 2 อย่าง ขึ้นไป	2.70	1.15	3.34	.92		
ด้านสังคม						
32. กินอาหารเองได้ไม่หก เลอะเทอะ	2.50	.83	3.44	.73	-8.803	.000
33. รินน้ำจากเหยือกได้	3.15	.85	3.49	.73		
34. ใส่รองเท้าตะได้เอง	3.52	.78	3.49	.90		
35. ใส่เสื้อที่ไม่มีกระดุมได้ เอง	1.89	1.08	3.35	.83		
36. เข้าใจการถึงรอบของ ตัวเอง เช่น การเข้าคิว	1.67	.99	3.44	.729		



ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 2 ปีถึง 3 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
37. รู้จักจังหวะของ เสียงเพลงและทำตาม จังหวะต่างๆได้			3.49	.73		
38 ล้างหน้า ล้างมือได้เอง	2.98	1.21				
39 เล่นบทบาทสมมติตาม จินตนาการ พฤติกรรม	3.06	.87	3.49	.90		
41. อยู่ไม่นิ่ง (เคลื่อนไหว ตลอดเวลา)	2.34	1.24	3.35	.83	-12.863	.000
41. ง่ายต่อการถูกชักจูง	3.07	1.05	3.69	.46		
42. ไม่ค่อยมีสมาธิในการ เล่น	2.31	1.05	3.63	.49		
43. อารมณ์เสียง่าย	2.71	.97	3.60	.56		
44. อารมณ์รุนแรง	2.70	1.03	3.60	.56		
45. ไม่ชอบการรอคอย	2.67	1.11	3.53	.57		
46. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น	2.55	1.07	3.53	.57		
47. รู้จักปลอบผู้อื่นเมื่อ ผู้อื่นร้องไห้	2.96	1.20	3.54	.57		
48. รู้จักช่วยผู้อื่นที่ได้รับ บาดเจ็บ	2.58	1.11	3.39	.91		
49. ไม่มีความสุขเหมือน เพื่อนๆ	2.26	1.17	3.56	.57		
50. ไม่สดชื่น แจ่มใส	1.78	.96	3.45	.57		
51. ซักกลัว รวมทั้งกลัวคน แปลกหน้า	2.67	1.09	3.58	.49		
52. วิดกกังวลอยู่เสมอ	1.81	.83	2.81	1.31		
53. ตื่นเต้นง่าย	2.35	1.05	3.92	.26		



ตารางที่ 4.29 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 2 ปีถึง 3 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
54. ต่อด้าน	2.54	1.07	2.49	1.27		
55. การลงโทษไม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง	2.55	.94	2.91	1.43		
56. โน้มนำเมื่อไม่พอใจ (แสดงอาการโมโหทันทีเมื่อไม่พอใจ)	2.86	.98	3.81	.51		
57. มีอารมณ์โกรธง่าย	2.97	.87	2.65	1.09		
58. ชอบตะคอกผู้อื่น (เมื่อไม่พอใจจะระบายความโกรธด้วยการทำร้ายผู้อื่น)	2.63	1.18	3.79	.43		
59. ร้องไห้บ่อย	2.74	1.01	3.61	.61		
60. ชอบฟังปาฐ์ใหญ่	3.02	.87	3.64	.56		
61. ขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ	2.72	1.01	3.65	.62		
62. ไม่พอใจหากถูกแยกจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	2.78	1.03	3.08	1.05		

แบบวัดพัฒนาการในเด็กอายุมากกว่า 3 ปี ถึง 5 ปี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว 7 ข้อ พัฒนาการด้านสติปัญญา 14 ข้อ พัฒนาด้านภาษา 8 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม 4 ข้อ และพัฒนาการด้านพฤติกรรม 33 ข้อ โดยให้เด็กทดสอบด้วยเครื่องมือวัดพัฒนาการที่สร้างแล้วสังเกตว่าเด็กทำได้หรือไม่ หากเด็กทำไม่ได้เลยให้คะแนนเท่ากับ 1 เด็กทำได้ดีมากให้คะแนนเท่ากับ 4 หลังการอบรม ในระยะที่ 2 เด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี มีพัฒนาการรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .001$ รวมถึงด้านปัญหาพฤติกรรม ยกเว้นด้านการเคลื่อนไหว ดังตารางที่ 4.30 4.31 และ 4.32



ตารางที่ 4.30 คะแนนพัฒนาการรายด้านในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี ระยะที่ 1 (n=132)

ด้าน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย
				มาตรฐาน	รายชื่อ
ด้านการเคลื่อนไหว	13.00	28.00	22.67	3.5436	3.23
ด้านภาษา	8.00	31.00	20.77	4.2575	2.59
ด้านสังคม	5.00	16.00	11.01	2.3752	2.75
ด้านสติปัญญา	21.00	49.00	32.54	5.9657	2.32
ด้านพฤติกรรม	38.00	96.00	62.33	13.6894	1.88

ตารางที่ 4.31 คะแนนพัฒนาการรายด้านในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี ระยะที่ 2 (n=140)

ด้าน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย
				มาตรฐาน	รายชื่อ
ด้านการเคลื่อนไหว	13.00	28.00	22.31	3.56	3.19
ด้านภาษา	13.00	32.00	28.09	3.12	3.51
ด้านสังคม	5.00	16.00	13.90	2.12	3.48
ด้านสติปัญญา	32.00	56.00	50.04	3.98	3.57
ด้านพฤติกรรม	84.00	129.00	112.92	8.16	3.39

ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายชื่อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
ด้านการเคลื่อนไหว						
1. เดินสลับเท้าขึ้นลงบันได	3.12	.70	2.44	1.20	.85	.39
โดยไม่ต้องเกาะ						
2. กระโดดขาเดียวได้ 8	3.14	.80	3.03	.88		
วินาที						
3. วิ่ง ยืนหรือกระโดดข้าม	3.35	.68	3.01	1.19		
แผ่นไม้ได้						
4. ขว้างลูกบอลโดยยกมือสูง	3.49	.59	2.90	1.15		
5. ยืนขาเดียวได้นาน 4-8	3.29	.71	3.66	.58		
วินาที						



ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
6.เดินบนแผ่นกระดานกว้าง 6 ซม ไม่หล่นเลย	3.40	.63	3.66	.62		
7. หยิบข้าวสารใส่ขวดที่ ละเม็ดได้ 10 เม็ด ในเวลา 20 วินาที	2.94	.70	3.61	.76		
ด้านสติปัญญา						
8. เลียนแบบวางก้อนไม้เป็น รูปประตู	2.04	.68	3.19	.91	-26.123	.000
9. ต่อก้อนไม้ทำชั้นบันไดได้ 2 ชั้น	2.07	.75	3.47	.77		
10. วาดรูปคนที่มีส่วนของ ร่างกายครบถ้วน	1.54	.68	3.58	.71		
11. วาดรูปสามเหลี่ยมเหมือน แบบได้	1.75	.83	3.64	.69		
12. ต่อเติมรูปคนที่ไม่สมบูรณ์ ได้ 7 แห่ง	1.94	.82	3.69	.63		
13. นับเลขและสิ่งของได้ ถูกต้องถึงจำนวน 10 อย่าง	2.78	.93	3.61	.71		
14. บอกน้ำหนักวัตถุว่าหนัก เบากว่ากันได้ถูกต้อง 4 อย่าง (จาก 5 อย่าง)	2.48	.78	3.71	.57		
15. พับกระดาษตามแบบได้	1.54	.63	3.75	.52		
16. วาดรูปกากบาทได้	2.40	.93	3.75	.58		
17. ซักถาม "ทำไม"	2.69	.93	3.85	.46		
18. ล้างหน้าได้เอง	2.86	.73	3.92	.34		
19. แปรงฟันเองได้	2.83	.71	3.52	.73		



ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
20. บอกขนาด ใหญ่ เล็ก ยาว สั้น ได้	3.11	.71	3.33	.82		
21. ไม่ปัสสาวะรดที่นอน ด้านภาษา	2.34	1.11	3.00	1.13		
22. รู้จักเหรียญสลึงห้าสิบบาท สตางค์ เหรียญบาท และห้าบาท	2.30	.91	3.36	.79	-15.495	.000
23. นับ 1-10 ได้	3.02	.99	3.59	.708		
24. รู้จักสีทุกสี (7 สี)	2.39	.81	3.50	.75		
25. อธิบายภาพวิจารณ์เพิ่มเติมได้ ตามจินตนาการ	2.00	.85	3.57	.66		
26. รู้จักและเข้าใจ ความหมายของคำบุพบทที่บอกทิศทาง เช่น ในข้างหลัง ข้างหน้า เป็นต้น	2.92	.71	3.48	.68		
27. ทำตามคำสั่งที่กำหนดได้ 3 อย่าง	3.29	.73	3.56	.69		
28. บอกชื่อตนเองได้	2.98	.88	3.51	.58		
29. บอกอายุตนเองได้ ด้านสังคม	1.89	.84	3.50	.67		
30. แต่งตัวและถอดเสื้อผ้าได้ โดยไม่ต้องช่วยเหลือ	2.82	.82	3.51	.77	-10.64	.000
31. เวลาพูดคุย จะถาม ความหมายของคำต่างๆ	2.87	.65	3.46	.78		
32. เวลาเล่นจะแต่งตัวใช้เสื้อผ้าแบบผู้ใหญ่	2.33	.89	3.48	.68		



ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	T	sig
33. ล้างหน้า ล้างมือ และ แปรงฟันได้เอง	2.97	.71	3.44	.73		
พฤติกรรม			3.55	.71		
34. อยู่ไม่นิ่ง (เคลื่อนไหว ตลอดเวลา)	3.27	.61			-34.87	.000
35. อารมณ์เสื่อง่าย	2.43	.88	3.56	.58		
36. รับประทานอาหารยาก	2.25	.97	3.48	.68		
37. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น	2.26	.75	3.44	.73		
38. เมื่อผู้อื่นทำสกปรก จะรีบ ทำความสะอาด	2.06	.77	3.55	.71		
38. เมื่อมีการทะเลาะ จะเข้า ไประงับการวิวาท	2.08	.84	3.58	.58		
40. เมื่อผู้อื่นทำของตก จะ เข้าไปช่วยหยิบให้	2.32	.79	3.58	.58		
41. รู้จักปลอบผู้อื่นเมื่อผู้อื่น ร้องไห้	2.35	.93	3.61	.52		
42. ชักชวนให้ผู้อื่นเล่นด้วย	2.97	.72	3.59	.52		
43. ช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บ	1.98	.81	3.63	.55		
44. รู้จักชมเชยผู้อื่น	2.20	.84	3.56	.55		
45. ไม่สดชื่น แจ่มใส	1.72	.81	3.53	.54		
46. ไม่มีความสุขเหมือน เพื่อนๆ	1.59	.65	3.64	.56		
47. โมโหง่าย	2.21	.89	3.59	.54		
48. วิดกกังวล	1.59	.67	3.05	1.03		
49. ร้องไห้บ่อย	2.13	.86	3.55	.55		
50. ตื่นเต้นตกใจง่าย	1.91	.87	3.56	.55		



ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
51. ชอบทะเลาะ หรือมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนเสมอ	1.85	.87	3.61	.54		
52. รู้สึกไม่สนุกสนาน	1.47	.55	2.57	1.30		
53. ชอบทำร้ายผู้อื่น	1.54	.67	3.51	.76		
54. มักจะคุกคามผู้อื่น	1.45	.63	3.26	1.03		
55. ชอบทำให้ผู้อื่นกลัว	1.57	.76	2.44	1.20		
56. ชอบตะตอยผู้อื่น หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น	1.68	.79	3.03	.88		
57. เมื่อไม่ชอบบางคน จะทำให้คนอื่นเกลียดคนนั้นด้วย	1.52	.79	3.01	1.19		
58. ชอบแกล้งคนอื่น	1.63	.78	2.90	1.15		
59. ชอบทำร้ายลับหลังผู้อื่น	1.35	.58	3.66	.58		
60. ชอบทำลายข้าวของผู้อื่น	1.46	.85	3.66	.62		
61. ขโมยของในบ้าน	1.17	.52	3.61	.76		
62. ชอบทำลายข้าวของในบ้านตนเอง	1.47	.84	3.19	.91		
63. มักพูดโกหก	1.48	.73	3.47	.77		
64. ขโมยของผู้อื่น	1.26	.50	3.58	.71		
65. ง่ายต่อการถูกชักจูง	2.11	.86	3.64	.69		
66. ไม่ค่อยมีสมาธิในการเล่น	1.67	.77	3.69	.63		

4.6 บทเรียนจากโครงการวิจัย

จากข้อมูลเชิงประจักษ์และทัศนะของแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้ศึกษาในการจัดทำโครงการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสรุปบทเรียนจากโครงการได้ดังนี้



ตารางที่ 4.32 คะแนนพัฒนาการรายข้อในเด็กอายุมากกว่า 3 ปีถึง 5 ปี (ต่อ)

รายการ	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2		Independent T test	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	T	sig
	มาตรฐาน		มาตรฐาน			
51. ชอบทะเลาะ หรือมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนเสมอ	1.85	.87	3.61	.54		
52. รู้สึกไม่สนุกสนาน	1.47	.55	2.57	1.30		
53. ชอบทำร้ายผู้อื่น	1.54	.67	3.51	.76		
54. มักจะคุกคามผู้อื่น	1.45	.63	3.26	1.03		
55. ชอบทำให้ผู้อื่นกลัว	1.57	.76	2.44	1.20		
56. ชอบตะต่อยผู้อื่น หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น	1.68	.79	3.03	.88		
57. เมื่อไม่ชอบบางคน จะทำให้คนอื่นเกลียดคนนั้นด้วย	1.52	.79	3.01	1.19		
58. ชอบแกล้งคนอื่น	1.63	.78	2.90	1.15		
59. ชอบทำร้ายลับหลังผู้อื่น	1.35	.58	3.66	.58		
60. ชอบทำลายข้าวของผู้อื่น	1.46	.85	3.66	.62		
61. ขโมยของในบ้าน	1.17	.52	3.61	.76		
62. ชอบทำลายข้าวของในบ้านตนเอง	1.47	.84	3.19	.91		
63. มักพูดโกหก	1.48	.73	3.47	.77		
64. ขโมยของผู้อื่น	1.26	.50	3.58	.71		
65. ง่ายต่อการถูกชักจูง	2.11	.86	3.64	.69		
66. ไม่ค่อยมีสมาธิในการเล่น	1.67	.77	3.69	.63		

4.6 บทเรียนจากโครงการวิจัย

จากข้อมูลเชิงประจักษ์และทัศนะของแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้ศึกษาในการจัดทำโครงการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสรุปบทเรียนจากโครงการได้ดังนี้



1. เป้าหมายของการพัฒนา หากนำมาสู่การปฏิบัติจริงและมีการนิเทศติดตามที่เป็นรูปธรรมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติที่เพิ่มประสิทธิภาพได้
2. การทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จะทำให้เกิดความมั่นใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การที่จะพัฒนาตำบลให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้า ทุกส่วนเป็นหน่วยขับเคลื่อนที่สำคัญ โดยแกนนำต้องเป็นแบบอย่าง ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดความมั่นใจในการทำงาน
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ต้องอาศัยเวลา เทคนิควิธี และมีกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และรูปแบบของการพัฒนาในเนื้อหาต่างๆ สามารถใช้กลยุทธ์หลักเป็นฐานในการพัฒนาได้
4. บุคลากรหลักในโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลง หากมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาร่วมกัน อุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นจะสามารถหาทางออกได้
5. การมีบุคลากรนอกตำบลไปร่วมทำงาน ทำให้ตำบลประเมินตนเองได้ชัดเจนและมั่นใจในการทำงานเพิ่มขึ้น โครงการร่วมมือทั้งภายในและภายนอกจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา



บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กในชุมชนชนบทอีสาน

การเลือกพื้นที่วิจัยใช้วิธีเจาะจงตามโครงการ คือ ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย เนื่องจากเป็นพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียงห่างจาก อำเภอเมือง 12 กิโลเมตร ประชากรในพื้นที่ทั้ง 23 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้นประมาณ 7,114 คน

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมโครงการต่อเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน และชาวบ้าน เพื่อแจ้งผลการวิจัย ระยะที่ 1

3. ประกาศหาแกนนำในการส่งเสริมการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 5 คน ซึ่งมีจุดประสงค์ ดังนี้

3.1 เป็นผู้ประสานงาน และจัดประชุมเพื่อให้ชาวบ้านร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลเด็กโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 ถ่ายทอดความรู้พื้นฐานและแนวปฏิบัติทางด้านการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายและชุมชนของตนเอง

3.3 เป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความร่วมมือกับ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในการติดตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศักยภาพการดูแลเด็ก

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กระทำได้จัดประชุมผู้นำในตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 49 คน ที่ประชุมได้มีมติจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กประจำตำบล จำนวน 23 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านละ 1 คน เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กในตำบลขามเรียง

แกนนำและคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กได้จัดทำแผนงาน ได้ข้อสรุปดังนี้ จะมีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง มีการจัดทำแผนประจำปี ที่ประชุมได้พัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และอบรมแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กรวม 5 ครั้ง



ผลการวิจัย พบว่า

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ซึ่งมีอำนาจในการบริหารงานทั้งหมดของตำบล และมีอำนาจในการบริหารงบประมาณของตนเอง การพัฒนาการครอบครัวจะสามารถบรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ถ้ารัฐส่งเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยการให้ความรู้ คณะทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบลให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสัมพันธภาพ ส่วนตัวระหว่างเจ้าหน้าที่กับครัวเรือนถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก

ศักยภาพในการเลี้ยงดูเด็กหลังการอบรม ทั้งผู้นำและผู้ดูแลเด็กต่างยอมรับว่า ขณะนี้ ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่กันมากขึ้น ถึงแม้จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกัน หาวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน และมีส่วนในการจัดโครงการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากขึ้น แต่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้านลดลง แต่ก็ยังมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และตนเองยังคงให้ความร่วมมือในการพัฒนาตำบลต่อไป ด้านทัศนคติในการเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ผู้เลี้ยงดูมีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงดูเด็ก

ผลกระทบของการอบรมของแกนนำและคณะกรรมการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กต่อพัฒนาการเด็ก วัย 0-5 ปี จำนวน 362 คน พบว่า ผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก พบว่า พัฒนาการเด็กวัย 0-5 ปี มี พัฒนาการดีกว่าระยะที่ 1 ในทุกด้าน ยกเว้น ด้านการเคลื่อนไหวในเด็ก 0-1 ปี และ 3-5 ปี อีกทั้ง ในเด็กวัย 2-3 ปี และ 3-5 ปี พบว่าเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ผลจากพัฒนาศักยภาพการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนครั้งนี้สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมอื่นของหมู่บ้านและตำบลต่อไป ทำให้ชาวบ้านยอมรับว่าหมู่บ้าน ของตนยังต้องพัฒนาด้านสังคมอีกมาก

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำวิธีการดำเนินการวิจัยไปใช้พัฒนาบุคคลอื่นในเนื้อหาที่เป็นความต้องการของ ประชากรในตำบล
2. รูปแบบการพัฒนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประชากรในตำบลอื่นๆได้

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนก็ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารด้วย ซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่



1. การเพิ่มคุณค่าของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้มองเห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา ถึงแม้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจ ลดความขัดแย้งของประชาชน
3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง
4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้ว เขาก็ยอมรับความต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่ม การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจเป็นไปได้
6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ
7. การคาดคะเนความหวังกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน



ภาคผนวก



ชื่อ.....นามสกุล..... เลขที่.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....บ้าน.....
เขตสถานีอนามัย.....
เด็กชื่อ.....

แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง

ขอให้ท่านอ่านคำถาม และตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยคำตอบของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและไม่มีการตัดสินว่าถูกหรือผิด และจะถือเป็นความลับ

แบบสอบถามประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปจำนวน 15 ข้อ

การตอบแบบสอบถามให้ตอบทุกข้อ โดยการกรอก \surd ลงในช่องว่างที่ต้องการ
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุปี

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

ไม่ได้เรียนหนังสือ ประถมศึกษา (ป1-ป6)
 มัธยมศึกษา (ม1-ม6) ประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรืออนุปริญญา
 ปริญญาตรี อื่นๆ ระบุ.....

4. ศาสนา

พุทธ อิสลาม
 คริสต์ อื่นๆ ระบุ.....

5. สถานภาพสมรส

โสด ม่าย หย่า
 คู่อยู่ด้วยกัน คู่แยกกัน

6. อาชีพ

ไม่มีอาชีพ ค้าขาย
 พ่อบ้าน/แม่บ้าน รับจ้าง
 ข้าราชการบำนาญ ทำไร่ ทำสวน



ทำานา ข้าราชการ

อื่นๆ ระบุ.....

7. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งที่เป็นเงินและสินทรัพย์)

- ต่ำกว่า 2,000 บาท 2,001-4,000 บาท
 4,001-6,000 บาท 6,001-8,000 บาท
 8,001-10,000 บาท 10,001 บาท ขึ้นไป
 ไม่มีรายได้

8. ลักษณะครอบครัว

- ประกอบด้วย พ่อแม่และลูก ประกอบด้วยญาติพี่น้องและญาติตายาย

9. จำนวนบุตร.....คน

10. สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามกับเด็ก

- พ่อ แม่
 ลูกพี่ น้อง
 พี่หรือน้อง อื่นๆ ระบุ.....

11. จำนวนสมาชิกที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปีคน

ส่วนที่ 2 ทักษะคิดต่อการเลี้ยงดูเด็ก

รายการ	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลยมากที่สุด
1. เด็กอายุ 3-5 ขวบจะพยายามเลียนแบบพ่อแม่					
2. การหาคนมาเลี้ยงลูกที่บ้านดีกว่าการเอาไปฝากตามศูนย์เลี้ยงเด็ก					
3. การเลี้ยงลูกเป็นการลงทุนระยะยาว					
4. พ่อแม่เลี้ยงลูกเมื่อเด็ก ลูกต้องเลี้ยงพ่อแม่เมื่อแก่					
5. การที่พ่อแม่มีเวลาอบรมลูกน้อยทำให้ลูกมีพฤติกรรมไม่ดีเมื่อโตขึ้น					
6. การที่เด็กดูทีวีมากเกินไปมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก					



รายการ	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลยมากที่สุด
7. ถ้าพ่อแม่มีบทบาทในการเลี้ยงลูก พ่อแม่จะถ่ายทอดลักษณะต่างๆให้ลูกได้					
8. ในฐานะพ่อแม่ เรามีสิทธิกำหนดอนาคตของลูกได้					
9. การที่เด็กเติบโตเป็นคนไม่ดีเพราะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี					
10. พ่อ แม่ควรตอบคำถามเรื่องเพศแก่ลูกเมื่อลูกโตแล้ว					
11. การมีลูกหลายคนทำให้เป็นภาระในการเลี้ยงดูมากขึ้น					
12. สังคมภายนอกมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็ก					
13. ที่ปรึกษาที่ดีที่สุดของแม่ในการเลี้ยงลูกคือพ่อ					
14. การให้ลูกกินนมจากขวดเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกลดน้อยลง					
15. การฝึกลูกเรื่องการขับถ่ายตั้งแต่เล็กนั้นเป็นสิ่งไม่จำเป็น					
16. เด็กเล็กสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้ใหญ่ได้เสมอ					
17. การที่ลูกไม่ยอมกิน/ไปโรงเรียนเป็นการเรียกร้องความสนใจ					
18. ผู้ใหญ่ควรรับฟังความคิดของเด็ก					



รายการ	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลยมากที่สุด
19. เมื่อลูกมีปัญหา แต่พ่อแม่ไม่สนใจอาจทำให้ลูกทำตัวไม่ดีได้					
20. เด็กเล็กทำผิดเพราะยังไม่มีเหตุผล					
21. การอดทนต่อเสียงร้องไห้ของเด็กดีกว่าการตามใจ					
22. การรักษาสัญญากับลูกเป็นเรื่องไม่สำคัญ					
23. การเลี้ยงลูกที่ถูกต้องคือการให้ลูกพบแต่ความสมหวังทุกอย่าง					
24. เด็กที่เข้ากับพ่อแม่ได้ดีก็จะเข้ากับเพื่อนดีด้วย					
25. การไปโรงเรียนครั้งแรกเป็นเรื่องใหญ่สำหรับเด็ก					
26. การที่เด็กทำผิดแล้วถูกซ้ำเติมจากผู้ใหญ่จะเป็นการทำลายจิตใจของเด็กมากขึ้น					
27. การบังคับเด็กให้ทำตามความคิดของผู้ใหญ่เป็นสิ่งจำเป็น					
28. เด็กจะแก้ปัญหาตัวเองได้ง่ายขึ้นถ้าเด็กอยู่กับครอบครัวที่มีความสุข					
29. การที่พ่อแม่มีสุขภาพจิตดี จะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดีด้วย					



ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

ชุมชนของท่าน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านร่วมกัน					
2. สามารถบอกถึงสิ่งที่มีผลต่อการทำงานร่วมกันได้					
3. ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย					
4. มีส่วนในการจัดโครงการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น					
5. ช่วยในสิ่งที่จำเป็นซึ่งกันและกัน					
6. หาวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน					
7. ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรในหมู่บ้านเพื่อทำให้การทำงานบรรลุผล					
8. แต่ละคนทำกิจกรรมหลายอย่างเพื่อชุมชน					
9. มีการติดต่อสื่อสารกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น					

ส่วนที่ 4 ประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้นำชุมชน

ผู้นำของท่าน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. รับผิดชอบเพื่อชุมชน					
2. สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน					
3. ให้การส่งเสริมศักยภาพแก่คนในชุมชน					
4. ติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ					
5. พัฒนาการติดต่อสื่อสารแก่ชุมชน					
6. เชื่อถือได้					
7. สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย					
8. แก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน					
9. ประสานความคิดเห็นและแหล่งประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน					
10. หากคนในชุมชนที่มีประสิทธิภาพมาทำงานเพื่อชุมชน					



ส่วนที่ 5 ความรู้สึกต่อการทำงานในชุมชนของท่าน

ท่านรู้สึก	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. อบอุ่น					
2. ได้รับความช่วยเหลือโดยคนในชุมชน					
3. ไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่					
4. เพิ่มศักยภาพของตนเอง					
5. พัฒนาทักษะใหม่ๆ					
6. ได้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์					
7. ทำให้รู้กฎหมาย และระเบียบต่างๆ					
8. พัฒนาความสัมพันธ์กับคนในชุมชน					
9. ช่วยเหลือชุมชน					
10. ได้รับเงินเพิ่มขึ้น					



แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 0-ก่อน1 ปี

ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....

เขตสถานีอนามัย.....

ชื่อผู้เลี้ยงดู.....ความสัมพันธ์กับเด็ก.....

ข้อมูลของเด็ก

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุปี.....เดือน.....วัน

3. น้ำหนัก.....กก ส่วนสูง.....เมตร

4. คลอด ปกติ ไม่ปกติ (ระบุ.....)

5. น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม

6. โรคประจำตัว.....

รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้ดี	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
การเคลื่อนไหว				
1. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 45 องศา				
2. เมื่อนอนคว่ำ สามารถชูคอได้				
3. ตั้งหัวได้เมื่อจับให้นั่ง				
4. หันหน้าตามการเคลื่อนไหวของวัตถุ				
5. พยายามค้นหาแหล่งเสียง				
6. ชันคอได้				
7. จับให้นั่งได้				
8. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 90 องศา				
9. จับของด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ				
10. ทำท่าคืบ				
11. ศีรษะตั้งตรงเมื่ออยู่ในท่านั่ง				



เลขที่.....

แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 0-ก่อน1 ปี

ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....

เขตสถานีอนามัย.....

ชื่อผู้เลี้ยงดู.....ความสัมพันธ์กับเด็ก.....

ข้อมูลของเด็ก

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุปี.....เดือน.....วัน

3. น้ำหนัก.....กก ส่วนสูง.....เมตร

4. คลอด ปกติ ไม่ปกติ (ระบุ.....)

5. น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม

6. โรคประจำตัว.....

รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
การเคลื่อนไหว				
1. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 45 องศา				
2. เมื่อนอนคว่ำ สามารถชูคอได้				
3. ตั้งหัวได้เมื่อจับให้นั่ง				
4. หันหน้าตามการเคลื่อนไหวของวัตถุ				
5. พยายามค้นหาแหล่งเสียง				
6. ชันคอได้				
7. จับให้นั่งได้				
8. เมื่อนอนคว่ำสามารถยกหัวได้ 90 องศา				
9. จับของด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ				
10. ทำท่าคืบ				
11. ศีรษะตั้งตรงเมื่ออยู่ในท่านั่ง				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
12. ถือข้อมือเดียว				
13. ถ้ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่ง				
14. พลิกคว่ำ และพลิกหงายได้				
15. นั่งได้เองโดยไม่ต้องมีคนช่วย				
16. คลาน				
17. เกาะยืนโดยการเกาะราวหรือสิ่งของได้				
การใช้ภาษา				
18. คุยอ้อแอ้				
19. ออกเสียง พ่อ แม่ ได้				
20. พุดหมำๆ ได้				
21. เลียนเสียงพุด				
22. พุดเป็นคำที่มีความหมาย เช่น พ่อ แม่				
ด้านสังคม				
23. สบตา				
24. ยิ้มตอบ				
25. สนใจสิ่งแวดล้อม				
26. ส่งเสียงอ้ออาเมื่อได้ยินเสียง				
27. ตบมือ				
28. ยกแขนให้ข้อม				
29. โหมเข้าหาคน				
30. เล่นจ๊ะเอ๋				
31. ทำตามคำสั่งง่ายๆได้				
32. มองตามคนที่รู้จัก หรือคนที่เคลื่อนไหว				
33. รู้จักชื่อตัวเอง				
ด้านอารมณ์				
34. มองของที่มีสีสัน				
35. สนใจของที่เคลื่อนไหวได้นาน				
36. สนใจสิ่งต่างๆได้นาน				
37. จำหน้าแม่ได้				



แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1 ปีเต็ม-ก่อน 2 ปี

ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....

เขตสถานีอนามัย.....

ชื่อผู้เลี้ยงดู.....ความสัมพันธ์กับเด็ก.....

ข้อมูลของเด็ก

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุปี.....เดือน.....วัน

3. น้ำหนัก.....กก ส่วนสูง.....เมตร

4. คลอด ปกติ ไม่ปกติ (ระบุ.....)

5. น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม

6. โรคประจำตัว.....

รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้ดี	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
เคลื่อนไหว				
1. เกาะเดินได้				
2. ถือแก้วน้ำได้				
3. ดื่มน้ำได้เอง				
4. เดิน				
5. วิ่ง				
6. ยืน				
7. ปีนและขึ้นลงบันได				
8. กระโดด				
9. รับและส่งลูกบอล				
10. ถีบจักรยาน 3 ล้อ				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
11. ต่อก่อนไม้ 2-4 อัน				
12. บันดินน้ำมันเป็นลูกกลมๆ				
13. ตัดกระดาษเส้นได้				
ด้านสังคม				
14. ขีดเขียนเป็นเส้นๆได้				
15. แสดงความต้องการจับถ่ายได้				
16. ทำความสะอาดร่างกาย				
17. บอกข้อมูลส่วนตัว				
18. โบกมือบ้ายบาย				
19. ตักอาหารกินเองได้				
20. แต่งตัวเองได้				
ด้านภาษา				
21. พูดเป็นคำที่มีความหมาย เช่น พ่อ แม่				
22. ชี้ส่วนของร่างกายได้				
23. พูดได้อย่างเข้าใจความหมาย				
24. พูดได้ 2-3 คำ				
25. ทำตามคำสั่งได้				
26. บอกว่าต้องจะอิ หรือจี้ได้				
27. เลียนเสียงคนอื่น				
28. รู้จักขอ				
ด้านสติปัญญา				
29. รู้จักสีอย่างน้อย 3 สี				
30. บอกความแตกต่างของน้ำหนักได้				
31. ชี้ ตา จมูก ถูกต้อง				
32. ขีดเขียนเป็นเส้น				
33. ดูภาพคนบอกท่าทางได้				
34. เรียกชื่อสิ่งต่างๆ เช่น จิว หมา				



แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 2-3 ปี

ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน.....

เขตสถานีอนามัย.....

ชื่อผู้เลี้ยงดู.....ความสัมพันธ์กับเด็ก.....

ข้อมูลของเด็ก

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุปี.....เดือน.....วัน

3. น้ำหนัก.....กก ส่วนสูง.....เมตร

4. คลอด ปกติ ไม่ปกติ (ระบุ.....)

5. น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม

6. โรคประจำตัว.....

7. ผากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

 ผาก ไม่ผาก เพราะ.....

8. ได้รับการฉีดวัคซีน

 ครบ ไม่ครบ เพราะ.....

รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้ดี	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
การเคลื่อนไหว				
1. เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้				
2. ดึงสามล้อได้คล่อง				
3. ยืนขาเดียวได้				
4. หยิบลูกกวาดใส่ขวดได้ (10เม็ด/30วินาที)				
5. ยืนขาเดียวได้ 2 วินาที				
6. เดินบนกระดานแผ่นเดียวได้				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
การปรับตัวและด้านสติปัญญา				
7. ต่อก่อนไม้สูงได้ (อย่างน้อย9ก้อน)				
8. ต่อก่อนไม้เป็นรูปสะพานได้				
9. ระบายสีในช่องว่างได้				
10. วาดภาพแล้วบอกได้ว่ารูปอะไร				
11. เมื่อให้ดูภาพคนที่ไม่สมบูรณ์จะบอกส่วนที่ขาดหายไปได้				
12. เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้				
13. เขียนรูปกากบาทได้				
14. รู้จักสีอย่างน้อย 3 สี				
15. จัดรูปเหลี่ยมใส่ช่องได้ถูกต้องตามแบบ				
16. พูดยตามตัวเลขได้ 3 หลัก				
17. ใช้ภาษาพูดเป็นประโยคได้ 6-7 คำติดกัน				
18. รู้ความแตกต่างของน้ำหนัก				
19. เรียกชื่อสิ่งต่างๆได้				
20. ตักอาหารกินเองได้				
51. ชักถาม "อะไร" ได้				
22. ร้องเพลงสั้นๆได้				
23. แปรงฟันได้				
24. บอกชื่อตัวเองได้				
25. รู้จักเพศของตนเอง				
ด้านภาษา				
26. ดูภาพคนแล้วบอกลักษณะท่าทางได้				
27. รู้จักใช้คำที่หมายถึงของหลายอย่าง				
28. รู้จักสิ่งของในภาพที่กำหนดอย่างน้อย 8 อย่าง				
29. บอกชื่อเพศได้ถูกต้อง				
30. ตอบคำถามที่กำหนดได้				
31. ทำตามคำสั่งที่บอกทิศทางได้ถูกต้อง 2 อย่างขึ้นไป				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
ด้านสังคม				
32. กินอาหารเองได้ไม่หกเลอะเทอะ				
33. รินน้ำจากเหยือกได้				
34. ใส่รองเท้าตัวเอง				
35. ใส่เสื้อที่ไม่มีกระดุมตัวเอง				
36. เข้าใจการถึงรอบของตัวเอง เช่น การเข้าคิว				
37. รู้จักจังหวะของเสียงเพลงและทำตามจังหวะต่างๆได้				
38. ล้างหน้า ล้างมือตัวเอง				
39. เล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการ				
พฤติกรรม				
41. อยู่ไม่นิ่ง (เคลื่อนไหวตลอดเวลา)				
41. ง่ายต่อการถูกชักจูง				
42. ไม่ค่อยมีสมาธิในการเล่น				
43. อารมณ์เสื่อง่าย				
44. อารมณ์รุนแรง				
45. ไม่ชอบการรอคอย				
46. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น				
47. รู้จักปลอบผู้อื่นเมื่อผู้อื่นร้องไห้				
48. รู้จักช่วยผู้อื่นที่ได้รับบาดเจ็บ				
49. ไม่มีความสุขเหมือนเพื่อนๆ				
50. ไม่สดชื่น แจ่มใส				
51. ซ้ำกั้ว รวมทั้งกั้วคนแปลกหน้า				
52. วิตกกังวลอยู่เสมอ				
53. ตื่นเต้นง่าย				
54. ต่อต้าน				
55. การลงโทษไม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง				
56. โมโหง่ายเมื่อไม่พอใจ(แสดงอาการโมโหทันทีเมื่อไม่พอใจ)				
57. มีอารมณ์โกรธง่าย				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
58. ชอบตะตอยผู้อื่น (เมื่อไม่พอใจจะระบายความโกรธด้วยการทำร้ายผู้อื่น)				
59. ร้องไห้บ่อย				
60. ชอบฟังพญาผู้ใหญ่				
61. ขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ				
62. ไม่พอใจหากถูกแยกจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง				



แบบวัดพัฒนาการเด็กอายุ 3ปีขึ้นไป-5ปีเต็ม

ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน.....

เขตสถานีอนามัย.....

ชื่อผู้เลี้ยงดู.....ความสัมพันธ์กับเด็ก.....

ข้อมูลของเด็ก

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุปี.....เดือน.....วัน

3. น้ำหนัก.....กก ส่วนสูง.....เมตร

4. คลอด ปกติ ไม่ปกติ (ระบุ.....)

5. น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม

6. โรคประจำตัว.....

7. ผากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผาก ไม่ผาก เพราะ.....

8. ได้รับการฉีดวัคซีน

ครบ ไม่ครบ เพราะ.....

รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้ดี	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
ด้านการเคลื่อนไหว				
1. เดินสลับเท้าขึ้นลงบันไดโดยไม่ต้องเกาะ				
2. กระโดดขาเดียวได้ 8 วินาที				
3. วิ่ง ยืนหรือกระโดดข้ามแผ่นไม้ได้				
4. ขว้างลูกบอลโดยยกมือสูง				
5. ยืนขาเดียวได้นาน 4-8 วินาที				
6. เดินบนแผ่นกระดานกว้าง 6 ซม ไม่หกล้มเลย				



รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้ดี	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
7. หยิบข้าวสารใส่ขวดที่ละเม็ดได้ 10 เม็ด ในเวลา 20 วินาที				
ด้านสติปัญญา				
8. เขียนแบบวางก้อนไม้เป็นรูปประตู่				
9. ต่อก้อนไม้ทำชั้นบันไดได้ 2 ชั้น				
10. วาดรูปคนที่มีส่วนของร่างกายครบถ้วน				
11. วาดรูปสามเหลี่ยมเหมือนแบบได้				
12. ต่อเติมรูปคนที่ไม่สมบูรณ์ได้ 7 แห่ง				
13. นับเลขและสิ่งของได้ถูกต้องถึงจำนวน 10 อย่าง				
14. บอกน้ำหนักวัตถุว่าหนักเบาว่ากันได้ถูกต้อง 4 อย่าง (จาก 5 อย่าง)				
15. พับกระดาษตามแบบได้				
16. วาดรูปกากบาทได้				
17. ชักถาม "ทำไม"				
18. ล้างหน้าได้เอง				
19. แปรงฟันเองได้				
20. บอกขนาด ใหญ่ เล็ก ยาว สั้น ได้				
21. ไม่ปัสสาวะรดพื้นนอน				
ด้านภาษา				
22. รู้จักเหรียญสลึง ห้าสิบบสตางค์ เหรียญบาท และห้าบาท				
23. นับ 1-10 ได้				
24. รู้จักสีทุกสี (7 สี)				
25. อธิบายภาพวิจารณ์เพิ่มเติมได้ ตามจินตนาการ				
26. รู้จักและเข้าใจความหมายของคำบุพบทที่บอกทิศทาง เช่น ใน ข้างหลัง ข้างหน้า เป็นต้น				
27. ทำตามคำสั่งที่กำหนดได้ 3 อย่าง				
28. บอกชื่อตนเองได้				
29. บอกอายุตนเองได้				



รายการ	ทำได้ มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
ด้านสังคม				
30. แต่งตัวและถอดเสื้อผ้าได้โดยไม่ต้องช่วยเหลือ				
31. เวลาพูดคุย จะถามความหมายของคำต่างๆ				
32. เวลาเล่นจะแต่งตัวใช้เสื้อผ้าแบบผู้ใหญ่				
33. ล้างหน้า ล้างมือ และแปรงฟันได้เอง				
พฤติกรรม				
34. อยู่ไม่นิ่ง (เคลื่อนไหวตลอดเวลา)				
35. อารมณ์เสื่อง่าย				
36. รับประทานอาหารยาก				
37. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น				
38. เมื่อผู้อื่นทำสกปรก จะรีบทำความสะอาด				
38. เมื่อมีการทะเลาะ จะเข้าไประงับการวิวาท				
40. เมื่อผู้อื่นทำของตก จะเข้าไปช่วยหยิบให้				
41. รู้จักปลอบผู้อื่นเมื่อผู้อื่นร้องไห้				
42. ชักชวนให้ผู้อื่นเล่นด้วย				
43. ช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บ				
44. รู้จักชมเชยผู้อื่น				
45. ไม่สดชื่น แจ่มใส				
46. ไม่มีความสุขเหมือนเพื่อนๆ				
47. โมโหง่าย				
48. วิดกกังวล				
49. ร้องไห้บ่อย				
50. ตื่นเต้นตกใจง่าย				
51. ชอบทะเลาะ หรือมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนเสมอ				
52. รู้สึกไม่สนุกสนาน				
53. ชอบทำร้ายผู้อื่น				
54. มักจะคุกคามผู้อื่น				
55. ชอบทำให้ผู้อื่นกลัว				



รายการ	ทำได้ดี มาก	ทำได้	ทำได้ เล็กน้อย	ทำไม่ได้ เลย
56. ชอบตะแคงต่อผู้อื่น หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น				
57. เมื่อไม่ชอบบางคน จะทำให้คนอื่นเกลียดคนนั้นด้วย				
58. ชอบแก้แค้น				
59. ชอบทำร้ายลับหลังผู้อื่น				
60. ชอบทำลายข้าวของผู้อื่น				
61. ขโมยของในบ้าน				
62. ชอบทำลายข้าวของในบ้านตนเอง				
63. มักพูดโกหก				
64. ขโมยของผู้อื่น				
65. ง่ายต่อการถูกชักจูง				
66. ไม่ค่อยมีสมาธิในการเล่น				



เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา ศรีเลิศฟ้า วิรัตน์ ศรีรัตนวีระพงษ์ และ วัชานารถ เพชรบุตร. (2531). โรคเอดส์. ตากสินเวชสาร, 6(3): 202-209.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2538). ประชากรกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรมอนามัย. เอกสารประกอบการอบรมโครงการเมืองนำอยู่.
- โกวิทย์ พวงงาม และคณะ. (2544). การศึกษาภารกิจองค์การบริหารส่วนตำบลและความเข้มแข็งประชาคมตำบลในการจัดการปัญหาสุขภาพชุมชนระดับตำบล. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. (2543). สถานะสุขภาพคนไทย. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- จารุวรรณ โฉมวีระ. (2534). ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทชาวอีสานการดูดับและกระแสด้านความเป็นเมือง. วารสารภาษาและวัฒนธรรม.10(1): 22-32.
- ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร. (2542). เมืองนำอยู่ในโครงการสัมมนาทางวิชาการบ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข. สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม.
- ดำรงค์ วัฒนา. (2544). ระบบและกระบวนการกระจายอำนาจในประเทศไทย. ใน การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 3. คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549.
- ตระกูล มีชัย. (2544). องค์การปกครองท้องถิ่นกับการกระจายอำนาจ. ในเอกสารประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหิดล "การกระจายอำนาจ: ผลกระทบและทิศทางการพัฒนาสุขภาพ" ระหว่างวันที่ 19-24 พฤศจิกายน 2544. โรงแรมมิราเคิลแกรนด์:158-164.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2547). ปัญหาทางจิตเวชที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อ HIV. online: <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/rapcl/>
- วีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง.ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.
- นัยนา หนูนิล, อรุณี ดันแข่ง, และรัตนสิทธิ์ ทิพย์วงศ์. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของชุมชนสาธิตวิทยาลัยพัฒนารามา Rama Nurse Journal . May-August: 2000.
- นิตยา คชกดี. (2540). สถานสุขภาพและปัญหาสุขภาพของเด็กและเยาวชน. ใน วันดี วราวิทย์ ประพุทธ ศรีบุญย์ และ สุรางค์ เจียมจรรยา บก.ตำรากุมารเวชศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอลิस्टิค.



- นิพนธ์พร วรมงคล. (2545). การป้องกันการติดเชื้อ เฮอร์ปีส์ จากมารดาสู่ทารก กรมอนามัย ปีที่ 7 (3) : online: <http://www.thaiclinic.com/hivexam.html>
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ . (2544). การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปสุขภาพ. ในรวมปาฐกถาและข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. นนทบุรี .
- ประพันธ์ ภานุภาค. (2530).โรคเอดส์และตัวท่านในปี 2530. ใกล้เคียง, 11(9): 12-18.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2532). นโยบายประชากรกับนโยบายสาธารณสุขประเทศไทย. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.เอกสารการสอนชุดวิชาประชากรกับการสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: สारวมวลชน.
- ประเวศ วะสี. (2544). สังคมสมานฉันท์กับสุขภาพประชาชน. ใน รวมปาฐกถาและข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. นนทบุรี .
- พรทิพย์ คำพอ. (2542). สุขภาพเด็ก. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- พิมพ์ใจ นาสมนีน. (2540). อนามัยครอบครัว ในอนามัยชุมชนเล่ม 1 .กรุงเทพฯ: ยุทธินทรการพิมพ์.
- ลือชา วรรัตน์ และคณะ . (2540). บทบาทของ อบต. ในงานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. นนทบุรี: โครงการตำรา สำนักวิชาการ กรมอนามัย.
- ลือชา วรรัตน์. มปป. แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่. นนทบุรี:องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก..
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. (2535). การพัฒนาต้องมาจากประชาชน:เวทีชาวบ้าน'34.กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- วิฑูรย์ พูลเจริญ และคณะ. (2543). คู่มือปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.กรุงเทพฯ:บริษัทดีไซร์.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. (2544). สรุปสาระสำคัญและข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. ใน สุขภาพ. ในรวมปาฐกถาและข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. นนทบุรี.
- สมศักดิ์ ชุนหรัศมี. (2544). การจัดการความรู้กับการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. ใน รวมปาฐกถาและข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. นนทบุรี .
- สัมพันธ์ เตชะอริกและคณะ. (2540). การพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน.สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาประชากรกับการสาธารณสุข. กทม: สारวมวลชน.
- โสภา (ชูพิกุลชัย) ขปีลมันน์. (2542). พัฒนาดตนเอง:ทางเลือกที่คุ้มค่าในสังคมวิกฤติ. มูลนิธิโสภาธาร
- อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. (2541). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).



- อากร แสนไชย. (2542) พัฒนาการและวุฒิภาวะทางสังคมของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็ก บ้านเด็กเจียงฟิงค์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 7(3): 169-174.
- อานันท์ บันยารชุน. (2544). การบริหารที่ดีในการกระจายอำนาจ .ใน รวมปาฐกถาและ ข้อเสนอเพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. นนทบุรี .
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ ชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ.
- Adrew, P. & Mathais, S, (1979). Inquiry in participation a research approach, UNRISD Participation Programe, Geneva, p 4-8.
- Anspaugh, D.J., Dignan, M.B., & Anspaugh. S.L. (2000). Developing health promotion. Boston: WCB McGraw-Hill.
- Bernett, E.H. (1981).The Development of personal power for woman : an exploration on process of empowerment. Dissertation, Boston University.
- Boonyasupun ,U. (2000). Way of promoting a healthy community: a critical ethnography of rural Thai women. Dissertation: University of Maryland at Baltimore.
- Bracht, N. (1990). Health promotion at the community level 2. New Delhi: Sage Publication.
- Brown, M., & Gordon, W.A. (2004). Empowerment in measurement: "muscle," "voice," and subjective quality of life as a gold standard. Archive Physic Medical Rehabilitation, 85(suppl 2): s13-s20.
- Clark, M.J. (1999). Nursing in the community. Connecticut: Appleton & Lange.
- Connelly, C.E. (1987). Self-care and the chronically ill patient. Nursing Clinics of North America, 22(37): 621-629.
- Durham, J.D., & Cohen, F.L. (1991). The person with AIDS nursing perspective. 2nd ed New York: Springer Publishing Company.
- Egger, G. (1999). Health promotion strategies & Methods. Sydney: McGraw-Hill.
- Evers, C. (1997). Empower children to develop healthful eating habits. Journal of American Dietetic Association, 97(suppt 2): S116.
- Gerein, H.J. (1998). Community wellness in the Northwest Territories: indicators and social Policy. Dissertation. Gonzaga University.
- Glanz, K., & Rlimer, B.K. (1996). Theory at a glance. U.S. Department Of Health and Human Services Public Health Service National Institutes of Health.



- Godon, Roy, B. (1985). A phenomenological study of the experiences of the alcoholic and the non-alcoholic spouse during the first three years of the recovery process. Ph.D. thesis: University of Southern California.
- Green, L.W. & Ottoson, J.M. (1999). Community and population health. New York: WCB
- Homan, M. (1994). Promoting community change. Alifornia: Books/Cole Publishing.
- Hough, E.S., Brumitt, G., Templin, T., Saltz, E., & Mood, D. (2003). A model of mother-child coping and adjustment of HIV. *Social Science & Medicine* 56: 643-655.
- Israel, B.A., Checkoway, B., Schulz, A., Zimmerman, M. (1994). Health education and community empowerment: conceptualizing and measuring perceptions of individual, organizational and community control. *Health Education Quarterly*, 21(2): 149-169.
- Jack, R.(1995). Empowerment in community Care. London: Chapman & Hall.
- Kar, S.B., Pascual, C.A., & Chickering, K.L. (1999). Empowerment of women for health promotion: a meta-analysis, *Social Science & Medicine*, 49: 1431-60.
- Kickbusch, I., (1996). Health promotion: a global perspective. In: Pan American Health Organization Health Promotion: An Anthology Scientific Publication No. 557. Washington. DC, pp. 14-22.
- Kitchin, D. (1998). The empowerment of children: who decides? *Accident and Emergency Nursing*, 6: 11-4.
- Massey, D., & Osborne, D. (2004). Empowerment and assessment: a dichotomy? *Nurse Education Today*, 24: 357-362.
- Miller, D.F., & Price, J.H. (1998). Dimention of community health. Boston: WCB McGraw-Hill.
- Paula, L., & Maija, P.A. (2001). Language development and symbolic play in children with and without familial risk for dyslexia. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 44(4): 873-85.
- Perkins, C.C. (2000). Living responsibly in community: Wendell Berry's Port William Fiction. Dissertation: University of Texas at Dallas.
- Rappaport, J. (1984). Studies in empowerment: introduction to the issue. *Prevention in Human Services*, 3: 1-7.



- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: toward a theory for community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 15: 121-148.
- Robson, E. (2004). Children at work in rural northern Nigeria: patterns of age, space and gender. *Journal of Rural Studies*, 20: 193-210.
- Rogers, E.S., Chamberlin, J., Ellison, M.L., & Crean, T. (1997). A consumer-constructed scale to measure empowerment among users of mental health service. *Psychiatric Service*, 48: 1042-1047.
- Scott, G.W. (1998). Building healthy community: six steps for the Board. *Trustee*, 51(1):14-19.
- Segal, L. (1998). The importance of patient empowerment in health system reform. *Health Policy*, 44: 31-44.
- Segal, L. (1998). The importance of patient empowerment in health system reform. *Health Policy*, 44: 31-44
- Shigetomi. (1998). *Cooperation and community in rural Thailand*. Tokyo: Institute of Development Economics.
- Simnett, I., & Wright, L. (1999). *Evidence- base health promotion*. New York: John Wiley and Sons.
- Smith, M.K. (1998). Empowerment evaluation: theoretical and methodological considerations. *Evaluation and Programming Planning*, 21: 255-61.
- Susan, V. (2001). Impact of media on children and adolescents: a 10 year review of the research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(4): 392-401.
- Thomson, K. (1989). *Mosby manual of clinical nursing*. St.Louis: The C.V. Mosby.
- Toumbourou, J.W., & Gregg, M.E. (2002). Impact of an empowerment-based parent education program on the reduction of youth suicide risk factors. *Journal of Adolescent Health*, 31(3): 277-285.
- Wood, J.J., Cowan, P.A., & Baker, B.L. (2002). Behavior problems and peer rejection in preschool boys and girls. *The Journal of Genetic Psychology*, 163(1): 72-88.
- Zimmerman, M. (1995). Psychological empowerment: issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology* 23(6): 581-599.



Zimmerman, M., Israel, B., Schulz, A., & Checkoway, B. (1992). Further explorations in empowerment theory: an empirical analysis of psychological empowerment. *American Journal of Community Psychology* 20(6): 707-727.

